20. 5. 184
20 Z. 5

Digitized by Google

Digitized by Google

ACADEMICORUM, ET SCEPTICORUM PHILOSOPHIÆ RATIONEM

non eſſe in Phyſica omnino repudiandam,

O R A T I O

JO. ANTONII VULPII

PUBLICI PHILOSOPHIÆ PROFESSORIS

H A B I T A

IN GYMNASIO PATAVINO

VIII. IDUS NOVEMBRIS ANNO A V. P.

CIↃIↃCCXXVIII.

P A T A V I I. CIↃIↃCCXXXII.

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS.

Superiorum permiſſu.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

præmiis & beneficiis complecti, qui non voce ſolum, ſed monumentis etiam litterarum famam ejus apud exteras nationes amplificare ac propagare numquam ceſſant. Quamquam igitur ſcripta mea, puſilla & humilia, uſque ad ſeram poſteritatem victura eſſe non ſperem; Te tamen otii mei rationem accipere velim: Te, ſi non ingenium, at ſaltem laborem, diligentiam, & conatus meos judicio & ſuffragio tuo graviſſimo comprobare. Deinde teſtimonium aliquod exſtare cupio, ex quo intelligi poſſit, quanti faciam humanitatem illam Tuam, probitatem, liberalitatem, animi conſtantiam ſecundis & adverſis rebus ſpectatam, Nobiles item Legationes, quas olim pro Patria magnificentiſſime obiviſti: quantum CAROLI Fratris tui, Summi Viri, Ædis D. MARCI Procuratoris, novam dignitatem, veteremque gloriam ſuſpiciam: quantum PISANÆ Genti, antiquitate, honoribus, opibus, virtute militari, civili prudentia florentiſſimæ, a me jure tribuatur. Quæ ſi recenſere ſingula aggre-

diar, ineptus fortaſſe videar: ſatis enim lucent ipſa per ſe, atque in orbis terræ theatro maxima celebritate verſantur. Quod igitur unum ſupereſt, id ab Immortali Deo precabor, ut quæcumque in poſterum ſapienter deliberabis, ea Tibi fauſte ac feliciter eveniant. Vale. Patavio Kalendis Decembribus Anno a V. P. cIↄ Iↄ ccxxxii.

ACA-

VIRO ILLUSTRISS. ATQUE EXCELLENTISS.

ALOYSIO PISANO

E Q U I T I,

ÆDIS D. MARCI PROCURATORI,

TRIUMVIRO ACADEMIÆ PATAVINÆ CURANDÆ,

Joannes Antonius Vulpius S. P. D.

QUæ me cauſſæ impulerint, ut Orationem hanc meam, liberam profecto, & a vulgi auribus abhorrentem, qua non inſcitiæ vel ignaviæ patrocinium ſuſcepi, ſed nimiam tantummodo ſcientiæ fiduciam cohibere ac retunde-

Digitized by Google

tundere ſtudui; Tuo potiſſimum Nomine, ALOYSI PISANE Senator Ampliſſime, inſignitam edere auſus fuerim, paucis exponam. Audieram a Viris gravibus, & quotidiana experientia confirmari videbam, Te, bono Immortalis Reipublicæ natum, plura præſtare ſemper, quam polliceri, neque inanium verborum ſtrepitu, ſed illuſtrium factorum ſplendore delectari: propterea non alienum Tua Dignitate futurum exiſtimavi, ſi eorum Philoſophorum defenſionem ad Te deferrem, qui cum ingenii humani imbecillitatem, in rebus præſertim Phyſicis, & agnoſcant, & libenter fateantur, nihil magnum promittentes, id tamen agunt, quod mihi multo pulcherrimum videtur, ut errores & opinionum fallacias omni ope & contentione devitent. Ad hanc ſingularem cauſſam aliæ magis communes acceſſerunt. Cogitabam ſcilicet, Te una cum Sapientiſſimis Triumviris Collegis Tuis Gymnaſio Patavino conſulere, ac dare operam ut id omnibus ornamentis abundet: eoſque in primis homines

præmiis

ACADEMICORUM, ET SCEPTICORUM

PHILOSOPHIÆ RATIONEM

non eſſe in Phyſica omnino repudiandam.

O R A T I O.

QUod felix fauſtumque ſit, eam aggredimur hoc anno diſputationem, quæ tum argumenti dignitate, tum rerum copia & obſcuritate ceteris locis omnibus longe antecellit qui in philoſophia tractari ſolent. Nimirum de Anima dicturi ſumus; cujus naturam origine penitus abditam, vi & effectu ſatis illuſtrem, philoſophi fere omnes ad hanc diem explicare conati, plurimis laboribus, maximis ingeniis vel nihil, vel parum admodum profecerunt. Nam ſi quid hominem ſcientiæ gloria ferocem eo demittere poteſt, ut imbecillitatem ſuam atque in-

Digitized by Google

inſcitiam fateatur, id præcipue poteſt, quod rem ſibi conjunctiſſimam, qua vivit, ſentit, cognoſcit, dijudicat, immo potiorem ſui partem, vehementer ignoret. Neque vero eorum philoſophorum temeritati levitatique coercendæ ac reprimendæ, quos, veterem Græciam ſecuti, (1) δογματικοὺς appellamus, præſtantius ullum remedium eſt, ſi modo ſanabili morbo laborant, quam ſi cogitare voluerint, tantam inter ipſos de Senſuum Animique natura diſſenſionem, apertiſſimum contra ipſorum decreta teſtimonium dicere. Cum enim pro ſententia cujus patrocinium ſemel ſuſceperunt, tamquam pro mœnibus & liberis, ſingulæ eorum familiæ cum adverſariis manus conſerunt; neque tamen illos æque contumaces, & paribus rationum momentis innixos de gradu dejicere, aut ad ſe traducere poſſunt: oſtendunt vel inviti, nullam eſſe in rebus hujuſmodi certam judicandi aſſentiendique notam, qua verum a falſo internoſcatur. Clamant quidem ſæpius, (2) veritatem ſe inveniſſe, alioſque reprehendunt, quos in tenebris ver-

(1) *δογματικοὺς appellamus*] Diogenes Laertius in procemio Vitarum: τῶν δὲ φιλοσόφων, οἱ μὲν γεγόνασι ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΙ, οἱ δὲ ΕΦΕΚΤΙΚΟΙ. δογματικοὶ μὲν, ὅσοι περὶ τῶν πραγμάτων ἀποφαίνονται, ὡς καταληπτῶν· ἐφεκτικοὶ δὲ, ὅσοι ἐπέχουσι περὶ αὐτῶν, ὡς ἀκαταλήπτων. h. e. *Jam vero philoſophorum aliqui decretis nituntur, alii ab aſſenſu ſuſtinendo nominantur. Decreta quidem habent hi, qui ita res enuntiant, ac ſi comprehendi poſſint: ſuſtinent autem aſſenſum hi, qui quaſi nihil comprehendi poſſit, ita de omnibus rebus aſſenſum ſuſtinent.*

(2) *Clamant quidem ſæpius, veritatem ſe inveniſſe*] Sextus Empiricus Pyrrhon. hypotypoſ. lib. 1. cap. 14. φίλαυτοί τινες ὄντες οἱ δογμα-

verſari, & a recta philoſophandi via nimium aberrare arbitrantur: ſed cum idem ſit omnium clamor, par jactatio, eadem in omnes convicia, incertus animi pendeas, quibus potiſſimum te adjungas: & poſtquam ſingulas opiniones cognoveris, ex incerto incertior fias. Quoniam vero decipi, ſapientiæ ſtudium profeſſo valde inhoneſtum eſt; turpiſſimum, in errore deprehendi; propterea bis peccant; & quod rebus incognitis, tamquam cognitis, fidem habentes, in errorem facile inducuntur, & quod domeſticorum tantummodo ſuffragiis probati, quin a ceteris omnibus hebetes, inepti, inſani denique vocentur, non laborant. Quæ ſane incommoda nullo negotio devitarent, niſi, naturam hominis plus æquo admirati, in ſenſibus & mentis acie eam facultatem reponerent, qua & veritatem aſſequi ſe, & ingentium Dei operum conſilium atque rationem penitus intelligere poſse confidunt. Enimvero non negaverim, a Deo Optimo Maximo egregii muneris loco vim cogitandi homini tributam eſſe: qua maxime diſtamus a feris, qua virtutem, & quæ ex virtute apta eſt, felicitatem adipiſcimur, (1) qua privatas publicaſque res optime adminiſtramus, qua

 no-

ματικοὶ, φασὶ δεῖν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἑαυτοὺς προκρίνειν ἐν τῇ κρίσει τῶν πραγμάτων. h. c. *Sibi placentes dogmatici ſe aliis hominibus in rebus judicandis præferendos eſse dicunt.*

(1) *Qua privatas publicaſque res optime adminiſtramus*] Idem Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotypoſ. lib. 1. cap. 22. φασὶ γὰρ (οἶμαι) τὸ ἡμ-

noſtræ noſtrorumque ſaluti conſulimus: at neque facile conceſſerim, poſſe nos, quamdiu corporis contubernio utimur, & cum perturbationibus luctamur, hoc tantulo ingenio ita verum videre, ut nuſquam labamur, nihil opinemur, nulla veri ſimilitudine illudamur. Laudet Epicurus, quantum volet, ſenſus: rerum judicia in ipſis ponat: contendat etiam, ſi diis placet, ubi ſemel aliquid falſi pro vero ſenſibus probatum ſit, jam omne diſcrimen veri & falſi ſublatum eſſe: (1) Democrito tandem iraſcatur, a quo pleraque ſumſit; quod homo eruditus, & geometriæ peritiſſimus, Solem multis partibus terra majorem eſſe dixerit: ipſe enim bipedalem cenſet, nempe tantum fere, quantus videatur. Accedant reliqui dogmatici, minus inſanientes quam Epicurus; copias omnes contrahant, ut integros incorruptoſque ſenſus, admoni-

ἐμπείρως τε καὶ ἀδοξάστως κατὰ τὰς κοινὰς τηρήσεις τε καὶ προλήψεις βιοῦν, περὶ τῶν ἐκ δογματικῆς περιεργείας καὶ μάλιστα ἔξω τῆς βιωτικῆς χρείας λεγομένων ἐπέχοντας. i. e. *Snſficit itaque, nt arbitror, cnm experientia nſu parta, & ita ut dogma nullum ſtatuamus, ſecundum commnnes obſervationes, & praeoccupatas in animis hominnm opiniones, vitam degere: de iis vero quæ ex dogmatica curioſitate dicuntnr, & quidem nullam vitæ communi ntilitatem afferunt, aſſenſum retinere.* Cum Sexto concinit M. Tullius in Lucullo, his verbis: *Itaque & ſenſibns probanda multa ſunt. Teneatur modo illnd, non ineſſe in his qnicqnam tale, quale non etiam falſnm nihil ab eo differens eſſe poſſit. Sic quicqnid acciderit ſpecie probabile; ſi nihil ſe offeret qnod ſit probabilitati illi contrarinm; utetur eo ſapiens, ac ſic omnis ratio vitæ gubernabitur. Etenim is quoque qui e vobis ſapiens inducitnr, multa ſequitur probabilia, non comprehenſa, neque percepta, neque aſſenſa, ſed ſimilia veri: quæ niſi probet, omnis vita tollatur.*

(1) *Democrito tandem*] Lege Ciceronem libro 1. de Finibus.

nitamque ab iis rationem, ſummos veritatis diſceptatores ac judices eſſe defendant: ego interea, quod ingenii mei tarditatem probe agnoſcam, hiſce naturæ interpretibus hodierno die valere juſſis, ad Academicos & Scepticos, non transfuga, ſed ſpeculator, parumper divertam, ſuſpicioſum, at minime pertinax philoſophorum genus; qui multa de re qualibet in utramque partem diſputantes, vix quicquam ſtatuere aut affirmare audent: ſatiſque ſibi placent cum aliqua probabilia invenerunt, quæ ſequantur, & quorum ope vitam regant: alieno ſiquidem periculo docti, nihil magis cavent, quam ne fallantur, aut fallant. Date mihi hanc veniam, obſecro, Auditores, ut hodierna luce eorum hominum temeritatem atque arrogantiam non ferendam, qui rerum ſublimium atque occultiſſimarum numeris omnibus abſolutam cognitionem profitentur, cum aliorum gravitate ac prudentia comparem, qui, ſolum Deum ſapientem arbitrati, veri comprehenſionem ab homine tollunt, eumque rebus commentitiis, cujuſmodi ſunt pleraque decreta philoſophorum, temere aſſentiri vetant. Non id autem nobis propoſitum eſt, ut oratione hac noſtra, e doctiſſimorum virorum fontibus hauſta, phyſicas quæſtiones exterminari oportere doceamus; quod & per ſe abſurdum eſſet, & muneri noſtro contrarium: verum, ut bona ſpe adoleſcentes, a ſophiſtarum præſtigiis expeditos, in viam ſolidæ

eru-

eruditionis deducamus; ne deinceps ullius auctoritate frangantur, ſed libero judicio uſi, omnium opiniones cognoſcant, de omnibus dubitent, ſequantur probabiliora; ac demum, quod M. Cicero ſolebat, (1) *& refellere ſine pertinacia, & refelli ſine iracundia parati ſint.*

Veteres igitur Phyſici, quorum veſtigiis plurimi etiam recentiorum inſiſtunt, neque naturæ obſcuritate, neque rerum cognoſcendarum multitudine, neque ſenſuum ac mentis anguſtiis deterriti; putaverunt, in homine eam facultatem ſitam eſſe, ut non ſolum in vita communi, ſed etiam in cauſſis quibus rerum univerſitas continetur, induſtria & labore adhibito, quid veriſſimum eſſet, eruere, atque invenire poſſet. Speraverunt ſcilicet id quod optabant; & cum ſe diſcendi quærendique delectationi toto animo dedidiſſent; hujuſque gratia, omnia quæ vulgus permagni æſtimat, contemſiſſent, viſi ſunt ſibi uberrimum vigiliarum & duritiæ fructum retuliſſe, veritatis inventionem. Unuſquiſque propterea, quæ privatim cogitaverat, in medium proferebat: & quamquam inter ipſos nulla eſſet opinionum & ſententiarum concordia, ea tamen re non admonebantur, ut humanam infirmitatem reputantes, ingenio ſuo diffidere inciperent: ſed (2) tamquam concilio Jovis interfuiſſent,

(1) Tuſcul. Quæſt. lib. 2.

(2) *Tamquam concilio Jovis interfuiſſent*] Cicero lib. 1. de Natura deorum: *Tum Vellejus fidenter ſane, ut ſolent iſti, nihil tam verens,*

ſent, ita de rerum principiis, de cæli natura & proprietatibus, de ſtellarum magnitudine, de fato, de diis immortalibus apud imperitum vulgus diſſerebant. Quapropter Epicurus ille, qui, naturæ arcana a ſe penitus introſpecta, magnifice gloriabatur, ita deſcribitur a Lucretio lib. 1. V. 69.

Quem nec fama deûm, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compreſſit cælum, ſed eo magis acrem
Virtutem irritât animi, confringere ut arcta
Naturæ primus portarum clauſtra cupiret.
Ergo vivida vis animi pervicit, & extra
Proceſſit longe flammantia mœnia mundi:
Atque Omne immenſum peragravit mente, animoque:
Unde refert nobis victor quid poſſit oriri,
Quid nequeat; finita poteſtas denique cuique
Quanam ſit ratione, atque alte terminus hærens.

Ut igitur ad hominem ex longinqua peregrinatione domum reverſum amicorum concurſus fieri ſolent; ex quo nimirum ſitus urbium, fluminum opportunitates, animalium & ſtirpium varietatem, templorum ædiumque privatarum ſpeciem, populorum mores, mulierum formas,

& id

rens, quam ne dubitare aliqua de re videretur: tamquam modo ex deorum concilio, & ex Epicuri intermundiis deſcendiſſet; Audite, inquit, &c. Horatius Ode 25. Iib. 3. *quibus*

Antris egregii Cæſaris audiar
Æternum meditans decus
Stellis inſerere, & concilio Jovis?

Hujuſmodi philoſophos Ariſtophanes ἐν νεφέλαις v. 225. ἀεροβατοῦντας appellat, Socratem ipſum de ſe ita loquentem inducens: ἀεροβατῶ, καὶ περιφρονῶ τὸν ἥλιον. *in aere incedo, & Solem ſic intuor.*

& id genus alia cupidiſſime ſciſcitantur; ita philoſophos e cæli regionibus nuper ad terram delapſos, vel potius edormientes, juventus adibat, interrogatura, (1) quæ Lunam gentes incolerent, quod pondus aſtrorum, quæ figura eſſet, qui planetarum ordo inter ſe. utrum ſidera inerrantia, quemadmodum in aqua piſces, per tenuiſſimum ætherem ſuopte motu ferrentur, an ab ipſo cælo circumacta & orirentur, & occiderent: mundusne converſione ſua concentum ederet; atque utrum finibus contineretur, anne omnino interminatus eſſet. Ad quæ omnia viri ſapientes, ore duriſſimo, contractoque ſupercilio ſtatim reſpondebant, ita rem quamque definientes, ut diſcipulis auctoritate commotis omnem

(1) *Quæ Lunam gentes incolerent*] Lunam, & ſtellas reliquas, perinde ac tellurem noſtram, incoli & habitari, plurimi veterum opinati ſunt; Orpheus in primis, & Pythagorei Ocellus Lucanus, Philolaus Crotoniates, Nicetas Syracuſius, Occetes, Empedocles: tum Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, Ariſtarchus, Archelaus, Anaxarchus, Xenophanes, Democritus, Heraclitus, Metrodorus Chius, Leucippus, Epicurus, & eum ſecutus Metrodorus Lampſacenus: Diogenes Apolloniates, Zeno Eleates, Seleucus, Plato, & e Platonicorum grege non pauci: ut ſatis conſtat ex Ariſtotele, Diogene Laertio, Plutarcho, Æliano, M. Tullio, Alexandro Aphrodiſæo, Irenæo, Auguſtino, Hieronymo, Theodorito, Joanne Stobæo, Simplicio, Philopono, Suida, & aliis. Nonnullis etiam recentiorum (ſerio ne an joco, non facile dictu eſt) hanc doctrinam tueri placuit: in quibus numerantur Nicolaus Cuſanus, Jordanus Brunus, Tycho Brahe, Thomas Campanella, Guilelmus Gilbertus, Renatus Carteſius, ejuſque ſectatores: præterea Keplerus, Galilæus, David Fabricius, Gaſſendus, Huygenius, Robertus Flud, Nevvtonus, Burnettus, Bælius, Lockius, Fontenellius, & alii; de quibus conſule, ſi libet, virum celeberrimum Jo. Albertum Fabricium Bibliothecæ Græcæ lib. 1. cap. 20.

Digitized by Google

mnem contradicendi libertatem eriperent. Quos autem ab ipſis diſſentire cognoviſſent, hos in phyſicis plane plumbeos, & ludibria verius, quam philoſophos eſſe affirmabant. Videtis, niſi fallor, Auditores, confidentiam hominum atque audaciam: cujus utinam hoc noſtro tempore ſublatum eſſet exemplum. Occurrunt enim in plateis, in tabernis, in angiportis, qui, quaſi conjuratione facta, ſuo quodam jure ſapientiam vindicent; (1) *qui eſſe primos ſe omnium rerum velint, nec ſunt*; qui nihil metuunt magis, quam ne aliquid neſcire, aut ulla de re dubitare exiſtimentur. A quorum quidem conſuetudine me vehementer abhorrere non diſſimulabo; id enim mihi perſuaſi, præclare actum iri nobiſcum qui philoſophiæ ſtudiis delectamur, ſi in tanta rerum caligine, judiciorumque imbecillitate, vel exiguam veri ſcintillam umquam eliciamus; quod extra opinionum aleam poſitum ſit, & quod labefactari diſputando non poſſit. De vero enim hujuſmodi, conſenſus eſſe debet non vulgi, ſed eorum qui ſapientes habentur. id enim tantummodo verum fuerit quod ſanis & cordatis omnibus videbitur. Nam ſi quod tu verum arguis, ille falſum oſtendat: ſi utraque ſententia probabilibus argumentis fulta ſit: cur tibi, quæſo, de veritatis inventione blandiaris? cur fidem facere poſtules? cur tibi impudenter arroges, qua de re litem alius intendit, homo

B per-

(1) *Qui eſſe primos ſe*] Terentius Eunucho A. 2. Sc. 2. v. 17.

perinde ac tu, & liber, & ſanus, & philoſophus?

At unam modo rem in phyſicis mihi monſtrari velim, de qua omnium philoſophorum idem ſit judicium, conſtans, atque perpetuum. Quid motu evidentius, quid illuſtrius, quid magis exploratum, ſi ſenſus in conſilium adhibeas? videmus enim, ſtellas inerrantes atque planetas aſſidua rapi vertigine; litora æſtu maris reciproco modo contegi, modo nudari; plantas adoleſcere, atque a minimo ſemine in altitudinem tolli; animalia omnis generis hac & illac vagari, ut ſibi cibum & latibulum quærant; denique nihil uſquam conſiſtere: inventus tamen eſt Zeno Eleates, vir acutus, (1) qui motum aut eſſe, aut eſſe poſſe pernegaret: quique παράδοξον hoc ſuum iis argumentis muniret quæ inexplicabilia viderentur. Zenoni autem conſenſerunt (2) Parmenides atque Meliſſus, non infimæ claſſis philoſophi, qui docuerunt, Id omne quod eſſet, unum eſſe, motus etiam ac mutationis expers: præterea (3) Diodorus Cronus.

Commune Peripateticorum decretum eſt, Omnia in rerum univerſitate corpora ita conſerta & ſtipata eſſe, ut nullus Inani locus relinquatur: Peripateticis de hac re ſuffragatur Carteſius. Democritus contra, eumque ſecutus Epicurus omni ope

(1) Vide Ariſtotelem lib. 6. Phyſicorum cap. 9.

(2) *Parmenides atque Meliſsus*] Hujus rei teſtis locuples Ariſtoteles Phyſicorum lib. 1. capp. 3. & 4.

(3) *Diodorus Cronus*] Id tradit Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotyp. lib. 3. cap. 8.

ope Inane defendunt; ajunt enim, Sublato Inani e rerum natura, motum quoque funditus interire. Utraque concluſio validiſſimis rationibus confirmatur: neutra tamen vim adverſariorum ſuſtinere poteſt: neque ſatis apparet, quæ potiſſimum eligenda, quæ rejicienda ſit.

Jam ad alia tranſeamus. Philoſophi quidam Galli, excellenti ingenio atque doctrina, præſertim vero ſcriptor celeberrimus qui Artem Cogitandi monumentis litterarum mandavit, id tamquam certiſſimum δόγμα ponunt; Doloris, voluptatis, ſitis, famis, reliquarum item cupiditatum affectionumque noſtrarum in animis conſignatas notiones, quas ipſi ἰδέας appellare amant, obſcuras eſse atque confuſas; cujus etiam rei cauſſas diligenter perſequuntur. Quid ad hæc Cyrenaici præceptore Ariſtippo? Hi nimirum, ſi (1) M. Tullium audimus, teſtem idoneum, tantum ab hac ſententia abhorrebant, ut contra, Ea ſe ſola percipere dicerent quæ tactu intimo ſentirent, dolorem videlicet ac voluptatem: in quo tactu ſolo putabant veri eſſe judicium, quia ſen-

(1) *Si M. Tullium audimus*] Ejus verba ſunt in Lucullo : *Quid de tactu, & eo quidem quem philoſophi interiorem vocant, aut doloris, aut voluptatis? in quo Cyrenaici ſolo putant veri eſse judicium, quia ſentiatur. Poteſtne igitur quiſquam dicere, inter eum qui doleat, & inter eum qui in voluptate ſit, nihil intereſse? aut, ita qui ſentiat, non apertiſſime inſaniat?* & alio ejuſdem libri loco: *Quid Cyrenei videntur, minime contemti philoſophi? qui negant eſse quicquam quod percipi poſſit extrinſecus: ea ſe ſola percipere quæ tactu intimo ſentiant, ut dolorem, & voluptatem: neque ſe, quo quid colore, aut quo ſono ſit, ſcire, ſed tantum ſentire, affici ſe quodammodo.*

ſentiretur: negabant autem eſſe quicquam quod percipi poſſet extrinſecus. Ipſi quoque (1) Pyrrhonii, qui de rebus obſcuris nullum decretum ponebant, ſenſui tamen caloris & frigoris, & harum ſimilibus affectionibus, tamquam per ſe cognitis, aſſentiebantur.

Claudius Galenus, vir profecto maximus, neque ſolum medicinæ, verum etiam omnis liberalis doctrinæ ſtudiis florentiſſimus; quem aridi & puſilli homunciones, a ſolida eruditione prorſus imparati, & (2) *rem compacto agentes, quaſi in Velabro olearii*, hoc noſtro tempore adeo contemnunt; libros de Uſu Partium humani corporis, pulcherrimos atque utiliſſimos conſcripſit: in quibus (3) Dei providentiam extollit, quæ cum alias mundi partes, tum præcipue ſingula hominis membra admirabili plane ſapientia, incredibilique ſollertia molita ſit. Quemadmodum vero Galenus hanc pietatem (4) e Stoicorum libris hauſerat; ita pleroſ-

(1) *Pyrrhonii*] Sex. Empiricus Pyrrh. hypotyp. lib. 1. cap. 7. τοῖς γὰρ κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένοις πάθεσιν συγκατατίθεται ὁ Σκεπτικός· οἷον, οὐκ ἂν εἴποι θερμαινόμενος ἢ ψυχόμενος, ὅτι δοκῶ μὴ θερμαίνεσθαι ἢ ψύχεσθαι. i. e. *Scepticus iis quibus per phantaſiam cogitur affici, aſſentitur. Exempli gratia, quum caleſit, aut frigeſit, nequaquam dixerit, Puto me non caleſieri, aut frigeſieri*. Porro, quo potiſſimum differret Cyrenaicorum opinio a Scepticorum doctrina, oſtendit idem Sextus cap. 31. ejuſdem 1. libri.

(2) *Rem compacto agentes*] Plautus Capteiveis A. 3. Sc. 1. v. 29.

(3) *Dei providentiam extollit*] Iſaacus Caſaubonus Epiſt. 258. *Galenum*, inquit, *vocari* ἄθεον *miror, virum tam aſſiduum in ſapientia Dei prædicanda. Ego illum eo maxime nomine dignum laude, & æterna prædicatione ſemper judicavi*.

(4) *E Stoicorum libris*] Vide Ciceronem lib. 2. de Natura deorum, & lib. 3. de Finibus B. & M.

roſque Anatomen profeſſos aſtipulatores habuit. Sed ecce tibi ſomniorum amator Epicurus, qui hæc minime probet, neque ſe ineptire, ſed egregie ſapere arbitretur, cum docet, (1) Non eſſe oculos, aures, linguam, manus, crura, pedes, & ea quæ ſunt intus in corpore, propter eo-

(1) *Non eſse oculos, aures*, &c.] Abſurdam hanc Epicuri doctrinam ita exponit Lucretius lib. 4. v. 821.

Iſtud in his rebus vitium vehementer, & iſtum
Effugere errorem, vitareque præmeditator,
Lumina ne facias oculorum clara creata,
Proſpicere ut poſſimus; & ut proferre viai
Proceros paſsus, ideo faſtigia poſse
Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari:
Brachia tum porro validis ex apta lacertis
Eſse, manuſque datas utraque a parte miniſtras,
Ut facere ad vitam poſſimus, quæ foret uſus.
Cetera de genere hoc, inter-quæcumque-pretantur,
Omnia perverſa præpoſtera ſunt ratione:
Nil adeo quoniam natum eſt in corpore, ut uti
Poſsemus, ſed quod natum eſt, id procreat uſum:
Nec fuit ante videre oculorum lumina nata;
Nec dictis orare prius, quam lingua creata eſt:
Sed potius longe linguæ præceſſit origo
Sermonem: multoque creata ſunt prius aures,
Quam ſonus eſt auditus: & omnia denique membra
Ante fuere, (ut opinor) eorum quam foret uſus.
Haud igitur potuere utendi creſcere cauſsa.
At contra conferre manu certamina pugnæ,
Et lacerare artus, fœdareque membra cruore,
Ante fuit multo, quam lucida tela volarent.
Et volnus vitare prius natura coegit,
Quam daret objectum parmai læva per artem.
Scilicet & feſsum corpus mandare quieti
Multo antiquius eſt, quam lecti mollia ſtrata.
Et ſedare ſitim prius eſt, quam pocula, natum.
Hæc igitur poſsent utendi cognita cauſsa
Credier, ex uſu quæ ſunt vitaque reperta.
Illa quidem ſeorſum ſunt omnia, quæ prius ipſa

Nata,

eorum uſum a diis immortalibus homini tributa: quoniam ſcilicet hujuſmodi membra prius nata ſint, quam eſſet uſus videndi, audiendi, loquendi, contrectandi, ambulandi, atque ſpirandi: ſed potius, cum corpus humanum (ut reliqua omnia, ipſius Epicuri judicio) fortuito atomorum concurſu effectum eſſet, inveniſſe poſtea homines membrorum uſum, quæ ipſis nullo deorum conſilio aut beneficio contigiſſent. Adverſus quod opinionis portentum plura diſputat Chriſtianus auctor Lactantius in libro de Opificio Dei.

Nihil autem magis miremini, Auditores, quam quod idem Epicurus Geometriam, Græcorum ingeniis tantopere excultam, ſummoque in honore apud ipſos ſemper habitam, omnino contemſerit; quod ſcilicet geometricas rationes, quæ non perſuadent, ſed vim afferunt in docendo, a falſis initiis profectas diceret. Tanta vero fuit hominis auctoritas (incertum quibus artibus comparata; neque enim aut eloquentia, aut ſubtilitate diſſerendi valebat) ut (1) Polyænum, familiarem ſuum, magnum mathematicum, in eamdem ſententiam ſecum trahere potuerit, ut eum temporis quod in hujuſmodi ſtudiis conſum-

Nata, dedere ſua poſt notitiam utilitatis:
Quo genere in primis ſenſus, & membra videmus.
Quare etiam atque etiam procul eſt, ut credere poſſis,
Utilitatis ob officium potuiſſe creari.

(1) *Polyænum*] Cicero in Lucullo: *Quid Polyænus, qui magnus mathematicus fuiſſe dicitur? is poſteaquam Epicuro aſſentiens totam geometriam eſſe falſam credidit, num illa etiam quæ ſciebat, oblitus eſt?*

ſumſiſſet, pœniteret. Porro id Epicuro cum Pyrrhoniis philoſophis commune erat; quorum argumenta ad Geometriam evertendam collegit atque explicavit Sextus Empiricus libro 3. adverſus Mathematicos.

Dies me deficeret, ſi ea ſingillatim perſequi oratione vellem quæ cum a nonnullis philoſophorum vera ac manifeſta judicata fuiſſent, aliis tamen æque doctis dubia, falſa, inepta, ridicula viſa ſunt. Quod pulchre Lucianus ille Samoſatenſis duobus verſiculis comprehendit:

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι διακεκριμένον ἐστὶ νόημα·
Ἀλλ' ὃ σὺ θαυμάζεις, τοῦθ' ἑτέροισι γέλως.

ſcilicet:

Haud in confeſſo eſt placitum mortalibus ullum:
Sed tibi quod mirum eſt, ridiculum eſt aliis.

Cum igitur tam facile contingat, homines hallucinari, dum ſibi quiſque favet in cogitando, & ſua nimis amplexatur atque oſculatur; non injuria (1) M. Tullius Clitomacho credidit ſcribenti, *Herculis quemdam laborem exantlatum a Carneade*, novæ Academiæ principe, a quo ipſe Clitomachus fuerat inſtitutus, *quod ut feram & immanem belluam, ſic ex animis noſtris aſſenſionem, ideſt opinationem, & temeritatem extraxiſſet*. Jam enim tempus eſt, ut Dogmaticorum vanitate ſatis conſiderata, ad Academicos & Scepticos veniamus.

Academia originem duxit a Socrate, qui, ut ſophiſtas errore inflatos, & omnium rerum ſcientiam

(1) In Lucullo.

tiam profeſſos, urbane retunderet, Id ſolum ſe ſcire affirmabat, (1) nullam rem ſibi cognitam eſſe. *Ideo dictus εἴρων*, teſte Quinctiliano Inſtitut. Orator. lib. 9. cap. 2. *ideſt agens imperitum, & admirator aliorum, tamquam ſapientum*. Porro cum hæc inſcitiæ confeſſio philoſophis a Socratis diſciplina profectis minus placuiſſet, ac diu ſine honore jacuiſſet, Arceſilam tandem, ſive Arceſilaum, Pitanæum ex Æolide, acerrimo ingenio virum, defenſorem invenit. Hic vero (2) ne illud quidem, quod unum fuerat a Socrate exceptum, certo ſciri poſſe ajebat, Nos videlicet nihil ſcire. Tantis enim tenebris mentem hominis obſitam & circumfuſam eſſe, ut vim ſuam penitus ignoraret, ac etiamſi forte fortuna in verum incideret, tamen, illud verum eſſe, minime aſſeverare poſſet: quod nimirum nulla eſſet propria veri & falſi nota. Adverſus omnium opiniones diſputabat: &, cum vera ſuſtuliſſet, veri-

(1) *Nullam rem*] Ex earum puta rerum genere de quibus Phyſici diſputare ſolent. Nam ceteroqui multa feruntur Socratis præcepta Ethica, Oeconomica, Politica.

(2) *Ne illud quidem* &c.] Neque ſecum ipſe pugnabat Arceſilas hac enuntiatione: non enim id ponebat tamquam δόγμα firmum, & ſtabile, quod omnem contradicendi libertatem tolleret; ſed potius tamquam *ἀνθρωπείου πάθους ἀπαγγελίαν*, i. e. *affectionis humanæ ſignificationem;* quod nimirum ſibi videretur, nos nihil ſcire; ne illud quidem ſcire nos, *nos nihil ſcire*. Porro hujuſmodi pronuntiata, ut & omnes Scepticorum voces aſſenſum tollentes, non inepte comparat Sex. Empiricus lib. 1. Pyrrh. hypotyp. cap. 28. cum medicamentis vim purgandi habentibus, quæ *οὐ μόνον τοὺς χυμοὺς ὑπεξαιρεῖ τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὰ τοῖς χυμοῖς συνεξάγει. non ſolum humores corpore extrahunt, ſed etiam ſemetipſa cum humoribus expellunt*.

veriſimilia & probabilia inducebat, quibus perinde in vita atque in philoſophia utebatur. Ab (1) Arceſilæ ſucceſſoribus hanc de rebus omnibus dubitandi conſuetudinem, quaſi per manus traditam, Carneades accepit: ab eoque novis cogitatis emendata & aucta, poſtremo ad Philonem atque Antiochum pervenit. Scholæ vero faciem Antiochus non parum immutavit, qui cum veterem Academiam, ut fuerat a Socrate inſtituta, ſe inſtauraturum polliceretur, in Stoicorum decretis, quorum aſſiduo convicio premebatur, tandem acquievit. Hinc inuſitata quædam, & ſui prorſus diſſimilis Academia prodiit, tamquam (2)

Diverſum confuſa genus panthera camelo.

Hactenus de Academicis: jam de Pyrrhoniis, quos & Scepticos vocant, nonnulla dicamus. Pyrrhoniorum ſecta nomen & originem debet Pyrrhoni Eleo Pliſtarchi filio, qui, e pictore philoſophus, Dryſone primum, ſeu potius Bryſone, ut contendit Menagius ad Diogenem Laertium, deinde Anaxarcho Abderite præceptore uſus eſt. Sed eorum poſtea, & quorumlibet dogmaticorum auctoritate contemta, nihil certo ſciri poſſe affirmavit, & in utramque partem de omni re propoſita diſputare inſtituit: neque hoc tamen ipſum tamquam plane certum docuit, neque in vita communi Scepticum egit (quod aliqui falſo tradide-

C

(1) *Arceſilæ ſucceſſoribus*] Arceſilam audivit Lacydes, Lacydem Evander, Evandrum Egeſinus, qui Carneadis magiſter fuit. Teſtes Diogenes Laertius, & Cicero in Academicis Quæſtionibus.

(2) Horatius Epiſt. 1. lib. 2. v. 195.

diderunt); ſed legibus & conſuetudinibus patriis obtemperans, vitam ad ultimam ſenectutem tranquille ac ſuaviter produxit. Ab ejus diſciplina profecti ſunt Timon Phliaſius, qui cum alia plura, tum Sillorum tres libros conſcripſit, contumelioſum & petulans poematis genus; in quibus, ut Scepticum hominem decuit, philoſophos omnes qui certi aliquid ponebant quod tuerentur, veteris comœdiæ licentiam imitatus, probris & maledictis vexavit: Hecatæus Abderites, Eurylochus, Nauſiphanes Tejus, quem ab Epicuro auditum ferunt, & alii nonnulli. Pyrrhonis autem ſectatores (1) appellati ſunt etiam *Sceptici* ἀπὸ τοῦ σκέπτεσθαι, *a conſiderando*, unde σκέψις, *conſideratio*, quod nullum conſiderandi finem facerent, & nihil ſtatuerent: nec non *Ephectici*, παρὰ τὸ ἐπέχειν περὶ τῶν πραγμάτων, καὶ δογματίζειν αὐτὰ ἀκατάληπτα, ut placet Suidæ: i. e. *a retinendo aſſenſu de rebus, docendoque, eas comprehendi non poſſe:* item *Zetetici*, ἀπὸ τοῦ ζητεῖν, *a quærendo & inveſtigando*, unde ζήτησις, ζήτημα, *quæſtio*; quod ſemper quærerent, ſine ulla veri inveniendi ſpe: denique *Aporetici*, ἀπὸ τοῦ περὶ παντὸς ἀπορεῖν; *quod* ſcilicet *de omni re dubitarent*. (2) Cum vero Pyrrhonis diſcipuli e vita exceſſiſſent, ejus diſciplina diutius abjecta & intermiſſa jacuit, donec illam Ptolemæus Cyrenæus, a mortuis, ut ita dixerim, excitaret. Hujus auditores fuerunt

(1) *Appellati ſunt etiam Sceptici*] Vide Sex. Empiricum Pyrrhon. hypotyp. lib. 1. cap. 3.

(2) *Cum vero*] Diogenes Laertius lib. 9. in vita Timonis.

runt Dioſcorides Cyprius, Niolochus Rhodius, Euphranor Seleucenſis, & Praylus e Troade. Euphranorem porro Eubulus Alexandrinus audivit: ab hoc inſtitutus eſt Ptolemæus Alexandrinus, cujus e ſchola Sarpedon & Heraclides prodierunt. Heraclidis Æneſidemus Gnoſſius diſcipulus fuit, plurium librorum auctor, qui ad Pyrrhonis doctrinam illuſtrandam pertinebant. (1) Hic, e Scepticorum præceptis non modo ἀφασίαν, ϗ ἀταραξίαν, i. e. *abſtinentiam ab affirmando, et vacuitatem perturbationis*, ut olim Timon, verum etiam ἡδονὴν, *voluptatem* plane conſequi, ajebat. Æneſidemum præceptorem habuit Zeuxippus Polites, hunc Zeuxis ὁ γωνιόπους, ita dictus quod ſtrabo eſſet, Zeuxin Antiochus Laodicenſis. Antiochi auditores fuerunt Menodotus Nicomediæ natus, medicus Empiricus, & Theodes Laodicenſis. Menodotus inſtituit Herodotum Tarſenſem: Herodoto magiſtro uſus eſt Sextus Empiricus, quo auctore etiam hac noſtra ætate circumferuntur πυῤῥωνιῶν ὑποτυπώσεων, ἢ σκεπτικῶν ὑπομνημάτων βιβλία γʹ, *Pyrrhoniani Compendii, ſive Inſtitutionum Scepticarum, libri tres:* præterea, πρὸς τοὺς μαθηματικοὺς ἀντιῤῥητικοὶ λόγοι δέκα, *adverſus Mathematicos*, nempe diſciplinarum doctores, *libri decem*. Poſtremo, Sexti auditor fuit Saturninus Cytheneus, & ipſe Empiricus. Ceterum, Pyrrhonis, quemadmodum & Ariſtonis, & Herilli de virtute ſententiam, ſuo

C 2 tem-

(1) *Hic, e Scepticorum præceptis*] Teſtis Euſebius lib. 14. Præparat. Evangelicæ.

tempore jampridem exploſam fuiſſe, teſtatur Cicero lib. 1. de Officiis; quod *rerum* nullum *dilectum reliquiſſent , ut ad officii inventionem aditus eſſet*. (1) Ætate demum Juliani Imperatoris Pyrrhoniam diſciplinam obſoletam , & oblivione pæne ſepultam fuiſſe, tum Pyrrhoniorum pleroſque libros intercidiſſe , ex fragmento quodam operis ipſius Juliani ſatis conſtat.

Duas autem graviſſimas cauſſas Academici & Sceptici habuere, quamobrem certam abſolutamque ſcientiam e medio tollerent : ſenſuum (2) cum externorum tum intimorum infirmitatem, ac rerum ipſarum cognoſcendarum obſcuritatem. Cum enim Veritas nihil aliud ſit , quam convenientia rei perceptæ cum judicio mentis percipientis; multa propterea ſunt quæ cognitionem dubiam atque incertam faciant. Ac primum omnium, ad veritatem obtinendam, ſcire nos oporteret, ſpecies aut imagines corporum extrinſecus advenientes, ((3) ſi tamen ullæ ſunt hujuſmodi

(1) Idem lib. 3. de Finibus: *Quæ adhuc, Cato, a te dicta ſunt, eadem, inquam, dicere poſses, ſi ſequerere Pyrrhonem, aut Ariſtonem - - - - - - - - Hos ne igitur laudas, & hanc eorum ſententiam ſequi nos cenſes oportere? Minime vero iſtorum quidem, inquit. Cum enim virtutis hoc proprium ſit , earum rerum quæ ſecundum naturam ſint, habere dilectum; qui omnia ſic exæquaverunt , ut in utramque partem ita paria redderent , uti nulla ſelectione uterentur, virtutem ipſam ſuſtulerunt.* Loquitur apud Ciceronem Cato, Stoicorum præceptis addictus.

(2) *Senſuum cum externorum* &c.] Ob haſce duas cauſſas, & ipſe Ariſtoteles lib. 2. Metaphyſic. cap. 1. faſſus eſt, difficilem admodum eſſe adeptionem veritatis.

(3) *Si tamen ullæ ſunt hujuſmodi imagines*] Rerum ſimulacra non ſolum eſſe, verum etiam corporea eſſe, ac de corporum ſuperficie abra-

modi imagines) (1) omnino ſimiles eſſe corporibus unde prodeunt. Deinde nobis exploratum eſſe deberet, aerem, vel aliud corpus interjectum, per quod rerum ſimulacra tranſeunt, nihil iiſdem officere, quominus inviolata & integra ad ſenſus ipſos perferantur. Tum certo ſciendum eſſet, a ſenſibus, poſtquam imagine rei commoti atque excitati fuerint, fidem omnino ſervatam, eaque in cerebro, miniſterio nervorum, veſtigia impreſſa fuiſſe, quæ rei ſpeciem accurate in ipſo deſcribant. Neque minus cerebri fidem manifeſtam & perceptam eſſe oporteret, dum ab eo mens admonetur. Poſtremo illud vel maxime conſtare deberet, mentem a cerebro admonitam, certam & ſtabilem de re objecta ſententiam tuliſſe. Hæc autem omnia ita comparata ſunt, ut nullo ſtudio, nulla induſtria philoſophus quantumvis acutus argumenta invenire poſſit quibus eorum veritatem oſtendat. Neque enim rerum imagines rebus ipſis omnino ſimiles eſſe contingit; quis enim dixerit, ſimulacrum Arboris (ut hoc potiſſimum exemplo

abraſa per totum orbem volitare, pluribus diſputat Lucretius lib. 4.

(1) *Omnino ſimiles eſse corporibus unde prodeunt*] Sex. Empiricus lib. 1. cap. 7. Pyrrh. hypotyp. ὥσπερ γὰρ ὁ ἀγνοῶν μὲν Σωκράτην, εἰκόνα δὲ τούτου θεασάμενος, οὐκ οἶδεν εἰ ὁμοία ἐστὶν ἡ εἰκὼν τῷ Σωκράτει· οὕτω καὶ ἡ διάνοια τὰ μὲν πάθη τῶν αἰσθήσεων ἐποπτεύουσα, τὰ δὲ ἐκτὸς μὴ θεωροῦσα· οὐδὲ εἰ ὅμοιά ἐστι τὰ τῶν αἰσθήσεων πάθη τοῖς ἐκτὸς ὑποκειμένοις εἴσεται. i. e. *Quemadmodum enim qui ignorat quidem Socratem, ſed ejus imaginem conſpexit, neſcit an ſimilis ſit imago Socrati: ſic & intellectus paſſiones quidem ſenſuum ſubaſpectans, externa autem non intuens, ne hoc quidem ſciet, an paſſiones ſenſuum externis ſubjectis ſimiles ſint.*

Digitized by Google

plo utamur) nihil omnino ab Arbore ipſa, quam exprimit, diſcrepare? Arbor profecto videri ac manibus tangi poteſt, ſolida eſt, neque loco movetur: contra, ſimulacrum Arboris aciem oculorum fugit, ac tactum reſpuit, cum tenuiſſimum ſit, maximeque fluxum, ac mobile. Demus tamen, poſſe rerum naturas, hujuſcemodi imaginibus penitus declarari; nonne corpus quod inter ſenſum ac rem objectam poſitum eſt, varias mutationes accipere ſolet? Non alia certe cauſſa eſt, cur earumdem rerum colores, alii nobis veſperi, alii ſub meridiem videantur: & cur olim purpura Tyria (quod teſtatur (1) Julius Pollux in Onomaſtico) Solis radiis expoſita, hilarius efflóreſceret, in umbra vero nitorem prorſus amitteret. Mare item, ſi longe ſpectetur, adventu diei purpuraſcit, tempeſtate ingruente nigreſcit, plerumque cæruleum apparet. Eodem pacto, pro vario lucis appulſu, item pro diverſo oculi poſitu, atque aſpectu, mutari ſolent colores in opalo gemma, in collis columbarum, in bullis quas pueri excitant ex aqua ſaponi admixta, in ſegetibus vento fluitantibus, in agro piſis conſito, nunc ſecundum longitudinem, nunc oblique ſpectato, in ſericis denique villoſis: quæ res omnes a Latinis pro-

pter-

(1) Julius Pollux lib. I. Onomaſtici cap. 4. χαίρει δὲ, inquit, ἡλίῳ ὁμιλοῦσα τῆς πορφύρας ἡ βαφή. καὶ ἡ ἀκτὶς αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγήν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. i. e. *Tinctura vero purpuræ Solem amat; etenim hujus illuſtrata radiis majorem latioremque ſplendorem purpureo colore coruſcantem a ſupero igne concipit.*

pterea *verſicolores* appellantur. Sexcenta ſunt alia generis ejuſdem.

Quod ad ſenſum attinet, eſt quidem ſenſus affectio, qua inviti commovemur, atque, ut Pyrrhonii loquuntur, πάθος ἀβούλητον: organa vero ſenſuum nullum judicium de rebus exercent, neque in ipſis veritas, aut falſitas locum habere poteſt: tantummodo rerum imagines accipiunt, & quid ſibi appareat, ſumma fide menti exponunt: quemadmodum vero varias notiones (1) componere atque dividere, ita judicare ſolius mentis officium eſt. Quapropter ſenſus quilibet cum Sceptico philoſopho non inepte comparari poteſt, qui, ut ait Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotyp. lib. 1. cap. 7. τὸ ἑαυτῷ φαινόμενον λέγει, καὶ τὸ πάθος ἀπαγγέλλει τὸ ἑαυτοῦ ἀδοξάστως, μηδὲν περὶ τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων διαβεβαιούμενος. i. e. *quid ſibi videatur, dicit, & affectionem quam ſentit, annuntiat, ſine ulla prorſus opinatione; nihil de iis quæ extra ſunt rebus affirmans*. Cum igitur ſenſuum, teſtimonium ſit, non judicium, age vero, quam illud teſtimonium ſit ſtabile, conſideremus. Profecto, ſenſus ne in uno quidem homine ſemper eoſdem invenimus, nedum in pluribus. Non idem eſt viſus in juvene atque in ſene: (2) non eadem utrique jucunda & moleſta ſunt. *Lurida fiunt, quæcumque tuentur arquati,* ut

(1) *Componere atque dividere*] Vide Ariſtotelem Metaphyſicorum lib. 6. cap. 3. & lib. 9. cap. 13.

(2) Horatius Epiſt. 1. lib. 1. v. 4. *Non eadem eſt ætas, non mens.* Por-

ut ait Lucretius lib. 4. v. 333. nempe morbus immutat aſpectum. (1) Formoſæ videntur amatoribus eæ mulieres quæ inſigni aliquo corporis vitio laborant. Amor ſcilicet loliginem oculis offundit. In pluribus autem hominibus quanta membrorum varietas eſt, quibus ad ſentiendum utuntur! norunt id medici, qui ea diſſecta & aperta viderunt. Ex quo efficitur, ſenſuum quoque ipſorum diſſimilitudinem quamdam eſſe. Nihil igitur mirum, ſi ea quæ in omnium aſpectum incurrunt, diverſa tamen ſingulis haud raro videantur: ut propterea neceſſe ſit, ipſorum experimentorum fidem, quæ firmiſſima & certiſſima eſſe deberet, interdum labare. Audite, quæſo, Senecam Naturalium Quæſtionum lib. 7. cap. 11. *Illo ipſo tempore*, inquit, *quo* (cometæ) *apparent, inter ſpectantes de habitu illorum non convenit: ſed prout cuique acrior acies aut hebetior, ita dicit aut lucidiorem eſſe, aut rubicundiorem, & crines aut in interiora deductos, aut in latera diviſos*. Porro, quemadmodum difficile invenias duos tantum homines eadem omnino facie,

Cur autem ſenes præterita temporà mirentur, & laudibus extollant; præſentia vero deſpiciant, atque accuſent, copioſe ac eleganter oſtendit Balthaſſar Caſtilioneus initio libri 2. de Aulico: quem locum ſi quis legerit, operæ pretium faciet; plurima enim pulcherrima, & huc ſpectantia continet.

(1) *Formoſæ videntur*] Lucretium conſule ſub finem libri quarti, & Horatium Sat. 3. lib. 1. v. 38. Ideo ſervus ille apud Terentium Eunucho A. 2. Sc. 1. v. 19. ſic exclamat: *Dii boni, quid hoc morbi eſt? adeon' homines immutarier Ex amore, ut non cognoſcas eumdem eſſe?*

cie, iiſdem omnino oris lineamentis, cujuſmodi erant Menæchmi illi Plautini, (1)

Ita forma ſimili pueri, uti mater ſua
Non internoſſe poſſet, quæ mammam dabat,
Neque adeo mater ipſa, quæ illos pepererat;

quod ſi aliquando forte contigerit, in prodigiis habetur; ſic evenire vix poteſt, ut in uno atque altero homine par omnino ſit oculorum, aurium, viſcerum, ac præcipue cerebri conformatio. Quod quidem cerebrum, arx illa mentis, cogitationumque officina, varios magnitudinis modos obtinet; pro figura ſcilicet, atque ambitu capitis, in quo continetur. Plurimi autem refert, humani animi quali in domicilio locati ſint: nec parum ſane momenti habet ad ingenii bonitatem, rationis perfectionem, vimque memoriæ ipſa corporis, & ſingulorum viſcerum temperatio. E ſenſuum igitur, ac (2) cerebri varietate miram judiciorum diſcrepantiam exſiſtere neceſſe eſt: unde tritum illud vulgi ſermone proverbium, *Quot capita, tot ſententiæ.* (3)

Tandem animus hominis, qui ſenſibus utitur, tamquam nuntiis rerum, atque interpretibus:

(1) Plautus prologo Menæchmorum, v. 19. Contra M. Tullius in Lucullo, *Fac enim*, inquit, *antiquos illos Servilios, qui gemini fuerunt, tam ſimiles quam dicuntur: num cenſes etiam eoſdem fuiſse? non cognoſcebantur foris; at domi: non ab alienis; at a ſuis.*

(2) *Ac cerebri varietate*] Vide Galenum τέχνης ἰατρικῆς, ſive Artis Medicæ, cap. 12. & ſequentibus.

(3) Inter hominem & hominem differre plurimum, copioſe diſputat Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotyp. lib. 1. cap. 14. ἐν δευτέρῳ τῆς ἐποχῆς τρόπῳ.

& ad quem demum pertinet veri falſique judicium: quomodo exploratum habebit, ſe illorum teſtimonio haudquaquam circumveniri, aut in errorem induci? quomodo cognoſcet, rem ſibi ſicuti eſt, enarrari? cum ipſe ſui naturam ignoret, neque ſcire poſſit, quibus vinculis cum corpore conjungatur, qua ratione ad ejus motum moveatur, & utrum e rerum imaginibus ſibi extrinſecus oblatis veritatem ipſi colligere liceat, necne. Cum igitur humani animi natura penitus abſtruſa ſit, ignotæ, quæ naturam conſequuntur, proprietates, (1) jam veri & falſi regula nulla eſſe videtur, ad quam judicia rerum dirigantur: adeoque omnia philoſophorum de rebus obſcuris decreta, ejuſmodi fere ſunt, ut everti diſputatione poſſint.

Hactenus de ſenſuum atque intellectus infirmitate dictum eſt: nunc de rerum cognoſcendarum obſcuritate paucis agamus. Itaque ſi res ipſas conſiderare aggrediamur, inveniemus, duabus potiſſimum de cauſſis, ad intimam earum cognitionem nobis præcluſum eſſe aditum: nimirum quod continenter labantur, & fluant omnia, neque quicquam ſit in univerſo, quod vel minimo temporis puncto eumdem omnino ſtatum retineat: deinde quia nihil ſciri plene ac perfecte poteſt, quin una ſciantur reliqua omnia. Ac Heraclitus quidem rerum inconſtantiam & mu-

(1) *Jam veri & falſi regula* &c.] Vide Sex. Empiric. lib. 2. cap. 5. ſæpius memorati operis.

mutabilitatem ſapienter flumini comparabat: ajebat enim, qui bis idem flumen intraverit, umquam inventum eſſe neminem: quod videlicet prioribus aquis tranſeuntibus novæ ſemper adveniant. ita prorſus accidere, ut cum quis ad rem aliquam cognoſcendam animum appellit, ea protinus in aliam faciem ſe convertat; neque propterea ullum comprehenſioni locum relinqui. Corpora enim omnia e quibus rerum natura conſtat, vel moveri & mutari pergunt, vel quamquam interdum quieſcere videantur, nihilominus occulta quadam vi ad motum & mutationem nituntur. Propterea Plato in eo dialogo quem Cratylum inſcripſit, rerum labentium caducarumque naturas intueri propius, atque comprehendere, non humanæ imbecillitatis, at divinæ cujuſdam eſſe ſapientiæ, his verbis ſignificat: Φερρέφαττα δὲ, πολλοὶ μὲν καὶ τοῦτο φοβοῦνται τὸ ὄνομα .... ὑπὸ ἀπειρίας (ὡς ἔοικεν) ὀνομάτων ὀρθότητος. καὶ γὰρ μεταβάλλοντες σκοποῦνται τὴν Φερσεφόνην, καὶ δεινὸν αὐτοῖς φαίνεται. τὸ δὲ μηνύει σοφὴν εἶναι τὴν θεόν. ἅτε γὰρ φερομένων τῶν πραγμάτων, τὸ ἐφαπτόμενον καὶ ἐπαφῶν, καὶ δυνάμενον ἐπακολουθεῖν, σοφία ἂν εἴη. Φερέπαφα οὖν, διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπαφὴν τοῦ φερομένου, ἡ θεὸς ἂν ὀρθῶς καλοῖτο, ἢ τοιοῦτόν τι. δι' ὅπερ καὶ συνέστιν αὐτῇ ὁ Ἅδης σοφὸς ὤν, διότι τοιαύτη ἐστί. νῦν δὲ ἐκκλίνουσι τὸ ὄνομα, εὐστομίαν περὶ πλείονος ποιούμενοι τῆς ἀληθείας, ὥστε Φερρέφατταν αὐτὴν καλεῖν. i. e. Pherephatta *nomine .... complures terrentur: recta ſane nominum imponendorum rationis imperitia. nam mutato nomine*, Perſephones *vocem ſpectant, ac proinde formidabile videtur illis ſuperius illud vocabulum. id autem ſignificat, deam illam eſſe*

ſapientem. quandoquidem illud ſapientiæ nomine cenſebitur quod in tanta rerum ultro citroque commeantium vicisſitudine, res contingat & palpet, illaſque ſolide comprehendat atque asſequatur (ideſt φερομένων πραγμάτων τὸ ἐφαπτόμενον καὶ ἐπαφῶν.) *Dea igitur illa recte vocaretur* Φερέπαφα, *aut quid ſimile, propter illam* τὴν ἐπαφὴν τοῦ φερομένου, i. e. *comprehenſionem rerum quæ fluunt, atque mutantur; quæ quidem ſapientiæ vi atque efficacia exſiſtit. Itaque Orcus, qui ſapiens eſt, cum illa quæ hujuſmodi eſt, conſueſcit. Nunc vero nominis appellationem paullulum declinant atque inflectunt, elegantis & venuſtæ pronuntiationis rationem habentes magis, quam veritatis, &* Φερρέφατταν *ipſam vocant.* Claudius quoque Ptolemæus, vir ſummus, lib. 1. cap. 1. μαθηματικῆς συντάξεως, rerum in quarum inveſtigatione Phyſici verſantur, obſcuritatem ingenue confeſſus eſt. Cum enim, Ariſtotelem ſecutus, τρία γένη θεωρητικοῦ, *tria genera contemplativæ doctrinæ* poſuiſſet, *phyſicum, mathematicum, metaphyſicum*, quod ipſe θεολογικὸν appellat: horum duo, nempe *metaphyſicum & phyſicum*, ait eſſe potius εἰκασίαν ἢ κατάληψιν ἐπιστημονικὴν, *conjecturam, quam comprehenſionem quæ ſcientiam efficiat: metaphyſicum* quidem, διὰ τὸ παντελῶς ἀφανὲς αὐτοῦ, καὶ ἀνεπίληπτον, *propter ipſius omnino latentem*, (1) *intactilemque naturam: phyſicum* vero διὰ τὸ τῆς ὕλης ἄστατον καὶ ἄδηλον, *propter materiæ inſtabilitatem, & obſcuritatem.* ὡς διὰ τοῦτο, μηδέποτε ἂν ἐλπίσαι, περὶ αὐτῶν ὁμονοῆσαι τοὺς

φιλο-

(1) *Intactilemque*] Uſus eſt hac voce Lucretius lib. 1. v. 438.
Sin intactile erit, nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per ſe tranſire meantem:
Scilicet hoc id erit vacuum, quod inane vocamus.

Digitized by Google

φιλοσοφοῦντας, *ut propterea numquam ſperare liceat, philoſophos de his ullo tempore conſenſuros*. Et hanc eſſe cauſſam crediderim, cur Iſaacus Nevvtonus, recentiorum geometrarum facile princeps, Philoſophiæ Naturalis Principiorum Mathematicorum lib. 3. in Scholio generali Propoſit. XLII. hæc de rerum ſubſtantia affirmare non dubitaverit: *Quid ſit rei alicujus ſubſtantia, minime cognoſcimus. Videmus tantum corporum figuras & colores, audimus tantum ſonos, tangimus tantum ſuperficies externas, olfacimus odores ſolos, & guſtamus ſapores: intimas ſubſtantias nullo ſenſu, nulla actione reflexa cognoſcimus*. (1)

Quis porro ullius rei cognitionem plenam atque

(1) Quod idem luculentis admodum verbis olim pronuntiare non dubitaverat Petrus Gaſſendus Exercitationum Paradoxicarum adverſus Ariſtoteleos lib. 2. Exercitat. 6. *Igitur*, inquit, *paucis ad hac reſpondere ſic poſſumus. Primum non videri illos eſſe naturæ injurios, qui ut naturæ nihil detrahunt, ſic pluſquam par eſt, non adjiciunt (par enim injuria videtur, & dicere quod non ſis, & non dicere quod ſis): ac qui proinde concedunt indidiſſe quidem naturam omnibus hominibus ſciendi deſiderium; at non tamen ſciendi vel omni modo, vel omnia. Hinc quamdiu deſiderant homines omnes ſcire plurima, & per experientiam, & quatenus illa apparent, verum eſt, quod natura duce illa ſcire deſiderant: at ſtatim ac præterea volunt, & naturas intimas, & cauſſas neceſſarias ſcire, jam hoc ſcientiæ genus eſt quod naturam angelicam, vel etiam divinam attineat, nec homunciones deceat; quocirca & hoc deſiderium dici non poteſt eſſe a natura. Videlicet omnes homines pari modo deſiderant immortalitatem: at quis cenſeat, hoc deſiderium inditum eſſe a natura, per quam potius ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori? Quare ut quoniam, quantumcumque velint homines numquam mori, ex eo tamen quod nullus ſit qui aſſequatur immortalitatem, colligimus, tale deſiderium minime eſſe naturale; ſic colligere poſſumus, quoniam nullus hominum eſt qui minimæ rei naturam introſpectam habeat, deſiderium naturæ non eſſe, quo perſpectam habere perſ*

optet.

que perfectam ſibi aſſumere audeat, (1) priuſquam rerum multitudinem pæne infinitam, quæ hac univerſitate continentur, animo & cogitatione percurrerit? quæ inter ſe connexæ adeo & colligatæ ſunt, ut, niſi omnibus plane perceptis, neque unam percipere atque intelligere poſſis. Quod ſi rerum ſingularum cognitio difficilis habetur, quanto magis omnium? hoc certe humani ingenii modum excedit. (2) Fingamus, aliquem intelligere velle, quæ ſit hominis natura; quomodo is ex animo & corpore conſtet; quid in eo appetitus a ratione diſtet: huic profecto

optet. Deinde vero & illud dari conſequenter poteſt, eſse cauſsas ſcientia, at ſcientia tamen experimentalis, &, ut ſic dicam, apparentialis; ſiquidem intellectus noſter ſcit, cognoſcitque experiundo multa apparentia. Hæc omnia Gaſſendus ex Pyrrhoniorum fontibus derivavit. Eam ſcilicet Phyſicæ partem quæ appellatur ἱϛορικὴ, tantummodo probare, alteram vero, cui nomen eſt αἰτιολογικὴ, vel ὑποθετικὴ, tamquam minus utilem, contemnere ac repudiare videtur. Nos a tanto viro non plane diſſentimus; nam ſi verum fateri volumus, legitima & non fucata Philoſophia nihil aliud eſt quam accurata obſervatio & collectio τῶν φαινομένων, ſive Hiſtoria Naturalis, cujus ope caute ac pedetentim leges naturæ inveſtigamus atque venamur; non ultimas & remotiſſimas rerum cauſſas perſecuti, ſed ſenſibus noſtris propiores, quas imbecillitati humanæ ſolas attingere licet.

(1) *Priuſquam rerum multitudinem*] Cicero Tuſcul. Quæſt. lib. 2. *Difficile eſt in philoſophia pauca eſse ei nota, cui non ſint aut pleraque, aut omnia.*

(2) *Fingamus*, &c.] Minutius Felix in Octavio, Editionis Lugd. Batav. 1652. pag. 15. *Nec recuſo*, inquit, *quod Cacilius aſserere inter pracipua conniſus eſt, hominem noſse ſe, & circumſpicere debere, quid ſit, unde ſit, quare ſit; utrum elementis concretus, an concinnatus atomis, an potius a Deo factus, formatus, animatus. Quod ipſum explorare & eruere ſine univerſitatis inquiſitione non poſſumus, cum ita cohærentia, connexa, concatenata ſint, ut niſi divinitatis rationem diligenter excuſseris, neſcias humanitatis; nec poſſis pulchre gerere rem civilem, niſi cognoveris hanc communem omnium mundi civitatem.*

fecto nota debet eſſe animi, corporis, rationis, atque appetitus natura. Cum vero corpus hominis ex elementis concretum ſit, danda opera eſt, ut elementa ipſa cognoſcantur. Sumatur ergo ab igne quæſtionis initium. Conſulendi ſunt veteres ac recentiores philoſophi, eorumque opiniones de ignis natura diligenter perpendendæ, atque aliæ cum aliis comparandæ. Ecce tibi Carteſius, ad quem philoſophiæ dictaturam plerique hoc tempore deferunt. Interroga illum, quid ſit ignis: non ante doctum a ſe dimittet, quam commentum illud ſuum de univerſi conſtitutione explicaverit, difficile ſane ac longis ambagibus impeditum. Cave tamen ne homini fidem temere adjungas: nam & reliquos philoſophos adire oportet, eorumque ſententiis probe cognitis, quæ omnium veriſſima ſit, demum judicare. Ad quod recte faciendum, primorum principiorum, communiſque materiæ notitia neceſſaria eſt: quæ res in abdito latent, ac deinceps latebunt. Iiſdem porro difficultatibus, trium, quæ ſuperſunt, elementorum natura obſepta eſt.

Quæ cum exquiſiveris, humani corporis fabrica tibi conſideranda erit: in qua re cum viri ſollertes ac laborioſi plurimi, in hoc præcipue Gymnaſio Patavino, ad hanc diem ſumma cum laude verſati fuerint, ea nondum ad exitum perducta eſt. Neque vero aliquis veſtrum exiſtimaverit, Auditores, de corpore viven-

ven-

ventis hominis eum recte judicare poſſe qui totam humanorum cadaverum Anatomen perdidicerit, niſi plures alias calluerit diſciplinas; meminiſſe enim vos oportet illorum M. Tullii verborum, ex Acad. Quæſt. lib. 4. *Corpora noſtra non novimus: qui ſint ſitus partium, quam vim quæque pars habeat ignoramus. Itaque medici ipſi, quorum intererat ea noſſe, aperuerunt, ut ea viderent: nec eo tamen ajunt Empirici notiora eſſe illa, quia* (1) *poſſit fieri ut patefacta & detecta mutentur*. Sileo nunc de ſingularum partium uſu, & de infinitis quæſtionibus ad generationem, vitam, & mortem hominis pertinentibus. Miſſas item facio ſubtiles atque involutas de Animæ natura, proprietatibus, ac præcipue immortalitate diſputationes: quæ omnia ſcitu difficillima ei nihilominus cognoſcenda ſunt, qui ſe, quid ſit homo, intelligere poſtulet. Quemadmodum vero naturam hominis plane ignoramus, ita ſi affirmemus, cetera omnia a nobis neſciri, mendaces fortaſſe non erimus. (2) In omni enim quæſtione cum aliquantum proceſſimus, ad incognitum aliquod & ἀκατάληπτον pedem offendimus. Et ſunt hodie qui ſententiis antiquorum evertendis atque exſibilandis gloriam, & ſapientis nomen aucupentur: qui albis dentibus rideant occultas qualitates, tutiſſimum

(1) *Poſſit fieri ut patefacta & detecta mutentur*] Cornelius Celſus in Præfatione, ubi de Empiricorum ſecta: *Neque quicquam eſſe ſtultius, quam quale quid vivo homini eſt, tale exiſtimare eſse morienti, immo jam mortuo*.

(2) *In omni enim quæſtione*] Vide Danielis Georgii Morhofii Polyhiſtoris Litterarii libri 1. caput 12.

mum ſcilicet, ut vocant, ignorantiæ perfugium: quaſi vero ipſi tanto conatu, tantoque faſtidio aut meliora, aut veriora protulerint! Naturam quidem ipſam e particulis corporum tenuiſſimis, rotundis, oblongis, ramoſis, acutis, obtuſis, aliarumque figurarum aſſidue venanutr, in quas corpora diſſolvunt: confidunt *microſcopiis*, & aliis inventis, quibus oculorum infirmitati ſubſidio eunt: ſed num iccirco ſapientiores fiunt, cum rerum inter ſe permixtionis modum ignorent? Propior tamen eſt ſenſibus noſtris rerum permixtio, quam exiguæ earumdem particulæ. Hæc vero præcipuum naturæ opus eſt: hæc ejus adytum, latibulum, cubile; ſed quo propius, hoc difficilius inventu. Huic divinum illud ſubeſt, illud ἡγεμονικὸν, quo impellente, movente, agitante, jungente, miſcente formantur corpora. Hoc igitur nondum percepto, omnia ignorari neceſſe eſt. Profecto id quod in unoquoque ſemine agendi vim habet, nonniſi intellectus conjectura attingi poteſt: nam quæ oculis videmus, manibuſque tractamus, ad corporum compoſitionem vix quicquam conducunt. Ceterum, (1) philoſophi qui *ſcientiam* definiverunt, *rei cognitio-*

 nem

(1) *Philoſophi qui ſcientiam definiverunt*] Ariſtoteles Poſter. Analytic. lib. 1. cap. 2. Ἐπίςασθαι δ' οἰόμεθα ἕκαςον ἁπλῶς, ἀλλὰ μὴ τὸν σοφιςικὸν τρόπον, τὸν κατὰ συμβεβηκὸς, ὅταν τήν τ' αἰτίαν οἰώμεθα γινώσκειν, δι' ἣν τὸ πρᾶγμά ἐςιν, ὅτι ἐκείνου αἰτία ἐςὶ, καὶ μὴ ἐνδέχεται τοῦτ' ἄλλως ἔχειν. i. e. *Scire autem putamus unamquamque rem ſimpliciter, non ſophiſtico modo, id eſt ex accidenti, cum putamus cauſſam cognoſcere, propter quam res eſt, ejus rei cauſſam eſſe, nec poſſe eam aliter* ſe *habere*.

Idem

nem per cauſſam, videntur nos admonere voluiſſe, vix homini datum ſcientiam adipiſci; cum rerum cauſſæ & obſcuriſſimæ ſint, & prope innumerabiles.

Hæc fere ſunt, Auditores, quæ Academicos, maxime e ſchola Arceſilai, & Scepticos olim eo adduxerunt, ut nihil affirmarent, de omnibus dubitarent, aſſenſumque retinerent. Quæ ſi quis copioſius aut ſubtilius exponi ſibi deſiderat, is M. Tullii Academicarum Quæſtionum librum qui Lucullus inſcribitur, & Sexti Empirici Pyrrhonias ὑποτυπώσεις evolvere ne gravetur. Nolite vero exiſtimare, paucis tantummodo aut contemtis philoſophis hanc dubitandi rationem placuiſſe. Nam contra, ingenii atque eruditionis principes eam omni tempore probaverunt; neque Academici ſolum & Sceptici, ſed ex aliis etiam familiis viri doctiſſimi: in quibus numerantur Anacharſis Scythes, Pherecydes Syrus, Pythagoras, (1) Empedocles, Gorgias Leontinus, Xe-

Idem lib. 1. τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως cap. 7. τῶν δ' ἀρχῶν ἀπείρων οὐσῶν καὶ κατὰ πλῆθος καὶ κατ' εἶδος, ἀδύνατον εἰδέναι τὰ ἐκ τούτων· οὕτω γὰρ εἰδέναι τὸ σύνθετον ὑπολαμβάνομεν, ὅταν εἰδῶμεν ἐκ τίνων καὶ πόσων ἐστίν. i. e. *Si vero principia tam multitudine quam forma ſunt infinita, fieri non poteſt ut ea noſcantur quæ ex his* conſtant. *nam ita demum compoſitum noſſe exiſtimamus, cum novimus ex quibus, & quot conſtet*. Præterea (quod ad rem noſtram plurimum facit) lib. 2. ejuſdem operis cap. 3. δεῖ δ', inquit, ἀεὶ τὸ αἴτιον ἑκάστου τὸ ἀκρότατον ζητεῖν. i. e. *Oportet autem ſemper ſummam cujuſque rei cauſſam quærere*.

(1) *Empedocles*] Operæ pretium eſt audire Ciceronem in Lucullo. *Et tamen*, ait, *iſti phyſici raro admodum, cum hærent aliquo loco, exclamant quaſi mente incitati: Empedocles quidem, ut interdum mihi furere videatur: abſtruſa eſſe omnia, nihil nos ſentire, nihil cernere, nihil omnino quale ſit, poſſe reperire*.

Xenophanes, Epicharmus, Parmenides, Zeno Eleates, Anaxagoras, (1) Democritus, (2) Protagoras, Ariſtippus, Metrodorus Chius, Anaxarchus, M. Tullius, M. Varro doctiſſimus Romanorum, (3) Horatius Flaccus, Cornelius Celſus, & (4) Empirica medicorum ſecta, Lucianus, Megarici, Eretrici, & alii quamplurimi, quos omnes memorare longum & injucundum eſſet. Hos ta-

(1) *Democritus*] Contendebat hic philoſophus, omnem intellectum eſſe animam corporis alicujus, quæ non operaretur niſi per corpus: ideoque affirmare non verebatur, intellectum eſse quemdam ſenſum, vel quamdam φαντασίαν imaginibus corporeis varias effingentem ac procudentem cogitationes: ex quo ajebat id conſequi, omnia quæ videantur, ea vera eſſe: nullam enim eſſe in rebus ipſis aut veri, aut falſi notam, cum eæ diverſo modo intellectui ſe ſpectandas idemtidem exhiberent. Vide Ariſtotelem lib. 1. de Anima cap. 2. & lib. 4. Metaphyſic. cap. 4. De hac Democriti doctrina ita Sex. Empiricus lib. 1. adverſus Logicos num. 135. Δημόκριτος δὲ ὅτι μὲν ἀναιρεῖ τὰ φαινόμενα ταῖς αἰσθήσεσι, καὶ τούτων λέγει μηδὲν φαίνεσθαι κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλὰ μόνον κατὰ δόξαν. i. e. *Democritus autem ea quidem tollit quæ apparent ſenſibus: & ex iis dicit nihil vere apparere, ſed ſolum ex opinione.* Quid porro interſit inter Democriti & Scepticorum ſententiam, oſtendit idem Empiricus lib. 1. Pyrrh. hypot. cap. 30.

(2) *Protagoras*] Vide Ariſtotelem lib. 4. Metaphyſic. cap. 5. & Sex. Empiricum lib. 1. hypotyp. cap. 32. & lib. 1. adverſus Logicos num. 388.

(3) *Horatius Flaccus*] Ita de ſe ipſe Epiſt. 1. lib. 1. v. 13.

Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus jurare in verba magiſtri,
Quo me cumque rapit tempeſtas, deferor hoſpes.

(4) *Empirica medicorum ſecta*] Celſus in Præfatione Medicinæ: *Contra hi qui ſe* ἐμπειρικοὺς *ab experientia nominant, evidentes quidem cauſsas, ut neceſsarias amplectuntur: obſcurarum vero cauſsarum & naturalium actionum quæſtionem ideo ſupervacaneam eſſe contendunt, quoniam incomprehenſibilis natura ſit. Non poſse vero comprehendi, patére ex eorum qui de his diſputarunt, diſcordia: cum de iſta re, neque inter ſapientiæ profeſsores, neque inter ipſos medicos conveniat.* Lege quæ ſequuntur, ſi vacat.

men a philoſophiæ ſtudiis, aut a rerum cauſſis inveſtigandis, prudenter inſtituta dubitatio minime retardavit: erant enim omnes acerrimo ingenio; plerique etiam in reconditis atque interioribus litteris ætatem egerant: ſed cum ſe a veri adeptione excluſos arbitrarentur, nihilominus mirifice gaudebant, ſi quid modo probabile quærendo extudiſſent, in quo eſſet aliqua veri ſpecies, aut ſimilitudo. Carteſius quoque ſuarum Meditationum initio, eum qui errorem devitare ſtudeat, jubet, omnia, etiam quæ exploratiſſima habentur, in dubium incertumque revocare: quamquam poſtea, dubitatione prorſus abjecta, & nova decreta proponat, & audacter illa defendat. Ariſtoteles ipſe, quem opinioſiſſimum nonnulli falſo crediderunt, nonne ſæpiſſime inculcat ſuum illud δοκεῖ, vel φαίνεται, ideſt *videtur*, *apparet*; quo verecundiam ſuam in diſputando teſtetur? *Quam rationem*, ut Cicero tradit ſub finem ejus dialogi quem Lucullum inſcripſit, veterum etiam Romanorum *diligentia comprobavit: qui primum* IVRARE EX SVI ANIMI SENTENTIA *quemque voluerunt: deinde ita teneri*, SI SCIENS FALLERET, *quod inſcientia multa verſaretur in vita: tum qui teſtimonium diceret*, VT ARBITRARI *ſe diceret etiam quod ipſe vidiſſet: quaque jurati judices cognoviſſent, ut ea non eſſe facta, ſed* VT VIDERI, *pronuntiarent*.

Tandem Divinorum Librorum auctoritas, a qua ne tranſverſum quidem unguem pios &

Chri-

Chriſtianos philoſophos diſcedere oportet, intellectum hominis ad operum Dei contemplationem, tamquam noctuam (ut ita dixerim) ad Solis radios, caligare affirmat: nec poſſe nos ſolius rationis præſidio vera ac falſa dijudicare, niſi majore quodam & altiore lumine divinitus perfundamur. Inſignes loci ſunt huc pertinentes Sapientiæ cap. 9. Eccleſiaſtici cap. 3. ſed præſertim Eccleſiaſtis cap. 3. ubi Salomon ita clamat: *Vidi afflictionem quam dedit Deus filiis hominum, ut diſtendantur in ea. Cuncta fecit bona in tempore ſuo, & mundum tradidit diſputationi eorum, ut non inveniat homo opus quod operatus eſt Deus ab initio uſque ad finem*. & rurſum cap. 8. *Intellexi, quod omnium operum Dei nullam poſſit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt ſub Sole: & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniet: etiam ſi dixerit ſapiens ſe noſſe, non poterit reperire*. Hæc autem, bona cum venia illorum dicta ſunto qui nollent ullam de Deo aut religione in ſcholis philoſophorum fieri mentionem; a quibus ego vehementer diſſentio.

Verum audire mihi videor aliquem e ſtudioſorum adoleſcentium numero, qui ex me ſciſcitetur, quid igitur ſibi faciendum cenſeam: num veri inveniendi deſperatione phyſicam abjicere debeat, & ab hujuſmodi ſtudiis omnino feriari? Ego vero huic auctor fuerim, ut (1) a doctiſſimis

viris

(1) *A doctiſſimis viris quos paullo ante memoravi, exemplum ſumat*] Juvat huc afferre verba M. Tullii ex eo dialogo qui Lucullus in- ... ſcri-

viris quos paullo ante memoravi, exemplum ſumat; qui cum hanc ſibi legem indixiſſent, NULLI VISO TEMERE ASSENTIRI, tamen egregia multa in phyſicis præſtiterunt. Probabilibus videlicet contenti erant, neque eam concluſionum firmitatem poſtulabant quæ in hominem profecto non cadit. Quod qui faciunt, ii non prudentia ſolum, ſed etiam eruditione ceteris philoſophis præſtare ſolent: non enim (1) *ad quamcumque ſunt diſciplinam quaſi tempeſtate delati, ad eam tamquam ad ſaxum adhæreſcunt*; ſed Academicorum propria libertate uſi, idemtidem alio commeant, ut peregrinis mercibus domos locupletent ſuas; quærentes in re qualibet, quid conſtantiſſime dicatur. Præterea, ut verbis utar M. Tullii, (2) *Animorum ingeniorumque naturale quoddam quaſi pabulum eſt conſideratio, contemplatioque naturæ. Erigimur, elatiores fieri videmur, humana deſpicimus, cogitanteſque ſupera atque cæleſtia, hæc noſtra, ut exigua & minima, contemnimus. Indagatio ipſa rerum tum maximarum, tum etiam occultiſſima-*

ſcribitur. *Etſi enim*, inquit, *omnis cognitio multis eſt obſtructa difficultatibus, eaque eſt & in ipſis rebus obſcuritas, & in judiciis noſtris infirmitas, ut non ſine cauſsa & doctiſſimi & antiquiſſimi invenire ſe poſſe quod cuperent; diffiſi ſint: tamen nec illi defecerunt; neque nos ſtudium exquirendi defatigati relinquemus: neque noſtræ diſputationes quicquam aliud agunt, niſi ut in utramque partem dicendo, & audiendo, eliciant, & tamquam exprimant aliquid, quod aut verum ſit, aut ad id quamproxime accedat. Neque inter nos, & eos qui ſe ſcire arbitrantur, quicquam intereſt, niſi quod illi non dubitant, quin ea vera ſint quæ defendunt: nos probabilia multa habemus, quæ ſequi facile, affirmare vix poſſumus.*

(1) Cicero in eodem dialogo.

(2) Idem ibidem.

marum habet oblectationem. (1) *Si vero aliquid occurret quod veriſimile videatur, humaniſſima complectur animus voluptate.* Quapropter (2) neque dubitationis fines eo uſque proferemus, ut viſa dormientium, ebriorum, & furioſorum nihil a cogitationibus vigilantium, ſiccorum, atque ſanorum diſcrepare dicamus: neque contra, pro decretis noſtris, aut magiſtrorum, tamquam pro capite aut fortunis, pugnabimus; ſed bono modo, ſine ſudore & ſanguine. Ita illud ſervabitur, (3) *quod apprime in vita utile eſt*, VT NE QVID NIMIS.

(1) *Si vero aliquid occurret*] Petrus Gaſſendus Phyſicæ ſect. 1. lib. 4. cap. 1. *Tametſi*, inquit, *expetitæ a Phyſicis cauſsæ hujuſmodi ſint, quales huc uſque deſcripſimus, deſpondendum tamen animis non eſt, quatenus licet attingere ad illas prorſus intimas, præcipuas, propinquas, ſpeciales, non detur; ſunt tamen gradus varii inter ipſas, & alias prorſus remotas, organicas, externas, communes; ac non modo non pœnitendum, ſed maxime etiam expetendum eſt, gradus quoſdam attingere, qui ad ſummum illum, quantum fieri poteſt, proxime accedant. Jucundiſſimum quippe eſt craſſiorem illam caliginem, & tenebras quaſi nocturnas ſic excutere, depellereque ex animo, ut, niſi ipſummet veritatis jubar, quaſi ſplendidiſſimum Solem, contueri nobis concedatur; at verſari tamen quaſi in aurora veriſimilitudinis liceat; ac, niſi habeamus perſpectas cauſsas quæ penitus certæ indubiæque ſint, tales nanciſcamur, quæ habeant ſpeciem aliquam probabilitatis.*

(2) *Neque dubitationis fines eo uſque proferemus*] Id nonnulli faciunt hoc tempore, nimio contemplationis uſu, tamquam immodico vini meracioris potu, extra ſe rapti. Eodem ſcilicet pacto afficiuntur quo ſtupidus ille olim, a Catullo ita deriſus Carm. 17.

- - - - - - - - - - ſed velut alnus
In foſsa Liguri jacet ſuppernata ſecuri,
Tantumdem omnia ſentiens, quam ſi nulla ſit uſquam,
Talis iſte meus ſtupor nil videt, nihil audit.
Ipſe quis ſit, utrum ſit, an non ſit, id quoque neſcit.

(3) Terentius Andriæ Actu 1. Sc. 1. v. 34.

PATAVII. CIↃIↃCCXXXII.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

Digitized by Google

JOANNIS ANTONII
V U L P I I
PHYSICAE PROFESSORIS
IN GYMNASIO PATAVINO
SCHOLAE DUAE,

Altera, De Ariſtotele, ejuſque laudatoribus, & reprehenſoribus: Altera, Quæ præcipue eidem philoſopho vitio vertantur.

His adjectum eſt.

Σ Υ Ν Τ Α Γ Μ Α

De Veteribus Philoſophis Libro I. Phyſicorum ab Ariſtotele memoratis; in quo ſingulorum ſententiæ de rerum naturalium principiis breviter & ſummatim exponuntur; ad uſum ſtudioſæ juventutis.

EODEM VULPIO AUCTORE.

P A T A V I I. CIƆIƆCCXXVIII.
Excudebat JOSEPHUS COMINUS.
SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Viro Illuſtriſſimo atque Excellentiſſimo

JOANNI FRANCISCO
MAUROCENO
E Q U I T I

Joannes Antonius Vulpius S. P. D.

QUAERENTI mihi, ac diligenter circumſpicienti, cui potiſſimum ex tam magno numero Ampliſſimorum Virorum, quibus VENETA RESPUBLICA abundat, Opuſcula hæc mea, ad Philoſophiam pertinentia, in

Digitized by Google

ſidem aç tutelam traderem; TU ſtatim occurriſti, JOANNES FRANCISCE MAUROCENE, in cujus ea nomine, ſine ulla prorſus dubitatione, apparere vellem. Cum enim amicorum hortatui repugnare non auderem, quotidiano pæne convicio ut ea ederem efflagitantium, providendum ſcilicet exiſtimavi, ne adverſus malevolorum impetus, vindice ac patrono carerent. Quem porro TIBI anteferre debueram, aut cujus præſidio tutus magis atque munitus eſſe poteram, quam tuo, Senator Præſtantiſſime? qui ſummo quamvis loco natus, omnibuſque fortunæ muneribus auctus, moderatione tamen, prudentia, gravitate, conſtantia, vitæ integritate, ceteriſque viro principe dignis virtutibus id effeciſti, ut apud homines non tantam generis tui ſplendor, non obitæ Legationes nobiliſſimæ, non gratia, qua flores in civitate, non quæ domi foriſque ſingulari cum laude a TE geſta ſunt, quantam incorrupti mores, & animi tui magnitudo, in ſecundis rebus atque adverſis æque ſpectata, admirationem ſibi conciliaverint. Enimvero Solem quis facilius ab orbita ſua deflectat, quam TE ab honeſtatis rectique tramite

te deducere poſſit. Sed illud me præter cetera, ut, nimio pudore abjecto, ad TE accederem, invitavit, quod lectione librorum, & familiaritatibus doctorum hominum mirifice delectaris, eoſque in occulto ſæpius latentes, benignitate tua protrahis, ſoves, confirmas: neque ullum umquam diem abire pateris, quo non de ſtudiis bonarum artium, in primis vero Philoſophiæ, quibuſcumque rebus potes (potes autem plurimis) egregie mereri nitaris. Hinc TIBI, ſapientiſſimi Senatus auctoritate, Gymnaſii Patavini Procuratio non ſemel commiſſa: cui provinciæ ita præfuiſti, ut viros excellenti doctrina atque eruditione, qui diſciplinas publice profiterentur, magnorum præmiorum ſpe propoſita, in hanc urbem undique acciveris: quorum ſane ſcripta cedro linenda, ſempiterna prudentiæ tuæ, & ſummi, quo flagras, erga litteras & litteratos amoris monumenta futura ſunt. Norunt omnes, qui Aedium tuarum magnificentiam Venetiis umquam introſpexere, TE in domeſtica Bibliotheca inſtruenda, exornandaque nulli ſumtui peperciſſe, neque etiamnum parcere: Hortos vero amœniſſimos, quos Pata-

Patavii poſſides, nemo fere ingreditur, quin ingentem peregrinarum ſtirpium, florumque lectiſſimorum vim, ex omni terrarum angulo advectorum, mirari cogatur, quibus eos locupletare quotidie pergis; ut & ſtudioſorum hominum utilitati ſerviant, & TIBI graviſſimis cogitationibus idemtidem feſſo, honeſtiſſimum præbeant laxamentum. Quæ cum ſingula attentius conſiderarem, ac præterea memoria repeterem, TE, ſi quis alius, meis & conatibus & ſtudiis propenſa voluntate ſemper faviſſe; oblatam mihi aliquando occaſionem ad ſignificandum, quanti TE ac virtutes tuas facerem, amittere nolui; videlicet pro certo habens, hoc meum qualecumque munuſculum a TE (qua es in omnes humanitate) perbenigne exceptum iri. Hic porro Libellus duas Orationes, ſive Scholas, complectitur, quas anno ſuperiore in Gymnaſio Patavino habueram, cum primum ad hoc tradendæ Philoſophiæ munus acceſſiſſem. Harum argumentum eſt, de Ariſtotele, ejuſque decretis ea in medium proferre, quæ ſciendi cupidam juventutem ab immoderata opinionum licentia, quaſi frenis quibuſdam injectis, continere poſſint,

Si

Si modo præceptis patientem accommodet aurem.

Eo enim jam temeritatis ventum eſt, ut ſummi Philoſophi doctrinam non ſolum diſerti atque acuti homines (quotus autem quiſque hujuſmodi eſt ?) verum etiam adoleſcentuli, vix primis elementis imbuti , audaciſſime cavillentur . quod ſane nihil aliud eſſe mihi videtur , quam, ut veteri proverbio dicitur, *Barbam vellere mortuo leoni*. Duabus hiſce Orationibus, additamenti loco, breve Commentarium adjunxi de Veteribus Philoſophis Libro I. Phyſicorum ab Ariſtotele memoratis ; in quo ſingulorum ſententias de rerum naturalium principiis breviter & ſummatim explicare conatus ſum . jamdiu enim animadverteram , Ariſtotelem parcius de hujuſcemodi opinionibus locutum , quam ut a quolibet penitus cognoſci atque intelligi poſſent. Quod Commentarium quamvis nonnulla contineat ex Hiſtoria Philoſophiæ Thomæ Stanleji depromta, ea tamen exhibet ita immutata, eoque cultu induta, ut jam alia omnino videantur: & præterea meas quaſdam cogitationes proponit , niſi me rerum mearum amor valde fallit, non omnino contemnendas . Hæc volebam neſcius

ne eſſes, Præſtantiſſime Senator. Nunc reliquum eſt, ut TE orem atque obteſter, ut, ſi Ampliſſimæ Dignitati tuæ plurimum tribuo; ſi TIBI, cariſſimis Pignoribus, atque univerſæ Familiæ tuæ læta & proſpera omnia a Deo Optimo Maximo & precor, & opto; quod facere ex animo numquam deſinam; hæc Opuſcula humane atque hilare, tuo more, excipias, meque in tui cenſus volumine adſcribas. Vale, ac Reipublicæ & Litterarum bono diutiſſime vive.

Patavii. Nonis Januarii. CIƆIƆCCXXVIII.

Digitized by Google

NOI RIFORMATORI

DELLO STUDIO DI PADOVA.

AVENDO veduto per la Fede di Reviſione, e d' Approvazione del P. F. *Gio. Pellegrino Galaſſi*, Inquiſitore di *Padova*, nel Libro intitolato: *Jo. Antonii Vulpii, Phyſicæ Profeſſoris in Gymnaſio Patavino, Scholæ duæ*, ec. non eſſer coſa alcuna contro alla Santa Fede Cattolica; e parimente, per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contra Principi, e buoni coſtumi; concediamo Licenza a *Giuſeppe Comino* Stampatore in *Padova*, che poſſa eſſere ſtampato, oſſervando gli Ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Data li 27. Novembre 1727.

(Carlo Ruzzini Cav. Proc. Rif.
(Alviſe Piſani Cav. Proc. Rif.
(Giovan-Pietro Paſqualigo Rif.

Agoſtino Gadaldini Segretario.

Digitized by Google

SCHOLA PRIMA.

De Ariſtotele, ejuſque laudatoribus, & reprehenſoribus.

Habita in Gymnaſio Patavino III. Kal. Martias A. D. CIƆIƆCCXXVII.

PHYSICAM diſciplinam, Triumvirum Litterariorum juſſu, Auguſtique Senatus Veneti decreto, ſtudioſis adoleſcentibus ex hoc illuſtri loco traditurus, & Ariſtotelis dogmata, ut vetus mos eſt hujus celeberrimi Gymnaſii, potiſſimum explicaturus, id mihi primum omnium faciendum eſſe judico, ut de Ariſtotele ipſo, ejuſque ſcriptis pauca quædam commemorem; quæ apud eruditos quidem viros, & in antiquitatis cognitione diu multumque verſatos vulgaria fortaſſe fuerint, ſed tamen, quod ea ſcire juventutis interſit, prætermitti non debent. Quod cum præſtitero, nonnulla deinceps de hujus philoſophi, totiuſque Peripateticæ ſcho-

Digitized by Google

læ amatoribus, nonnulla item de inimicis ac reprehenſoribus, hodierno die, quam breviſſime potero, adjungam: perendie autem, quænam præcipue Ariſtoteli vitio dentur, exponam, & utrum jure, an injuria, ſedulo inquiram: poſtremo, quid in tanta opinionum licentia, quæ nunc auctoritatis jugo penitus excuſſo, plurimorum mentes invaſit, cordatum hominem agere deceat, ſine ullius offenſione declarabo.

Ariſtoteles igitur, Peripateticorum princeps, Stagiris natus eſt: quæ urbs in Thraciæ Macedoniæque finibus olim ſita fuit, ac propterea modo huic, modo illi provinciæ attributa. Pater illi Nicomachus; qui in majoribus ſuis Machaonem, medendi arte præſtantiſſimum, numerabat: cujus nomen Homeri carminibus valde celebratum eſt. Hic Nicomachus, avitis veſtigiis inſiſtens, & ipſe medicinam fecit: ejuſque opera uſus eſt Amyntas Macedoniæ rex, Philippi pater, Alexandri Magni avus, vir bellica laude excellens. Mater Ariſtotelis Phæſtis, ſive Phæſtias, appellata fuit. Natus autem eſt olympiadis XCIX. anno I. Archonte apud Athenienſes Diotrephe, ut Diogenes quidem Laërtius, & Dionyſius Halicarnaſſeus memoriæ prodidere. Parentibus vita functis, dum ipſe admodum tener eſſet, Proxenum quemdam Atarnenſem educatorem invenit; a quo liberaliter puerili doctrina inſtitutus, poëticis & rhetoricis ſtudiis animum ſummopere excoluit: cujus rei teſtes olim

olim fuere Quæſtiones Homericæ ab ipſo adoleſcente conſcriptæ, quæ jamdiu interciderunt. Anno ætatis XVII. oraculi Delphici juſſu, Athenas migravit, eo conſilio ſcilicet, ut ceteris omnibus poſthabitis, aut certe in aliud tempus dilatis, uni philoſophiæ operam daret. Ea in urbe viginti annorum ſpatio Platonem in Academia docentem audivit, ab eoque ſapientiæ præceptis imbutus eſt. Plato vero, teſte Joanne Philopono, cognomine Grammatico, in libro de mundi æternitate contra Proclum, Ariſtotelis ingenium adeo probavit, ut eum τὸν νοῦν τῆς διατριβῆς, *mentem* videlicet *ſcholæ*, ejuſque domum οἶκον τοῦ ἀναγνώστου, *domum lectoris* appellaret; quod nimirum in libris pervolutandis dies nocteſque conſumeret. Porro cum ab eodem Platone Xenocrates Ariſtoteli ſtudiorum ſocietate junctus eſſet, dolebat ſæpius vir divinus, aſinum ſe equo junxiſſe: ajebatque, calcaribus Xenocratem, freno Ariſtotelem indigere. Ortæ ſunt poſtea inimicitiæ præceptorem inter ac diſcipulum: quarum, aliæ ab aliis cauſſæ narrantur. Sunt qui ſcribant, Ariſtotelis mores Platoni diſplicuiſſe, veſtis item genus, quo maxime ſplendido ac molli utebatur, comam præterea, tonſoris manu accurate compoſitam, inceſſum faſtidii atque arrogantiæ plenum, faciem denique ad riſum paratam, & contemtum quemdam præſeferentem: quæ omnia ab illius temporis philoſophorum, potiſſimum vero Platonis, modeſtia & frugalitate aberant

ſane plurimum. Quod autem Ariſtoteles, magna ſectatorum caterva ſtipatus, Academiam ingreſſus fuerit, ac Platonem dialecticis argutiis, & ſophiſtarum fallaciis circumvenerit; qua re turbatus Plato domum ſuam ſe receperit, docendique facultatem deinceps illi permiſerit, fabella videtur ab Ariſtoxeno, Ariſtotelis diſcipulo, conficta; qui magiſtro vehementer iratus, quod ipſi Theophraſtum ille prætuliſſet, eumque ſibi ſuccedere in Lyceo voluiſſet, varias calumnias in Ariſtotelem excogitavit, atque in vulgus emiſit: quod animadverſum eſt ab Euſebio, Præparationis Evangelicæ libro XV. capite II; cum aliunde noverimus, Ariſtotelem, quamvis a Platonis ſententiis non raro diſcedat, ejus tamen, ubi occaſio datur, honorificam facere mentionem; tantaque in eum pietate ſemper fuiſſe, ut ipſi de vita ſublato aras erexerit, divinoſque honores inſtituerit. Pythaidem, Hermiæ eunuchi, Atarnenſium in Myſia tyranni, ſororem, quicum conjunctiſſime vixerat, & a quo ingentibus beneficiis affectus fuerat, moribus & verecundia mulieris captus, uxorem duxit. qua poſtea vita functa, Herpylidem quamdam, civem ſuam, in matrimonio habuit, ex qua Nicomachus filius ei natus eſt, & ipſe ſtudiorum laude clarus. Per idem tempus Philippus Macedoniæ rex, vir, ſi quis alius, imperandi ſcientiſſimus, rerumque geſtarum gloria celeberrimus, cum Alexandrum filium, quem ex Olympiade ſuſceperat, adoleſce-

re

re videret, de ejus educatione valde ſollicitus, Ariſtoteli, cujus fama ſapientiæ totam Græciam pervagata erat, philoſophiæ præceptis erudiendum committere decrevit: miſitque Athenas ad virum ſummum epiſtolam, qua ipſum optimis conditionibus in Macedoniam invitat; id teſtatus, Se diis immortalibus agere gratias, quod filio auctus eſſet ea potiſſimum ætate, qua viveret Ariſtoteles. Hujus epiſtolæ exemplum nobis ſervatum eſt ab A. Gellio, Noctium Atticarum lib. IX. cap. III. Maximi regis invitationibus paruit philoſophus: cumque munere ſuo diligentiſſime fungeretur, non ſolum apud alumnum, verum etiam apud Philippum, ejuſque uxorem Olympiadem, ingenti auctoritate & gratia floruit. Ibi octo annos commoratus eſt, ad id nimirum tempus, quo, poſt Philippi mortem, Alexander regno potitus, atque incredibili gloriæ cupiditate agitatus, in Perſas exercitu comparato, mare tranſmiſit. Tunc enim ſtudiorum quietem, animique tranquillitatem belli tumultibus præferens Ariſtoteles, diſcedendi veniam a rege impetravit, Calliſthene Olynthio, conſanguineo ſuo, apud eum relicto; qui poſtea cum in Alexandrum conjuraviſſet, detecta conjuratione, abſciſſis auribus & naſo, cavea ferrea incluſus, diuque ad ludibrium circumlatus eſt: ac tandem leonibus objectus, ut quidem Diogenes Laërtius narrat, immaniſſimi excogitati facinoris morte pœnas luit. Athenas igitur rediit Ariſtote-

ſtote-

ſtoteles, atque ibi cum Academiam a Xenocrate occupatam inveniſſet, Lyceum ſibi ad docendum delegit. qui locus fuit in Athenarum ſuburbio, eo conſilio a Pericle conditus, ut ibi novos milites bellicis artibus exerceret. Eo in loco quotidie docebat philoſophus noſter, deambulans uſque ad horam qua ungi Græci ſolebant: quod ab illis ante cœnam fiebat. *A deambulando* igitur, ſive, ut Græci loquuntur, ἀπὸ τοῦ περιπατεῖν, auditores Ariſtotelis *Peripatetici* appellati, ſcholaque ipſa *Peripatetica*. Diſputationum vero Ariſtotelis duo genera fuere: quaſdam enim ἐξωτερικὰς ipſe nominavit, quaſdam ἀκροαματικάς. Ἐξωτερικαὶ dicebantur, quæ ad eloquentiam, civiliumque rerum notitiam auditores informabant; quibus pomeridianas horas, & δειλινὸν περίπατον, *veſpertinam* ſcilicet *deambulationem* dabat. Ἀκροαματικαὶ contra erant, in quibus philoſophia quædam ſecretior, & a vulgi captu remotior tractabatur: quæque ad naturæ cognitionem, dialecticaſque ſubtilitates pertinerent, adoleſcentibus tradebantur. His antemeridianum tempus, & ἑωθινὸν περίπατον, ideſt *matutinam deambulationem* deſtinaverat. Ex quo duplici diſputationum genere, libri quoque ab Ariſtotele conſcripti in duo genera tribui cœpere: qui enim populari quadam dicendi ratione lectoribus ſe commendant, modicaque animi contentione adhibita, facile intelligi poſſunt, hos *exotericos* appellant: qui vero circa res obſcuriores ac difficiliores verſantur, dataque

ope-

opera preſſius exarati ſunt, ut ſcilicet rudiorum ingenia magis exercerent, iiſque magiſtrum ſæpius conſulendi neceſſitas imponeretur, illos *acroamaticos* vocant. Quod poſterius librorum genus cum in manus hominum perveniſſe intellexiſſet Alexander, rem graviter tulit, & cum Ariſtotele expoſtulavit: maluiſſet enim, hujuſmodi libros occultari; ut ſcilicet ipſe ceteris hominibus, quibus potentia antecedebat, etiam ſapientia præſtaret. Cui tamen querelæ Ariſtoteles ita occurrit: Editos quidem libros illos a ſe fuiſſe, verum eorum promulgatione nihil prorſus de Alexandri gloria detractum iri: tantis enim tenebris eos de induſtria involutos, ut qui vivam magiſtri vocem minime audiſſent, eorum intelligentiam aſſequi non poſſent. Exſtant amborum epiſtolæ apud A. Gellium lib. XX. cap. V. Quod tamen non ita accipi velim, quaſi de *acroamaticis* Ariſtotelis libris intelligendis omnino deſperandum ſit: fruſtra enim in ſcholis juſſu magiſtratuum explanarentur, fruſtraque ab auctore conſcripti fuiſſent: ſed ita potius, ut horum librorum explicatio viros requirat acerrimo ingenio, in ſtudiis exercitatos, neque vigiliis neque labori parcentes: quorum virorum penuria nullo non tempore magna eſt. Porro Ariſtoteles omnes philoſophiæ partes tractavit, diligentius quidem & copioſius, quam ab ullo antiquorum factum ſit: multaque in ſingulis nova protulit; quemadmodum in Logicis demonſtrandi artificium, quod pul-

pulcherrimis Analyticis libris accuratiſſime explicavit. Hiſtoriam præcipue animalium collegit: ad quod opus conficiendum ingentes ei ſumtus Alexander Magnus ſuppeditavit, octingenta nimirum talenta, ut Athenæus auctor eſt δειπνοσοφιςῶν libro IX. Aliquot inſuper hominum millia, in quibus erant venatores, piſcatores, aucupes, totam Græciam atque Aſiam peregrinari juſſit, & ſi quid in quadrupedum, piſcium, aut volucrum genere novi, aut rari inveniſſent, id continuo ad Ariſtotelem deferre; ne ſcilicet vir maximus ullum naturæ opus ignoraret. Ab his percunctando Ariſtoteles quinquaginta volumina de animalium natura confecit; ex quibus decem tantummodo hoc noſtro tempore ſuperſunt. Tredecim igitur annis philoſophiam Athenis profeſſus eſt Ariſtoteles, a nemine appetitus injuria. Vix autem e vivis Alexander exceſſerat, cum Eurymedon quidam, ſacrorum antiſtes, impietatis eum apud judices accuſavit, tamquam de diis & religione philoſophus minus recte ſentiret: quæ calumnia a ſtupidis & indoctis in ſapientiſſimos quoſque viros, quaſi ſica aliqua venenata, ſemper adhibita eſt. Athenis igitur relictis, Chalcidem ſe contulit, eoque in oppido, poſtquam Theophraſtum in tradenda philoſophia ſucceſſorem ſibi delegiſſet, vi morbi conſumtus de vita migravit, cum annum ætatis ageret LXIII. qui annus κλιμακτηρικὸς a medicis vocari conſuevit, difficiliſque ac periculoſus habetur. De morte Ariſtotelis

Digitized by Google

ſtotelis multa feruntur fabuloſa; illud in primis; quod Juſtinus Martyr in Parænetico, Etymologus Græcus verbo Εὔριπος, & Cœlius Rhodiginus Antiquarum Lectionum libro XIX. cap. VIII. memoriæ prodidere; eum ſcilicet pudore exſtinctum, quod propoſitam ſibi a nonnullis de Euripo quæſtionem ſolvere neſciviſſet: cujus Euripi ea natura eſt, ut XXIV. horarum ſpatio ſepties fluat ac refluat. Nec deſunt qui ſcribant, cum ipſe in litore ſedens, aliquamdiu Euripum conſideraſſet, neque rei cauſſam percipere ullo modo poſſet, tædio victum, in eum ſe dediſſe præcipitem; ut quoniam Ariſtoteles Euripum comprehendere nequiret, Euripus contra Ariſtotelem caperet. Sed hæc omnia ab ejus obtrectatoribus maligne conficta videntur, ut antea monuimus.

Hactenus de Ariſtotele ipſo: nunc de ipſius laudatoribus, itemque de inimicis nonnulla dicenda ſunt. Ariſtotelis ingenium vetus Græcia univerſa ita eſt admirata, ut eum δαιμόνιον appellaverit. Stagiritæ vero ſummi viri memoriam quotannis colebant, feſto die inſtituto, & religione ſacrorum, quæ a Philoſophi nomine ἀριστοτέλεια vocavere. Ammonius, qui de vita ejus præclarum Commentarium ſcripſit, pronuntiare non dubitavit, omnes eum humani ingenii terminos fuiſſe tranſgreſſum: ὑπερβέβηκε, inquit, ἀνθρώπινα μέτρα. M. Tullius Cicero, non ſolum eloquentiæ princeps apud Romanos, verum etiam philoſophiæ ſtudiis clariſſimus, miris ubique Ariſtotelem

laudibus ornat; eique, ſecundum Platonem, quem præ ceteris omnibus admirabatur, doctrinæ ac ſapientiæ palmam defert. Nemo autem in laudando Ariſtotele tam longe provectus eſt, quam Averroës Arabs, qui tanti philoſophi ſcripta copioſiſſimis explanationibus interpretatus eſt. Hujus enim verba ſunt: *Ariſtotelis doctrinam ſummam eſſe veritatem; quam contra ne hiſcere quidem homini ſano fas fuerit. gratias iccirco Deo Opt. Max. agendas, qui tanta in eum dona contulerit, ipſumque in faſtigio quodam collocaverit, ad quod nullus hominum antea pervenerit, neque ullo deinceps tempore quiſquam pervenire poſſit.* Quæ nimia profecto ſunt atque immoderata, & præterea illiberale ac pertinax barbarorum ingenium arguunt, neque ſine graviſſima in genus humanum contumelia jactantur. Omitto nunc prope infinitam *Scholaſticorum* multitudinem, qui ſibi hanc legem impoſuere ſanctiſſime obſervandam, ne vel tranſverſum unguem ab Ariſtotelis præceptis diſcederent; in umbra ſemper atque otio philoſophati, neque umquam ad contemplanda naturæ opera in apertum prodeuntes. qui tamen cum ſe puros putos Ariſtoteleos dici atque haberi vellent, magiſtri ſententias fœde corruperunt, nihilque minus, quam ejus mentem ſunt aſſecuti. Id vero duabus præcipue de cauſſis, Græcæ videlicet linguæ ignoratione, nimiaque diſputandi libidine effectum eſt. Non abs re futurum exiſtimo, ſi unius tantum ex hoc acutiſſimorum hominum grege verba huc attulero.

tulero. Is eſt Didacus Maſius, qui cum in Commentario ad caput V. libri IV. Phyſicorum Ariſtotelis, inſignem controverſiam de Loci natura propoſuiſſet; de qua ſcilicet Stoici, Academici, Claudius Galenus, Joannes Philoponus, & Julius Cæſar Scaliger ab Ariſtotele diſſentiunt, ita ſcribit: *Ego vero, niſi me Ariſtotelis auctoritas & D. Thomæ compelleret, manibus pedibuſque in ſententiam de intervallo libenter abirem, quam & intellectu faciliorem, paucioribuſque difficultatibus patere, ſi attente & argumenta ſuperiora, & quæ de natura illius diximus, contemplemur, facile deprehendemus. Verum quia ingenii faſces ſubmittendi ſunt Ariſtoteli, & D. Thomæ, fatemur, locum ſuperficiem eſſe & non intervallum, quia hi graviſſimi philoſophi tradiderunt.* Sed quemadmodum Ariſtotelis nomen plurimis venerabile atque auguſtum fuit; ſic ex altera parte, ut ſunt hominum ingenia inter ſe diverſa, non defuere qui egregium virum falſis criminibus in odium atque invidiam vocare, ipſique perpetuas infamiæ notas inurere conarentur. Quæ inimicorum conſpiratio multum ad Ariſtotelis gloriam conferre videtur; magnorum enim virorum id fatum eſt, ut amicitiis pariter ac inimicitiis clareant: neque laus illa perfecta habenda, cui nullas puſillorum & malevolorum hominum voces obſtrepere audiamus. E veteribus, maxime infenſi Ariſtoteli fuere Ariſtoxenus, atque Epicurus: quorum alter ægre ferebat, Theophraſtum ſibi a præceptore prælatum, ut antea dictum eſt:

alter naturæ vitio ad maledicendum ferebatur. Obſcurioris vero nominis, tamquam rabioſæ aliquæ ex trivio caniculæ, obtrectatores hi perhibentur, apud Euſebium Præparationis Evangelicæ libro XV. capite II; Alexinus, Eubulides, Democharis, Cephiſodorus, Lyco. Quorum aliquis Ariſtoteli ſordidum quæſtum, aliquis crapulam, libidinem, atque impudicitiam, aliquis adverſus deos impietatem, vel in Platonem ingratum animum, aut venenum Alexandro datum, alius denique antiquorum ſcripta compilata, & poſtea igni deleta objecit. Quæ omnia eo argumento falſa eſſe dignoſcimus, quod in criminibus ipſi affingendis ne duo quidem conſentiant, ſed ſinguli ſingula comminiſcantur. Quid vero ſtultius, aut veritate alienum magis, quam ab Ariſtotele veterum philoſophorum monumenta incendio fuiſſe conſumta? cum longo ab ipſius ætate intervallo, temporibus nempe Ciceronis, exſtarent, qui eorum teſtimonio ſæpiſſime utitur in libris quos de philoſophia ſcripſit. Enimvero tanti fluctus in immerentem concitati non eſſent, niſi & apud reges gratia floruiſſet, ac æqualibus ſuis omnibus doctrinæ magnitudine præcelluiſſet. Incredibile videri poſſet, quod Laërtius de ipſo litteris mandavit, eum ſcilicet quadringenta volumina conſcripſiſſe; niſi Franciſcus Patricius in Diſſertationibus Peripateticis, aliorum ſcriptorum fidem ſecutus, ad ſeptingenta quadraginta ſeptem eorum ſummam produceret.

Inde,

[*] *Inde*, igitur, *iræ*, *&* *lacrimæ*, ut ait poëta. Quid ego nunc veteres Eccleſiæ Catholicæ Patres commemorem? quos viros, boni ſuperi! quam graves! quam doctos! quam divinæ ſapientiæ lumine illuſtratos! qui omnes, tamquam facto agmine, Ariſtotelis philoſophiam e Chriſtianorum ſcholis excedere jubent, eamque cane pejus & angue vitari oportere contendunt; quod ſcilicet Divinorum Librorum auctoritati repugnans, mundi æternitatem, humanæque mentis ſimul cum corpore interitum doceat, aliaque impia & abſurda dogmata in medium afferat, vique argumentorum confirmare ac ſtabilire conetur. Operæ pretium eſt audire Clementem Alexandrinum, cujus hæc ſunt verba in Parænesi ad Ethnicos: Οὐδὲν δὲ οἶμαι χαλεπὸν, ἐνταῦθα γενόμενος, καὶ τῶν ἐκ τοῦ περιπάτου μνησθῆναι· καὶ ὅγε τῆς αἱρέσεως πατὴρ, τῶν ὅλων οὐ νοήσας τὸν πατέρα, τὸν καλούμενον ὕπατον, ψυχὴν εἶναι τοῦ παντὸς οἴεται· τουτέστι τοῦ κόσμου τὴν ψυχὴν θεὸν ὑπολαμβάνων, αὐτὸς αὑτῷ περιπείρεται· ὁ γάρ τοι μέχρι τῆς σελήνης αὐτῆς διορίζων τὴν πρόνοιαν, ἔπειτα τὸν κόσμον θεὸν ἡγούμενος, περιτρέπεται, τὸν ἄμοιρον τοῦ θεοῦ, θεὸν δογματίζων· ὁ δὲ Ἐρέσιος ἐκεῖνος Θεόφραστος, ὁ Ἀριστοτέλους γνώριμος, πῇ μὲν οὐρανὸν, πῇ δὲ πνεῦμα τὸν θεὸν ὑπονοεῖ. id eſt: *Nec vero moleſtum erit, ut arbitror, cum ad hunc locum pervenerim, meminiſſe etiam Peripateticorum. Cujus ſectæ pater, rerum omnium patrem ignorans, eum qui ſupremus dicitur, animam eſſe univerſi exiſtimat: adeoque*

[*] *Juven. Sat. 1. v. 168.*

que animam hujus mundi pro Deo habens, ipſe a ſe confoditur. Etenim providentiam uſque ad Lunæ orbem definiens, deinde vero mundum eſſe Deum exiſtimans, eo fertur, ut eum qui Dei expers eſt, Deum eſſe ſtatuat. Ereſius autem ille Theophraſtus, Ariſtotelis familiaris, modo quidem cælum, modo vero ſpiritum eſſe Deum affirmat. His conſentanea, immo & acerbiora legere eſt apud Juſtinum Martyrem in ejus Dialogo cum Tryphone; Irenæum Lugdunenſem Antiſtitem, libro II. adverſus hæreſes, capite XIX. Tertullianum libro de præſcriptione hæreticorum, capite VII. & in libris adverſus Hermogenem; Lactantium Firmianum Divinarum Inſtitutionum libro I. capite V. libro III. capite VIII. & libro VII. capite I. Gregorium Nazianzenum Oratione XXVI. & XXXIII. Epiphanium libro II. hæreſi LXIX. & libro III. hæreſi LXXVI. Ambroſium libro I. Officiorum; & plures alios, quos accurate recenſet Joannes Launojus, Pariſienſis Theologus, in libro *De varia Ariſtotelis in Academia Pariſienſi fortuna*, ego vero libenter prætermitto, ne auditores meos humaniſſimos moleſtia fortaſſe afficiam. Horum profecto ſanctiſſimorum hominum teſtimonio Ariſtotelis cauſſa ita premitur, ut difficillimum videatur idoneam aliquam invenire reſponſionem. Verumtamen illud cogitandum eſt, ſi adverſus Ariſtotelem hujuſmodi accuſationes accipimus, non ipſum modo, ſed & omnes veteres philoſophos, hiſtoricos, oratores, in primis

vero

vero poëtas, abjiciendos nobis eſſe: in quorum libris plurima paſſim occurrunt quæ ad falſorum numinum cultum pertineant, & Chriſtianæ pietati ſummopere adverſentur. Et ſane, quid cauſſæ eſt, quod Græcos Latinoſque poëtas tanta cum animi voluptate legamus, nihilque in eo nos peccare arbitremur; niſi, quod ipſorum errores ita manifeſti atque explorati ſunt, ut nobis fucum facere nullo modo poſſint? Non eſt igitur ab Ariſtotelis lectione omnino abſtinendum, ſed potius adhibenda cautio, ne quid imprudentibus fortaſſe noceat: utileſque ſententiæ, quæ apud hunc philoſophum magno numero ſunt, ab inutilibus & peſtiferis diligenter ſecernendæ. Quod & in Platone ipſo, veterum Eccleſiæ Patrum deliciis atque amoribus, locum habet: cujus illi opiniones amplexi, ab Ariſtotele abhorruere. neque enim Plato, vir alioqui divinus, nævis quibuſdam & maculis caret, quæ & maximum illum Origenem, Platonicæ philoſophiæ ſtudioſiſſimum, in errorem induxere. ut illud compertum ſit, qui CHRISTUM ignoraverit, veritatem penitus aſſecutum eſſe neminem. Primis autem Eccleſiæ temporibus, cum vera religio inter hoſtes acerbiſſimos verſaretur, quorum alii ferro, alii ſophiſmatis in ipſam pugnabant, ſeveriores jure fuerunt in libros philoſophorum viri illi ſapientiſſimi qui providere debebant, ne quid Chriſtiana reſpublica detrimenti caperet: nunc viribus piorum confirmatis, depulſis periculis, CHRISTO

lon-

longe lateque imperante, majore quadam libertate utimur qui philoſophiæ ſtudiis vacamus. Quid? num ſana omnia, incorrupta, aut ἀκίνδυνα in eorum hominum libris qui vetera quæque delicatiſſimo faſtidio aſpernati, nova tantum & ſua mirantur? Nonne in quibuſdam regionibus non ita pridem reperti ſunt qui ſuis & ingeniis & ſtudiis ferocius confiſi, ſanctiſſimas etiam religiones, atque inſtituta majorum, ad leges neſcio quas ineptiſſime revocare ac perpendere voluerunt: ſupremoque illi rerum conditori ac parenti, quem nemo umquam, niſi inſaniſſimus, eſſe pernegavit, bellum internecinum indixerunt; ut eum ſcilicet, ſi fieri poſſet, ex animis hominum omnino delerent? Horum opera ſcilicet, ac venenatis ſermonibus & factum eſt antea, & quotidie fit, ut

Eſſe aliquos manes, & ſubterranea regna
Nec pueri credant, niſi qui nondum ære lavantur.

Sed jam de ſemita in viam redeamus. Cum igitur poſtremis hiſce ſæculis omnia tranquilla, pacata omnia eſſe viderentur, & Stagiritæ doctrina ſcholarum principatum obtineret, exorti ſunt repente, qui eum de veteri poſſeſſione dejicere ac deturbare niterentur: in quibus fama clariſſimi exſtitere Petrus Ramus, Franciſcus Patricius, & Petrus Gaſſendus. Ac Ramus quidem tanto in Ariſtotelem odio exarſit (videte hominis ineptias) ut eum libris in vulgus editis, aſſiduiſque maledictis divexans, immanes tragœdias in Academia Pari-

* *Juvenalis Sat. 2. v. 149.*

Pariſienſi excitaverit, quibus doctiſſimos homines, Ariſtoteli faventes, ac ſtudioſorum adoleſcentium multitudinem ad inimicitias vocavit: quorum tandem conſpiratione in cubiculo occiſus, & de feneſtra in ſubjectam aream præceps datus, effuſis viſceribus, violati Ariſtotelis manibus pœnas dedit. Franciſcus autem Patricius, vir ſummo ingenio, & in antiquorum monimentis perlegendis maxime exercitatus, Ariſtotelis doctrinam & ſcriptis & voce funditus convellere adortus eſt; cumque in Romano Gymnaſio philoſophiam publice profiteretur, Gregorio XIV. Pontifici Maximo auctor fuit per epiſtolam, ut Ariſtotelis voluminibus, tamquam impietatis magiſtris, procul amandatis, novam philoſophiam, ex antiquis tamen puriſque fontibus petitam, in ſcholas induceret. cui poſtea rogationi, ut videtur, tribunus aliquis interceſſit. Petrus denique Gaſſendus, vir ſingulari eruditione, qui Democriti atque Epicuri decreta e diuturno ſitu atque oblivione in lucem protraxit, toto libro primo *Exercitationum Anti-Peripateticarum*, Ariſtotelem modis omnibus dilacerandum ſuſcipiens, nihil ſani ab eo dictum eſſe clamitat: univerſam ejus philoſophiam, ineptam, garrulam, litigioſam, inertem, obſcuram, fallaciſſimam appellat. Secundo autem libro Categorias Ariſtotelis irridet, Logicam ejus Analyſin flocci facit, quaſi deliria tantum & nugas continentem, definitiones ab eo allatas improbat, Pyrrho-

C niof-

nioſque philoſophos, qui nihil ſciri poſſe affirmabant, quodammodo tueri videtur. Sed ne nimis longa oratione vobis moleſtiæ ſim, Auditores optimi, reliqua quæ dicenda propoſueram, Deo dante, vobiſque faventibus, proxima ſchola exſequar.

Digitized by Google

SCHOLA ALTERA.

Quæ præcipue Ariſtoteli vitio vertantur.

Habita in Gymnaſio Patavino Kal. Martii
A. D. CIↃIↃCCXXVII.

ANIMADVERTI ſæpius, eos qui nullum ſibi cum Ariſtotele commercium eſſe volunt, quamvis interdum omnibus eum contumeliis onerent, tria nihilominus, tamquam accuſationis præcipua capita, ipſi, ejuſque doctrinæ objicere ſolere: obſcuritatem videlicet; ἀπαιδαγωγίαν, ſive ἀμεθοδείαν, nimirum ordinis negligentiam; & falſas de rebus opiniones. Quæ ſingula hodierno die paulliſper conſiderare decrevi; & ſi qua refellenda fuerint, refellere, ſi qua probanda, probare, ſine iracundia, & partium ſtudio.

Ut igitur quod primum propoſui, id primum exſequar; obſcuritatis librorum Ariſtotelis cauſſæ plures feruntur, de quibus olim copioſam

orationem habuit Petrus Joannes Nunneſius, Valentinus, Eloquentiæ ac Philoſophiæ Doctor in Academia Barcinonenſi: ſed earum certiſſima & vulgatiſſima illa eſt, tanti philoſophi monumenta, corrupta, depravata, interpolata, confuſa ad noſtram ætatem perveniſſe: multumque ab illo nitore abeſſe quem a ſcriptoris manu quondam acceperant. Strabo enim Geographiæ libro XIII. ut eruditis notum eſt, narrat, Ariſtotelem principem omnium fuiſſe quos bibliothecam libris undique conquiſitis inſtruxiſſe conſtet, cujus poſtea exemplum Ptolemæi Aegypti reges imitati fuerint, condita illa celebri Alexandrina. Hoſce autem libros, eodem Strabone teſte, Ariſtoteles morti proximus Theophraſto Ereſio tradidit, quem ſibi ſuccedere in docendi munere voluerat. Theophraſtus porro volumina ſua omnia Neleo cuidam Scepſio teſtamento legavit; qui Scepſin ea deportavit, morienſque hæredibus ſuis reliquit, hominibus litteraturæ omnis expertibus, qui ejuſmodi ſupellectile tam delectabantur,

Quam gaudet ſpeculo cæcus, quam pectine calvus.

Ii vero cum audiviſſent, Attalicos reges, quibus eo tempore Scepſii parebant, inſignem bibliothecam inſtituiſſe; ne librorum poſſeſſione inviti ſpoliarentur, eos in abdita quadam ſpecu ſepelivere, ubi centum triginta ferme annos delituerunt, ſitu ac vermibus fœde vitiati. Poſtremo cum in manus nonnullorum perveniſſent

ex

ex Ariſtotelis ac Theophraſti progenie, ab iis Apelliconi Tejo venditi ſunt, Peripateticæ philoſophiæ amatori, ſed librorum magis cupido, quam diſciplinis erudito. Hic Ariſtotelis monumenta, quæ nonnihil detrimenti ceperant, ſtatim deſcribi curavit, lacuniſque perperam expletis, ut deinceps corruptiſſima legerentur, effecit. Paullo poſt autem Apelliconis mortem, cum L. Cornelius Sylla Felix Athenas occupaviſſet, hujuſmodi bibliothecam inde ſublatam, Romam ſecum aſportavit. Qua in urbe Tyrannio Grammaticus, Ariſtotelis memoriæ ſtudioſiſſimus, venia ejus libris utendi a bibliothecæ præfectis impetrata, eos librariis iterum deſcribendos dedit: qui cum illa quæ ſcripſerant, cum antiquo exemplari, unde ſumta fuerant, conferre neglexiſſent, corruptarum lectionum numerum inſigniter auxere. Hactenus Strabo. Plutarchus autem in vita Syllæ huic Strabonis narrationi addit, Andronicum quemdam Rhodium a Tyrannione illos accepiſſe, atque in vulgus edidiſſe maculis iis deformatos quas hodie in illis paſſim deprehendi dolemus. Atque hæc prima & potiſſima obſcuritatis librorum Ariſtotelis, cauſſa eſt, quæ fato potius, quam ipſi ſcriptori tribuenda. Secunda quidem cauſſa ipſum Ariſtotelem auctorem habet, qui ſcilicet cum philoſophiam aperte ac perſpicue ſtudioſis hominibus tradere ſtatuiſſet, neque eam fabularum atque ænigmatum involucris obtegere vellet, quod ſuperiores

philo-

philoſophi ante ipſum fecerant, ne tamen a ſapientibus in odium atque invidiam traheretur, quod cæleſtem diſciplinam profani vulgi manibus indigne contrectandam expoſuiſſet, preſſa iccirco & ſubobſcura in *acroamaticis* libris dicendi ratione uſus eſt: quam ſollertes quidem homines, multarumque litterarum præſidio inſtructi, adhibito ſtudio, intellecturi eſſent; ſtupidi vero & rudes, omnino explicare non poſſent. Quod Ariſtotelis conſilium juſtis æſtimatoribus, laude potius, quam reprehenſione dignum videbitur; qui noverunt, difficillimum & valde periculoſum eſſe veterem docendi conſuetudinem ſubito immutare, ac majorum inſtituta nimia feſtinatione convellere. Ceterum Peripateticæ familiæ philoſophos, Ariſtotelem imitatos, a fabulis in ſcribendo abhorruiſſe, planeque ac perſpicue locutos fuiſſe, teſtis locuples eſt Maximus Tyrius Diſſertatione XXII. his verbis: Βούλει τοίνυν Ἀριστέαν μὲν καὶ Μελησαγόραν καὶ Ἐπιμενίδην καὶ τὰ τῶν ποιητῶν αἰνίγματα τοῖς μύθοις ἐῶμεν, ἐπὶ δὲ τοὺς φιλοσόφους τὴν γνώμην τρέψωμεν, τουτουσὶ τοὺς ἐκ Λυκείου καὶ Ἀκαδημίας τῆς καλῆς; οὐ γάρ μυθολόγοι, οὐδ' αἰνιγματώδεις, οὐδὲ τερατείαν ἀσπαζόμενοι, ἀλλ' ἐν δημοτικῇ λέξει τε καὶ διανοίᾳ εἰθισμένοι. quæ Latine ita vertuntur: *Vis igitur, relicto Ariſtea, Meleſagora, & Epimenide, relictis poetarum fabulis & ænigmatis, ad philoſophos qui a Lyceo & Academiæ amœnitate nomen habent, animum convertamus? Siquidem hi nec fabulas, nec rerum verborumque obſcuritatem, neque*

vani-

Digitized by Google

vanitatem amant, verum ſermone populari, ſenſu aperto rem ſolent proponere. Porro, ut Plautino proverbio utar, *

Qui e nuce nucleum eſſe volt, frangit nucem.

&, quemadmodum ait Epicharmus,

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τ᾽ ἀγαθ᾽ οἱ θεοί. ideſt: *Nonniſi laborum pretio dii bona nobis vendunt*. Ingenio acri opus eſt, aſſidua meditatione, voluptatum contemtu, conſtantia denique ſingulari, ut earum rerum cognitionem adipiſcamur, quæ cognitæ ſupra vulgus hominum nos extollunt, Deoque proximos redduut: * *neque enim levia, aut ludicra petuntur Præmia*. Tertia obſcuritatis cauſſa in libris Ariſtotelis, ad ipſos lectores pertinet; eſtque Græcarum litterarum ignorantia & neglectio: ſine quarum adminiculo, in Ariſtotelicæ ſapientiæ adyta penetrare velle, ejuſdem inſaniæ fuerit, ac ſi quis pennis deſtitutus, ſola brachiorum jactatione, avium volatum imitari in animum inducat. Hinc tam multa *Scholaſticorum* ſomnia prodiere, hominum ſane acutorum, ſed ab omni ſæpe elegantia doctrinæ, ab omni eruditione alieniſſimorum: quos Græcæ Latinæque linguæ prorſus expertes, &, quod magis miremini, harum rerum inſcitiam ſtolido quodam faſtu & contracto ſupercilio plerumque oſtentantes, illotis manibus Ariſtotelis philoſophiam tractare non eſt veritum: ſed hi tamen

* *Curcul. Actu 1. Sc. 1. v. 55.*

* *Virgil. 12. Aeneidos v. 764.*

men nubem pro Junone, quod olim Ixioni contigiſſe legimus, amplexati ſunt. Ab hominibus enim ſemidoctis decepti, qui Ariſtotelis volumina e Græcis Latina facere conati fuerant, monſtra opinionum ſummo philoſopho affinxere, & pro theſauro carbones Peripateticæ diſciplinæ ſtudioſis obtrudentes, antiquam ſcholæ faciem penitus invertére: quæ, niſi poſtremis hiſce temporibus doctiſſimi homines ei opem tuliſſent, nihil jam de priſtina pulchritudine, nihil de veteri majeſtate retinuiſſet. Quo fato autem fieri dicam, Auditores, ut nonnulli, qui ſe philoſophos appellari volunt, ornamenta dicendi, eaſque artes omnes quæ ab humanitate nomen habent, deſpicatui ducentes, eruditos viros, multoque ipſis præſtantiores, quaſi litterariam quamdam plebeculam contemnant? ſi qui autem ex his carmen fortaſſe ſcribant, eos vero indignos eſſe cenſeant qui vel philoſophiæ nomen pollutis labiis pronuntient? Poëtarum enim, Grammaticorum, Rhetorum, Criticorum, Hiſtoricorum, omnium denique qui manſuetiores Muſas amamus, hanc eſſe conditionem putant, quæ olim fuit procorum Homericorum, qui Penelopæ nuptias fruſtra petentes, cum domina potiri non poſſent, ancillis interea commiſcebantur. Horum igitur ſeveriſſimorum hominum judicio, Parmenides, Empedocles, plerique Pythagoræorum e Græcis, Lucretius e Latinis, ingens flagitium commiſere, quod phi-

Digitized by Google

loſophiæ decreta carminibus tradere auſi fuerint: & magno illi Galilæo, qui proavorum noſtrorum temporibus floruit, ſuccenſendum eſt, propterea quod rerum cæleſtium contemplatione nonnumquam intermiſſa, Ludovicum Areoſtum in manus ſumeret, ex ejuſque lectione mirificam voluptatem perciperet. Pauciſſimi ſane homines, qui aliquo ingenio præſtarent, ac liberali doctrina tempeſtive exculti eſſent, apud quos poëtica facultas gratia non valuerit, ullis umquam ſæculis exſtitere: quam ſi qui oderunt, ii nullum fere bonarum rerum guſtum habent. Sed ad propoſitum revertamur. Ariſtotelis itaque oratio Græce quidem ſcientibus, pura, perſpicua, candida, preſſa, tota denique Attica eſt: iccirco a Dionyſio Halicarnaſſeo ſummo Rhetore, a Simplicio, a M. Tullio pleno ore laudata; cujus illa verba ſunt in Academicis Quæſtionibus: *Flumen orationis aureum fundens Ariſtoteles*. Deſinant igitur ignavi homines de nimia Ariſtotelicorum librorum obſcuritate queri: ſuam potius inertiam, ſuas delicias accuſent. Vos contra, optimi ac ſtrenui adoleſcentes, Græcis litteris operam date, quarum vobis in hoc celeberrimo Gymnaſio excellentes magiſtri defuturi non ſunt: harum enim lumine illuſtrati, & confirmati præſidio, illitteratorum hominum tumultus compeſcere poteritis; qui cum ipſi cæcutiant, minus lucere ſolem clamant.

Quæ cum ita ſint, miror quid in mentem

venerit nonnullis, Ariſtoteli, Dialecticorum omnium principi, τὴν ἀμεθόδειαν, id eſt *ordinis in docendo negligentiam*, objicere : quæ, ſi memini, altera eſt ex tribus præcipuis criminationibus, initio orationis a me propoſitis. Proh deum atque hominum fidem! Ariſtotelem, ordinis amantiſſimum, in tradenda methodo facile principem, Logicæ Analyſeos inventorem, a recta docendi via tam longe aberraſſe! Nonne Ariſtoteles, priuſquam aliquid tractare aggrediatur, de methodo qua uti decreverit in ea re explicanda, plura verba facit? Nonne iis partitionibus utitur quæ & res ipſas obſcuras multa luce circumfundant, & diſcendi cupidis multum adjumenti afferant? Atque in Phyſicis quidem eam methodum adhibuit, quam Græci συνθετικὴν, Latini *compoſitionis* vocant. Orſus enim a principiis, partibus, cauſſis, ſummiſque proprietatibus corporis naturalis (quam tractationem abſolvit in libris περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, ſive *de Phyſico auditu*) progreditur deinceps ad ea quæ ex principiis conſtant, ad effecta, ad ipſa corpora naturalia conſideranda : ſimplicia primum , cælum videlicet atque elementa; tum compoſita e ſimplicium commixtione: quorum alia quidem imperfecta ſunt, ut ea quæ in ſublimi gignuntur, atque ideo τὰ μετέωρα vocantur, alia vero perfecta, qualia ſunt metalla, & viventia omnia. In viventium autem genere, primum ea quæ ad ejuſmodi animam pertinent, unde ſtirpes atque ipſa animantia adoleſcunt:

Digitized by Google

ſcunt: ſecundo, quæ ad ſentientem: poſtremo, quæ ad intelligentem, mentem ſcilicet humanam, accuratiſſime perſecutus eſt; ut nimirum in homine, perfectiſſimo abſolutiſſimoque naturæ opere, cujus cauſſa cetera omnia comparata ſunt, finem diſputandi faceret. Ut enim veteri proverbio fertur, ibi Phyſicus deſinit, ubi Medicus initium ſumit. Quod & Sacrarum Litterarum auctoritati conſentaneum eſt, a quibus docemur, ut ſapienter animadvertit Lactantius Divinarum Inſtitutionum libro II. capite VIII. *hominem fuiſſe ultimum Dei opus; & ſic inductum fuiſſe in hunc mundum, quaſi in domum jam paratam & inſtructam. illius enim cauſſa facta ſunt omnia.* Ethica vero diverſa plane ratione tractat Ariſtoteles: in iis enim docendis utitur μεθόδῳ τῇ ἀναλυτικῇ, ſive *reſolutionis*, a ſummo ſcilicet bono exordium capiens, ac deinde ad ejus cauſſas, nempe virtutes, conſiderandas, & ad ejus principia, προαίρεσιν videlicet, ſive *electionem*, ac τὸ ἑκούσιον, ſeu *voluntatis libertatem*, paullatim progreſſus. In omnibus autem philoſophiæ partibus id obſervare conſuevit Ariſtoteles, ut primum proponat ea de quibus quærere ac diſputare inſtituit: tum veterum ſententias in medium afferat: deinde illas accurate examinet, ut ſi falſas invenerit, argumentis refutet; ſin autem veras deprehenderit, laudet, atque in ſuos uſus adhibeat. Poſtremo ſuam ipſe ſententiam explicat, ſtabilit, confirmat, inductione, ſyllogiſmo, auctoritate.

Digitized by Google

Neque quidquam verbo tantum pronuntiat, quod verbo negari poſſit: ſed, quemadmodum philoſophum decet, ubique addit momenta rationum, quibus vel ab invitis & repugnantibus aſſenſionem extorqueat. Pulcherrimum vero ejus ὄργανον ad alias diſciplinas comparandas (Dialecticam artem dico) quis umquam ſine admiratione legere potuit? cui ſimile opus nulla ætas vidit, nulla viſura eſt: quod quamvis aliqui æmulari conentur, numquam tamen paria facient; non, ſi ſe ruperint. Rhetoricorum autem libros, acerrimo ingenio maximaque cura elaboratos, & quæ de re poëtica philoſophus noſter litteris conſignavit, præclara ſane, ac omnem laudis modum prætergreſſa, in præſentia omitto; ad noſtrum enim inſtitutum minus pertinent, nec alioqui eximiis laudatoribus carent.

Venio nunc ad ultimum accuſationis caput, quo contendunt adverſarii, ab Ariſtotele falſa rerum principia ſtatuta eſſe, utpote quæ neque corporis, neque animi ſenſibus ullo modo attingi poſſint; ex quibus principiis falſas item concluſiones derivaverit: præterea totam ejus phyſicam diſciplinam rudem eſſe atque ignavam, eamque ad explicanda naturæ opera vires atque induſtriam deficere. Fateor libentiſſime, Auditores, ut vobiſcum ſincere agam, & ne viros egregios qui poſtremis hiſce temporibus phyſicam ſollertiſſime excoluere, debita laude fraudem, multa Ariſtotelem ignoraviſſe, quorum

rum

rum inventionem divinæ providentiæ in alias ætates differre placuit; quemadmodum & plurima ab hujus ætatis philoſophis ignorari neceſſe eſt, quæ poſterorum cognitioni ſervantur: infinitus enim eſt atque inexhauſtus rerum occultarum & admirabilium theſaurus. Fateor etiam, Ariſtotelem, quamquam excellenti admodum ingenio eſſet, erroribus nihilominus obnoxium fuiſſe, quos videlicet humana natura prorſus vitare non poteſt. Profecto enim, (ut pauca ex pluribus hoc loco commemorem) quod γαλαξίαν, ſive Lacteum Orbem in Cælo, μετέωρον in aëre collocatum exiſtimaverit: quem Aſtronomi diligentiſſimi, *teleſcopii* ſubſidio inſtructi, minutarum ſtellarum multitudinem confertiſſimam eſſe deprehenderunt: quod Cometas Luna inferiores arbitratus fuerit, eoſque in ſuprema regione aëris ex igneis exhalationibus generari docuerit: quod nervos in animalibus originem ducere a corde, & ipſe crediderit, & alios perſuaſum habere voluerit; errata ſunt adeo manifeſta, adeo gravia, ut nullo pacto excuſari poſſe videantur. Niſi forte aliquis in ſummum illum animi ardorem culpam omnem conferre velit, quo Ariſtoteles concitatus, quæcumque ad philoſophiam pertinerent, ſuis voluminibus complexus eſt: quod recte, ac pro rei dignitate præſtare, ne unius quidem ſæculi, nedum hominis, eſt: oportet enim antea rerum ſingularum φαινόμενα quæ vocantur, accuratiſſime conſiderare, omniumque

effe-

effectuum naturalium ſæpius ac diutius periculum facere; ac demum, experimentis undique collectis, juſtum atque abſolutum doctrinæ corpus conficere, quod non fallacibus conjecturis, at certo incorruptorum atque integrorum ſenſuum teſtimonio nitatur. Et ſane in eo maxime deceptus eſt Ariſtoteles, quod putaverit, ſuo tempore philoſophiam tam longe provectam eſſe, ut vix ultra provehi poſſet. De qua philoſophi noſtri opinione ita Cicero Quæſtione tertia Tuſculana: *Ariſtoteles veteres philoſophos accuſans, qui exiſtimaviſſent, philoſophiam ſuis ingeniis eſſe perfectam, ait eos aut ſtultiſſimos, aut glorioſiſſimos fuiſſe: ſed ſe videre, quod paucis annis magna acceſſio facta eſſet, brevi tempore philoſophiam plane abſolutam fore*. Hunc autem Ciceronis locum exſcribit Lactantius libro II. Divinarum Inſtitutionum, capite XXVIII. Quanto L. Seneca ſapientius! cujus verba e capite XXXI. libri VII. Naturalium Quæſtionum petita, quod elegantiſſima ſint, & ad rem mirifice pertineant, non poſſum facere, quin hoc loco recitem. Ait igitur ſummus philoſophus: *Quam multa animalia hoc primum cognovimus ſæculo? & quidem multa venientis ævi populus ignota nobis ſciet. Multa ſæculis tunc futuris, cum memoria noſtri exoleverit, reſervantur. Puſilla res mundus eſt, niſi in illo quod quærat omnis mundus habeat. Non ſemel quædam ſacra traduntur: Eleuſis ſervat, quod oſtendat reviſentibus. Rerum natura, ſacra ſua non ſimul tradit. Initiatos nos credimus: in veſti-*

Digitized by Google

veſtibulo ejus hæremus. Illa arcana non promiſcue, nec omnibus patent: reducta, & in interiore ſacrario clauſa ſunt. Ex quibus aliud hæc ætas, aliud quæ poſt nos ſubibit, aſpiciet. Quando ergo iſta in notitiam noſtram perducentur? Tarde magna proveniunt, utique ſi labor ceſſat. & rurſus in calce libri: *Philoſophiæ nulla cura eſt. Itaque adeo nihil invenitur ex his quæ parum inveſtigata antiqui reliquerunt, ut multa quæ inventa erant obliterentur. At mehercules ſi hoc totis membris premeremus, ſi in hoc juventus ſobria incumberet, hoc majores docerent, hoc minores addiſcerent, vix ad fundum veniretur, in quo veritas poſita eſt: quam nunc in ſumma terra & levi manu quærimus.* Num tamen, propter nonnulla quæ peccavit Ariſtoteles, vel propter multa quæ neſcivit, ab ejus voluminum lectione abſtinendum? cum in iis alioqui vera plurima contineantur, plurima utilia, plurima quæ recentiorum ingeniis facem quodammodo prætulere, ut longius in philoſophiæ ſtudiis progrederentur. Quæ, malum, impietas eſt, doctiſſimos homines, quorum opera & laboribus profeceris, contemnere, irridere, calumniari, ac tandem nihili facere? An putatis, Auditores, tantos progreſſus in phyſicis habiturum fuiſſe Carteſium, niſi antiquorum inventis uti potuiſſet, Platonis præcipue, Ariſtotelis, & Divi Auguſtini? Quid porro affert Petrus Gaſſendus quod non a Leucippo, Democrito, Epicuro, Lucretio, aliiſque id genus philoſophis mutuatus fuerit? Eſſetne campus

pus

Digitized by Google

pus in quo ipſe exſultare poſſet, niſi pluribus ante ſæculis inventi fuiſſent, qui ad explicanda naturæ opera abuterentur atomorum regno & licentia? Eudoxum tolle, Hipparchum, Philolaum, Claudium Ptolemæum, Alphonſum Caſtiliæ regem; qui Herculeis plane laboribus

* *Admovere oculis diſtantia ſidera noſtris,*
Aetheraque ingenio ſuppoſuere ſuo;

jam & Copernicum tolles, & Tychonem, & Galilæum, & Keplerum, & Caſſinum, & quantum eſt Aſtronomorum; quos omnes veterum illorum præceptis, immo & peccatis debemus. Ita Pythagoras, Euclides, Archimedes, Apollonius, Pappus, in erudito illo pulvere diu multumque verſati, & de formis, lineamentis, intervallis, magnitudinibus tota fere vita diſputantes, ea excellentium ingeniorum monumenta reliquerunt, quæ longiſſimo poſt tempore Leibnitium, Bernoullium, & ſæculi noſtri μέγα θαῦμα Iſaacum Newtonum ad virtutis imitationem excitarunt. Quicumque enim tentando & periclitando, novas artes invenerunt, atque inventis, hominum vitæ profuerunt, quamvis haud raro in errores inciderint, memoria tamen ſempiterna digniſſimi ſunt: duces enim & ſigniferos meliora & certiora excogitandi poſterorum induſtriæ ſe præbuerunt. Nemo ſane, niſi præceps in judicando, probare poſſit Leonardi Capuenſis de Galilæo judicium: quem unum cenſet ſatis eſſe ad omnem omnino antiquitatem de glo-

* *Ovidius lib. 1. Faſt. v. 305.*

gloriæ poſſeſſione deturbandam. Ego contra exiſtimo, quemadmodum arboris pulchritudine ac proceritate, ſeminis laus augetur, ita recentiorum ſtudiis & cogitatis, majorum gloriam quotidie propagari.

Quod vero nonnulli clamant, ea rerum principia Ariſtotelem poſuiſſe, quæ neque cerni oculis, neque intimo ſenſu comprehendi poſſint, in eo, ut mihi quidem videntur, abſurdi ſunt. Id enim homini vitio vertunt, quod contra maxime laudari merebatur. Vidit enim acutiſſime Ariſtoteles, ea quæ ſenſu percipiuntur, & quorum imagines animo formare poſſumus, a principiorum natura quam longiſſime abhorrere: ſunt enim omnia compoſita & concreta ex aliorum commixtione: principia vero ſumme ſimplicia eſſe oportet: ſi enim ex aliis apta ſint prioribus, jam prima principia non erunt. Præterea principia interitus expertia eſſe debent, ne ſcilicet rerum ſemina umquam deficiant: quæ vero ſub ſenſum cadunt, ea continenter labuntur, & fluunt omnia. ſiquidem, ut ſapientiſſime ait D. Paulus Epiſtola II. ad Corinthios, cap. IV. τὰ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια. id eſt: *Quæ videntur, ad tempus durant, quæ vero non videntur, æterna ſunt. Magni autem ingenii eſt revocare mentem a ſenſibus, & cogitationem a conſuetudine abducere*; ut ait Cicero Tuſculanarum Quæſtionum libro I. & quemadmodum Plato in Theæteto ſcribit: Α᾽μύητοι εἰσὶν οἱ οὐδὲν ἄλλο οἰόμενοι

ναι, ἢ οὗ ἂν δύνωνται ἀπρὶξ ταῖν χεροῖν λαβέσθαι. *Profani ſunt, qui nihil aliud eſſe exiſtimant, niſi illud quod manibus palpare ac prehendere poſſunt.* Quapropter Pythagoras ille Samius, vitæ innocentia, & ſcientiæ magnitudine præſtantiſſimus, teſte Ovidio, libro XV. Metamorph. v. LXII.

-- -- -- -- -- licet cæli regione remotos
Mente deos adiit: & quæ natura negabat
Viſibus humanis, oculis ea pectoris hauſit.

Non placent quibuſdam ab Ariſtotele poſita principia: Democriti atomi potius arrident, aut triplex illa a Renato Carteſio ingenioſe excogitata materia. Sed, pace dicam tantorum virorum, ſi hujuſmodi principia probaverimus, non tamen Ariſtotelis de principiis doctrinam continuo evertemus: verum, ne probemus, multa impedimento ſunt. Quis enim illa Democriti atque Epicuri corpuſcula, partibus quidem prædita, ſed nihilominus diviſionis expertia, umquam intellexit? quis vero non videt, triplicem illam Carteſii materiam, elegans eſſe commentum, cui nihil tamen ſolidi ſubſit, nihil explorati? res tota in levi quadam conjectura poſita eſt; ad quam poſtea, vel invitæ, naturæ leges accommodantur: cum contra, ſingulorum hominum cogitationes ad ipſas naturæ leges corrigi atque accommodari oportuiſſet. Hoc igitur præſtant principia ab Ariſtotele poſita, reliquorum philoſophorum principiis; quod Ariſtotelis principia labefactari nullo modo poſſint, reliquorum

vero

vero facillime. Quod etiam de occultis quibuſdam rerum qualitatibus intelligi velim, ad quas confugere Ariſtotelem, cavillantur, cum rei naturam explicare neſcit. Sapienter id quidem fit a philoſopho: hominis enim prudentis eſt a rebus incertis aſſenſionem ſæpius cohibere, neque incognita pro cognitis venditare. Laudanda profectò doctorum virorum ſollertia, qui veritatem aſſidue inveſtigant, & quodammodo venantur: ſed neque illorum reprehendenda cautio, qui cum omnia attente ac diligenter circumſpexerint, id ſe demum fateantur neſcire quod neſciant. Sed plerique, dummodo nova proferant, atque ad hanc diem inaudita, de ipſorum veritate non valde ſollicitì ſunt: putant enim, hominis eſſe ad ſervitutem nati, alieno tantum ingenio ſapere, ac, tamquam in ſchola pueros, magiſtri dictata recitare. Hinc ſuperbiſſimum oritur antiquitatis faſtidium; ut quidam ſe malint concinni alicujus erroris architectos perhiberi, quam cum veteribus philoſophis recta & vera ſentire. Quod illis pulchre ſuccedere videmus; cum enim rerum plurimarum veritas ab iis qui ante nos vixere, jamdiu fuerit occupata; haud raro contingit, ut nimio novitatis amore abrepti homines, in fraudem atque errores inducantur. Multæ igitur ſententiæ quotidie prodeunt, quas magno ſæpe plauſu excipi videmus: at brevi tempore conſeneſcunt adeo ac dilabuntur, ut vix ullum ſui veſtigium re-

E 2 lin-

linquant. Quemadmodum enim adoleſcentibus qui parentes minus reverentur, merito accidere ſolet, ut cum ipſi liberos ſuſceperint, ab iis viciſſim contemnantur; eodem pacto, qui in antiquos philoſophos, a quibus tot præclara accepere, injurioſi & contumelioſi ſunt, poſteritatis judicio plerumque puniuntur.

Si quis igitur veſtrum, optimi juvenes, a me quæſiverit, quo loco veteres philoſophos, quo recentiores habere debeat, auctor illi fuerim, ut

* *Nullius addictus jurare in verba magiſtri*,

unam veritatem ſequatur; neque ita miretur antiquos, ut noſtrorum temporum doctiſſimos viros deſpiciat, quorum ſunt in phyſicam merita immortalia; neque rurſum recentiorum ingeniis ita aduletur, ut naturam tarditatis accuſet, quaſi nunc primum homines formare didicerit, ad hoc vero tempus umbras tantummodo ac ſimulacra hominum, ut ita dicam, genuerit. Sed, quoniam *antiquitas quo propius aberat ab ortu & divina progenie, hoc melius ea fortaſſe quæ erant vera, cernebat*, (M. Tullii verbis utor, e prima Tuſculana) ſi reverentia aut credulitate nimia aliquando peccandum eſt, a partibus antiquorum ſtare potius convenit, quam novis in dies erroribus immiſceri. Hoc etenim deterior eſt novus error antiquo, quod cum corrigendi vetera ſpem oſtenderit, nos iterum fallat, & iis qui a majorum præceptis diſcedere noluerint, irri-

* *Horatius Epiſt. 1. lib. 1. v. 14.*

Digitized by Google

irridendos præbeat. Nec tamen id tanta religione ſervari oportere cenſeo, quanta olim a Locrenſibus antiqua inſtituta retinebantur. Apud eos enim mos ille invaluerat, immo Zaleuci lege cautum erat, ut ſi quis receptam diſciplinam ulla ex parte mutare vellet, aut novam aliquam legem ſuadere, id non aliter ei facere liceret, quam ſi collum in laqueum induiſſet, ut niſi ea lex utilis inventa eſſet, aut niſi populo probaretur, illico ejus auctori fauces eliderentur. Minoris longe periculi res eſt, a nonnullis veterum philoſophorum opinionibus in alia omnia abire, quam leges ad ſalutem civium conditas, diuturnoque tempore confirmatas, temere, ac pro libidine abolere. Uſurpandum igitur ſæpius illud Ariſtotelis: φίλος ὁ Πλάτων, φίλος ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ φιλωτέρα ἡ ἀλήθεια. *Amicus Plato, amicus Socrates, at magis amica veritas.* ita etiam: amicus Ariſtoteles, amicus Carteſius, amicus Gaſſendus, at magis amica veritas. Fuerunt hi, fateor, doctiſſimi homines, admirabili ingenio præditi, digniſſimi ſane quibus multum, immo plurimum deferamus: homines tamen; & propterea humani aliquid interdum paſſi. Aurea ſunt in hanc rem verba Lactantii, libro VII. cap. VII. Divin. Inſtit. *Incredibilis eſt*, inquit, *error illorum, qui, cum aliquam ſectam probaverint, eique ſe addixerint, ceteras damnant tamquam falſas & inanes, armantque ſe ad præliandum, nec, quid defendere debeant, ſcientes, nec, quid refutare, incurſantque paſſim ſine delectu omnia quæ*

adſe-

adſerunt quicumque diſſentiunt. Ob has eorum pertinaciſſimas contentiones nulla exſtitit philoſophia quæ ad verum propius accederet. nam particulatim veritas ab his tota comprehenſa eſt. Ab omnibus igitur philoſophis aliquid veri prolatum fuit: ii propterea laudandi, qui ut unam conficiant doctrinæ ſummam erroribus quammaxime expertem, e ſingulis excerpunt ea quæ probabiliora videantur. Tanta porro eſt naturæ obſcuritas, tantæ ſenſuum & mentis anguſtiæ, ut de phyſicis jure optimo dici poſſit, quod olim de mimis * Laberius pronuntiavit:

Non poſſunt primi eſſe omnes omni in tempore.
Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Conſiſtes ægre; & quam deſcendas, decides.
Cecidi ego: cadet qui ſequitur. laus eſt publica.

Igitur, ſtudioſi adoleſcentes, mores qui philoſophum deceant, cupide arripite, candidos nimirum, atque ab omni pertinacia, invidia, dicacitate, obtrectandi libidine alienos; & Ariſtotelis dogmata, dum ſine cortice natare olim poſſitis, & veſtro judicio uti, interea cognoſcite. Cujus Librum primum Phyſicorum, proxima ſchola interpretari incipiemus.

* *Apud Macrobium Saturn. lib. 2. cap. 7.*

ΣΥΝ-

Digitized by Google

ΣΥ'ΝΤΑΓΜΑ

De veteribus Philoſophis libro I. Phyſicorum ab Ariſtotele memoratis; in quo ſingulorum ſententiæ de rerum naturalium principiis breviter & ſummatim exponuntur; ad uſum ſtudioſæ juventutis.

DE PARMENIDE.

PARMENIDES patria Eleates, Pyretis filius, ut certe memoriæ prodidit Diogenes Laërtius lib. IX. cap. XXI. de vitis eorum qui in philoſophia clareurunt, Xenophanem audivit. Ab ipſo autem profectus eſt Zeno Eleates, quem Dialecticæ inventorem ferunt; ejuſque rationem philoſophandi, pauciſſimis immutatis, omnino probavit. Plato in eo Dialogo quem *Parmenidem* inſcripſit, refert, ab hoc philoſopho unum rerum naturalium principium poſitum eſſe, quod neque prorſus infinitum eſſet, neque finitum. Duplices enim *ἰδέας* ſive *cauſſas* inducebat: unam *ἀρχηγὸν καὶ πρώτην*, *principem & primam* ſcilicet, alias

ἐν

ἐν φύσει ἐςώσας, id eſt *quæ in natura continerentur:* ac propterea variis eas notis inſigniebat; primam ſiquidem infinitam ſtatuebat, ſecundas finitas. Infinitam illam vocabat ceterarum opificem & conſervatricem; præterea ἀσχημάτιστον, *nulla figura præditam*; ἀκίνητον, *immobilem*; χρόνου μὴ μετέχουσαν, *temporis expertem*; οὐδ' ἐν χρόνῳ τὸ παράπαν οὖσαν, *quæque nullo modo in tempore eſſet*; ἀμέθεκτον, *quæ communicari minime poſſit*; γενέσεως καὶ οὐσίας αἰτίαν, *generationis & ſubſtantiæ cauſſam*; denique ἐπὶ πάντα τὰ ὄντα νενεμημένην, *in omnia quæ ſint, diſtributam*. Quibus omnibus certiſſimis atque illuſtribus notis Deum Opt. Max. a Parmenide quodammodo ſignificari, luce meridiana clarius eſt. At præter illam principem cauſſam, ſecundas quoque ἰδέας, ſive cauſſas, ſive naturas, ponebat Parmenides, ex quibus & per quas fiat id omne quod in hac rerum univerſitate fit, ac proinde in quibus ipſa τὰ καθέκαστα, id eſt *ſingulæ res*, proxime conſerventur. Illas vero cauſſas ajebat eſſe πεπερασμένας, certis nimirum claſſibus diſtinctas atque *definitas*; & in rerum etiam ſingularum effectione περατοειδεῖς, nempe *terminata ſpecie*, & ἐσχηματισμένας, i. e. *figura præditas*. Præterea, illas οὐσίας eſſe, nempe *ſubſtantias*; &, quatenus in ſuis *individuis*, quæ vocant, quotidie quaſi naſcantur, & in iiſdem quodammodo intereant, ἐν χρόνῳ εἶναι, *eſſe in tempore*, docebat. Revocabat autem ad principem illam cauſſam ſecundas omnes cauſſas, & ipſarum fœtus, nempe res ſingulas generationi & corruptio-

ptio-

ptioni obnoxias: quod enim multa eſſe in rerum natura videantur, eo accidere dicebat, quod noſtrorum ſenſuum fallaciſſimum ſit judicium: rem quamlibet autem conſiſtere & cognoſci ope illius cauſſæ, qua vere eſt quidquid eſt: in qua ſcilicet, & per quam ſint omnia. Ita Parmenides naturam & naturæ principia cum Deo confundebat, & ſibi ipſe adverſabatur: quandoquidem cauſſas naturales antea faſſus erat, quæ a prima illa reapſe diſtinguerentur. Opificem igitur cum opificio commiſcebat, & cauſſarum ἀταξίαν, id eſt *rectum ordinem*, perturbabat; quod philoſopho maxime indecorum eſt. Et certe in phyſico argumento adhibere *metaphyſicas* rationes, μεταβαίνειν eſt εἰς ἄλλο γένος, quemadmodum Græci loquuntur, id eſt *a genere in aliud genus tranſire*, atque, ut proverbio fertur, in alienam meſſem falcem mittere. Debent enim ſingulæ artes, diſciplinæ, ac ſcientiæ ſuis & domeſticis, non aliunde quæſitis, principiis uti. Propter hanc igitur ἀταξίαν, ſive *ordinis perturbationem*, jure reprehenſus eſt Parmenides a ſummis philoſophis Platone atque Ariſtotele: qui etiam in illo improbavere, quod ὄντος, & ἑνός, *entis* nimirum, & *unius* nomina confunderet, tamquam ſi *unum* tantummodo eſſet *entis* genus, cum omnino plura ſint: falſumque ſit, in natura, tantummodo eſſe unum quiddam immobile, & præter id nihil aliud: cum contra natura in perpetuo quodam motu verſetur, rerumque multitudinem & ſenſibus,

Digitized by Google

& animo facile admodum percipiamus. Ceterum quamvis Parmenides *unum* tantum *ens*, idque immobile, κτ̀ λόγον, id eſt *ſecundum rationem*, inveniri dixiſſet; ne tamen rerum ſingularum varietatem inficiari ac tollere cogeretur, quod vecordis hominis atque inſani fuiſſet; ſenſuum judicio convictum, duo tandem rerum principia, eaque κατ' αἴσθησιν, nempe *ſecundum ſenſum*, induxit: quæ calidum, & frigidum eſſe voluit; teſte Ariſtotele cap. VI. lib. I. Phyſicorum, ubi docet, veteres omnes philoſophos principia contraria poſuiſſe.

De Meliſſo.

Meliſſus Samius fuit, Ithagenis filius, diſcipulus Parmenidis, cum Heraclito etiam familiariter verſatus, eo potiſſimum tempore quo ita de illo male ſentiebant Epheſii, ut olim de Democrito Abderitæ, quem impium videlicet atque inſanum eſſe opinabantur. Fuit vir in republica gerenda eximius, & magnæ apud cives ſuos auctoritatis, qui eum claſſi præfecere, & ob virtutem ſummopere coluere. Floruit, ſi Apollodoro fidem habemus, olympiade LXXXIV. Hic, Parmenidis veſtigiis inſiſtens, docuit, principium rerum unum eſſe, immobile, atque infinitum. unum hoc eſſe omnia. Meliſſi porro argumentationem, qua id efficere conatur, in Commentarios ſuos retulit Simplicius, celeberrimus Phy-

Digitized by Google

Phyſicorum Ariſtotelis interpres. Hujuſmodi autem eſt. *Si nihilum eſſet, de hoc affirmari aliquid poſſet, tamquam de ente aliquo.* id eſt, ut ego quidem interpretor: Nihili nulla natura eſt: nam ſi nihilum eſſe, dicere poſſemus, jam de ipſo nihilo ita loqueremur, ut de aliquo *ente*: quæ inter ſe maxime repugnant. *Sed ſi aliquid eſt,* ait Meliſſus, *aut genitum id eſt, aut ſempiternum. porro ſi genitum eſt, aut ex ente genitum eſt, aut ex non ente. Atqui neutrum dici poteſt. Etenim ex non ente res ulla gigni non poteſt, nedum rerum univerſitas, ſive τὸ πᾶν. Neque ex ente id quod eſt, gigni poteſt: nam alioqui eſſet, antequam gigneretur. Genitum itaque non eſt id quod eſt: quamobrem ſemper eſt, neque interibit. Nam neque in non ens mutari poteſt id quod eſt:* quæ omnium omnino veterum Phyſicorum ſententia fuit: *neque in ens, quandoquidem rurſus maneret, neque interiret. Igitur id quod eſt, neque genitum aliquando eſt, neque umquam interibit. Quapropter ſemper fuit, ſemperque erit. At cum id quod eſt genitum, principium habeat; profecto id quod numquam genitum eſt, principio caret. Id autem quod eſt, genitum non eſt; principio itaque caret. Præterea, quod interit, finem habet: ſi igitur aliquid non interit, & corruptionis eſt expers, finem non habebit. Id igitur quod eſt, cum ſit corruptionis expers, finem non habet. Quod vero principio, & fine caret, infinitum eſt. Id igitur quod eſt, infinitum eſt. At ſi infinitum eſt, unum eſt. Nam ſi duo eſſent, infinita eſſe non poſſent, ſed terminis inter ſe defini-*

rentur. Infinitum autem eſt id quod eſt; entia igitur plura non ſunt. At ſi unum eſt id quod eſt, immobile etiam eſt; quandoquidem quod unum eſt, ſibi ſemper ſimile eſt. Quod vero ſibi ſimile eſt, neque interire, neque majus fieri poteſt, neque item dolet, aut mœrore aliquo afficitur. Nam ſi mœrore afficiatur, aut laboret, unum non erit; ſiquidem quod motu aliquo cietur, ex alio ſemper mutatur in aliud. Nihil autem aliud eſt præter id quod eſt. quare hoc haudquaquam movebitur. Quod alio etiam modo manifeſtum fieri poteſt. Ejus quod eſt, vacuum nihil eſt, quandoquidem vacuum nihil eſt. Id igitur quod eſt, moveri non poteſt. Vacuo enim, ſive inani, e natura ſublato, id quod eſt non habet quo procedat. Sed neque in ſe comprimi poteſt: alioqui, ſeipſo & rarius eſſet & denſius; quod affirmari non poteſt, jam enim non eſſet unum. Immo vero, quo denſius eſſet ipſum ens, hoc magis vacuum eſſet: vacuum autem nihil eſt. Si igitur vacuum non eſt, neceſſe eſt plenum eſſe. quamobrem id quod eſt, non movetur. Hactenus Meliſſus. Cujus rationem magis importunam, captioſique argumenti ſimilem vocat Ariſtoteles, quam rationem Parmenidis. Falſa enim ſumit, neque concludit; quemadmodum & ratio Parmenidis: at præterea vitiis magis evidentibus laborat. Porro idem Ariſtoteles Parmenidem ac Meliſſum e grege Phyſicorum exemit, quod ſcilicet in phyſico argumento rationibus e prima philoſophia petitis nimium abuſi eſſent, atque unum *ens* immobile ſtatuiſſent, contra quam a Phyſicis fa-

ctum

ctum ſit, qui omnes unum aut plura principia mobilia & mutabilia invexere. Iccirco autem hi philoſophi tam acriter & copioſe ab Ariſtotele reprehenſi & confutati ſunt, ut videre eſt capp. II. III. & IV. libri I. Phyſicorum; quod is nimirum obſcuritatem verborum & ſententiarum, quam illi adamaverant, ferre non poſſet: velletque docere, propriis & perſpicuis verbis tradendam eſſe philoſophiam, ut auditores lectoreſque, magiſtri ſententiam facile aſſequantur, neque in ea intelligenda aut explicanda fruſtra laborent. Non certe, quod putaret, ſummos illos viros tam longe a communi ſenſu abhorruiſſe, ut opinarentur, nullam eſſe omnino rerum diſſimilitudinem: nec rurſus, quod illis ridicula atque inepta dogmata vellet affingere, ut ſcilicet iis refellendis gloriolam ſibi compararet: quod turpe quidem ac ſceleri affine fuiſſet. Ab ænigmatis igitur abſtinendum eſt; neque ſophiſtarum quorumdam conſuetudo imitanda, qui præſtigias & fallacias artis ſuæ, verborum lenocinio commendant, ut majorem ipſis reverentiam apud imperitos concilient: ac, tamquam atramento ſepiæ, ſic ambagibus & fabularum velamine ſemper obvoluti ſunt. Nimirum dictitant, non eſſe naturæ myſteria temere in vulgus prodenda, ſed potius, tamquam Eleuſinia ſacra, caute ac religioſe occultanda. Sed qui ſapiunt, rem unamquamque ſuo nomine appellare amant, & ſi quid ipſi aſſidua meditatione

veri

veri extuderunt, non id ceteris hominibus maligne invident, vel apud ſe continendo, vel ambiguis obſcuriſque vocabulis ſignificando; verum liberaliſſimum illum omnis boni largitorem Deum Optimum Maximum imitati, cum ſtudioſis communicant, atque in publicum proferunt. Stultorum contra eſt, vel inepte glorioſorum, ea loqui, aut monumentis litterarum mandare, quæ intelligi nolint:

Omnia enim ſtolidi magis admirantur, amantque
Inverſis quæ ſub verbis latitantia cernunt;
Veraque conſtituunt quæ belle tangere poſſunt
Aures, & lepido quæ ſunt fucata ſonore;

ut ſapienter ait * Lucretius. Quod vitium ſi Parmenides & Meliſſus declinare voluiſſent, & Ariſtotelis cenſuram effugiſſent, & commodiore fama uterentur, & melius profecto de poſteritate meriti eſſent.

De Diogene Apolloniate, atque Anaximene.

Diogeni Apolloniati, & Anaximeni viſum eſt, infinitum aërem omnium rerum eſſe principium. Horum prior patrem habuit Apollothenidem, & valde claruit in phyſicis. Anaximenem audivit: floruit iiſdem temporibus quibus & Anaxagoras. Hæc autem ſunt ejus præcipua dogmata. Unicum elementum, ex quo fiant omnia, eſſe aërem: infinitos eſſe mundos, & infinitum inane: hos autem mundos ex aëre coacervato &

* *Lib. I. de rerum natura, v. 642.*

& exſiccato generari. Nihil ex nihilo fieri, neque in nihilum reverti poſſe. Terram rotunda figura præditam, & utrimque acutam, in media univerſi regione ſitam eſſe, quæ & ardoris converſione, & frigoris concretione conſiſtat. Hujus philoſophi meminit Ariſtoteles libro I. Metaphyſicorum, cap. III. item lib. III. Hiſtoriæ animalium, cap. III. ubi ejus ſententiam affert de venarum origine atque progreſſu. Conſtat autem, illum & medicinam feciſſe.

Anaximenes, Diogenis Apolloniatæ magiſter, Mileſius fuit, ſodalis, diſcipulus, & ſucceſſor Anaximandri. Floruit, Euſebio teſte in Chronico, olympiadis LVI. anno II. Hic quoque principium rerum univerſarum aërem eſſe ſtatuit, ex quo nimirum omnia naſcantur, & in quem corrupta redeant. Ita nihil aliud eſſe animam noſtram, quam aërem a quo temperemur: totumque mundum ſpiritu & aëre contineri. eſſe enim *ſpiritum* & *aerem* duo nomina rem eamdem prorſus ſignificantia. Docebat præterea, aërem deum eſſe, immenſum & infinitum; & tamen gigni, ſemperque in motu verſari. Ea vero quæ ex aëre, tamquam ex elemento, oriantur, definita eſſe. generari autem terram, aquam, ignem, tamquam ſecunda elementa; tum ex his reliqua omnia. Multa præterea feruntur ejus dogmata; quæ quod ad hanc de rerum principiis tractationem minus pertineant, iccirco a me prætermittuntur.

De

De Thalete.

Ut autem iſti quos adhuc memoravi, infinitum aërem principium rerum poſuere; ita Mileſius Thales infinitam aquam. Hic philoſophorum antiquiſſimus apud Græcos fuit, eaque ætate floruit, qua *philoſophi* & *philoſophiæ* nomen nondum fando auditum erat: ſed qui rerum ſublimium contemplationi vacabant, *ſapientes* appellabantur. Mileti natus eſt, vel certe a Mileſiis civitate donatus; quod nonnulli tradidere. Familia ejus apud Phœnices perantiqua fuit, utpote quæ ad Cadmum & Agenorem ſtirpis auctores referretur. Hujus dogma celeberrimum fuit, Omnium corporum quæ natura conſtant, aquam primum eſſe principium: ad quod dogma ſtabiliendum his fere argumentis utebatur. Cum ſemen, ex quo, tamquam ex proximo principio, omnia oriuntur animalia, humidum ſit, probabile item eſſe, res alias omnes ex humore originem ducere. Deinde; quia ſtirpium omnium alimentum humor eſt, qui fœcunditatem ipſis largitur, & quo illæ deſtitutæ, areſcunt atque intereunt. Præterea; quoniam ipſe Solis ſtellarumque ignis, aquæ exhalationibus nutriatur, ipſeque adeo mundus. Quam Thaletis doctrinam Pindaro Lyricorum principi placuiſſe crediderim, cum ita primam Olympiorum ſuorum Oden exorſus fuerit: Ἄριστον μὲν ὕδωρ: *Optima quidem*

eſt

eſt aqua. meæque ſententiæ ſuffragatur ejus poëtæ vetus Scholiaſtes ad illum locum. Hujus autem opinionis veſtigia reperiuntur etiam apud Homerum, & Heſiodum, antiquiſſimos poëtarum; ut Plutarchus animadvertit in Opuſculo quod inſcripſit, *Ignis an aqua utilior*. Scholiaſtes vero Apollonii Rhodii ad librum quartum Argonauticon ejus poëtæ, verſu DCLXXVI. Zenonis philoſophi teſtimonio allato, affirmat, Chaos, ex quo, Heſiodo teſte, omnia facta fuerint, aquam fuiſſe, quæ paullatim ſubſidens, in lutum abierit, quod poſtea denſius effectum ſolidam terram procreaverit. Hanc vero doctrinam veteres illi e Græcia philoſophi a Phœnicibus accepere, cum quibus ab heroicis uſque temporibus commercium Græcis fuit. Non abs re igitur Numenius, ex antiquorum numero philoſophus, ut Porphyrius tradit libello de antro Nympharum, pro hac ſententia Divinorum Librorum auctoritatem afferebat, * in quibus dicitur, Dei Spiritum in aquarum ſuperficie curſitaſſe, ut ipſis nimirum calorem & motum impertiretur. E plurimis autem quæ de Thaletis ſapientia feruntur, illud in fabulis numerandum crediderim, quod Plutarchus narrat in Convivio ſeptem ſapientium; Periandro videlicet, Corinthiorum tyranno, oblatum quondam fuiſſe monſtrum, equa natum, capite equino, reliquis membris humanorum ſimilibus. Cum autem rei novitate Periander vehementer commotus eſſet, acceſſiſ-

* *Geneſeos cap.* I.

ceſſiſſe ad eum Thaletem Mileſium, monuiſſeque, non expiationibus aut ſacrificiis deos immortales placandos, ob ea mala quæ monſtrum portendere videretur; ſed potius providendum, ne deinceps aliis equiſonibus Periander uteretur, quam qui matrimonio juncti eſſent. Conjeciſſe enim Thaletem, cælibes juvenes, curando armento præfectos, cum furorem libidinis ſuſtinere non poſſent, equas ipſas inire ſolitos, ex eoque immani ac nefando congreſſu monſtrum illud biforme prodiiſſe. Rem huic plane ſimilem litteris mandavit Phædrus, Auguſti libertus, Fabula III. libri III. quæ hujuſmodi eſt:

Vſu peritus hariolo velocior
Vulgo eſſe fertur: cauſſa ſed non dicitur.
Noteſcet quæ nunc primum fabella mea.
Habenti cuidam pecora pepererunt oves
Agnos humano capite. monſtro exterritus,
Ad conſulendos currit mœrens hariolos.
Hic pertinere ad domini reſpondent caput,
Et avertendum victima periculum:
Ille autem affirmat conjugem eſſe adulteram,
Et inſitivos ſignificari liberos:
Sed expiari poſſe majori hoſtia.
Quid multa? variis diſſident ſententiis;
Hominiſque curam cura majore aggravant.
Aeſopus ibi ſtans, naris emunctæ ſenex,
Natura numquam verba cui potuit dare:
Si procurare vis oſtentum, Ruſtice,
Vxores, inquit, da tuis paſtoribus.

Uxo-

Uxoribus nimirum acceptis futurum erat, ut ab ejuſmodi ἀσελγείᾳ in poſterum abſtinerent. Hujus porro fabellæ veram ſententiam viri docti, qui elegantiſſimum ſcriptorem explicandum ſuſcepere, videntur aut minus aſſecuti, aut, fortaſſe pudoris gratia, obſcurius interpretati.

De Heraclito.

Heraclitus patria Epheſius, Blyſonis filius fuit. Floruiſſe fertur olympiade LXIX. Darii Hyſtaſpis temporibus. Xenophanem audivit; quamvis ſe nihil magiſtris debere, omniaque a ſe ipſo didiciſſe profeſſus fuerit. Hunc Ariſtonymus quidam apud Joannem Stobæum Sermone XXI. non inſcite ait adoleſcentem virorum ſapientiſſimum fuiſſe; quod videlicet ſe nihil ſcire, ingenue ac pudenter fateretur; cum autem ad virilem ætatem perveniſſet, ſtultiſſimum; quod jam nihil ſe ignorare affirmaret. Ignem omnium rerum principium, ſeu commune elementum, eſſe docuit. Finitam vero eſſe hanc rerum univerſitatem, eamque ex igne oriri, ac rurſus, per quædam temporum intervalla, in ignem redire: idque fato fieri. Ex his autem quæ contraria ſint, id quidem quod generationem efficiat, Bellum vocari & Contentionem: quod contra, ἐκπύρωσιν, ſeu mundi *exuſtionem*, efficiat, Concordiam & Pacem appellari. Quam Heracliti ſententiam Dantes Etruſcus poëta, ut illa

 fere-

ferebant tempora, diſciplinis omnibus eruditus, his verſibus attigiſſe videtur: *

Da tutte parti l' alta valle feda
Tremò sì, ch' i' penſai che l' univerſo
Sentiſſe amor, per lo quale, è chi creda
Più volte 'l mondo in Caos converſo.

Quamvis Empedocles quoque de Concordia & Contentione fere ſimilia ſenſerit, ut poſtea dicemus, cum ad ipſum ventum fuerit. Porro, ob continentem mutationem in qua omnia perpetuo verſentur, rem nullam magis eſſe, quam ejus contrarium, Heraclitus ajebat; atque ita ſimul eſſe ac non eſſe: quod primo maximeque communi principio recta adverſatur. Quæ tamen concluſio Heracliti, ſi ſenſuum judicium ſpectes, vera quodammodo eſſe videtur: ſenſus enim, caducarum & mortalium rerum naturas tantum attingunt, quæ ſemper labuntur & fluunt: neque univerſales rerum ἰδέας, quæ, ſi Platonem audimus, æternæ ſunt, ullo modo contemplantur. Illas autem contemplari proprium munus rationis eſt. Quod pulchre explicat Cicero lib. I. Academicarum Quæſtionum ad M. Varronem, ubi veterum Academicorum decreta recenſet, his verbis: *Mentem volebant rerum eſſe judicem: ſolam cenſebant idoneam cui crederetur; quia ſola cerneret id quod ſemper eſſet ſimplex & uniuſmodi; & tale quale eſſet. Hanc illi ἰδέαν appellabant, jam a Platone ita nominatam: nos recte ſpeciem poſſumus di-*

cere.

* *Inferni Cantu 12.*

Digitized by Google

cere. Senſus autem omnes hebetes & tardos eſſe arbitrabantur, nec percipere ullo modo res eas quæ ſubjecta ſenſibus viderentur; quæ eſſent aut ita parva, ut ſub ſenſum cadere non poſſent, aut ita mobiles & concitatæ, ut nihil umquam unum eſſet conſtans, ne idem quidem; quia continenter laberentur & fluerent omnia. Ceterum Heraclitus data opera, verborum & ſententiarum obſcuritatem quæſivit: ut propterea σκοτεινὸς a Græcis, *tenebricoſus* nempe, vocatus fuerit. Illius etiam ſcripta ea ænigmatum caligine obvoluta fuere, ut non ſolum grammatici, ſed & philoſophi acutiſſimi, in eorum explicatione fruſtra laborarent: quod colligimus e Sexti Empirici libro primo adverſus Mathematicos, & ex Ariſtotelis noſtri Rhetoricorum libro III. capite V. Quam obſcuritatem illi vitio vertit etiam Lucretius Carus libro I. de rerum natura, hoc pacto:

Quapropter qui materiem rerum eſſe putarunt
Ignem, atque ex igni ſummam conſiſtere ſolo,
Magnopere a vera lapſi ratione videntur.
Heraclitus init quorum dux prælia primus,
Clarus ob obſcuram linguam magis inter inanes,
Quamde graves inter Grajos, qui vera requirunt.

Huic Heracliti ſententiæ de perenni rerum mutatione valde affinis fuit illa Gorgiæ, cujus mentionem facit Ariſtoteles in libello quem de ejus philoſophi placitis conſcripſit. Ajebat enim Gorgias, vel nihil omnino eſſe; vel ſi aliquid eſſet, illud eſſe incognitum; vel ſi aliquid cogno-

ſcere-

Digitized by Google

ſceretur , id explicari ac declarari nullo modo poſſe. Quæ quidem acrium ingeniorum deliramenta, inſaniæ ac deſperationi, quam ſapientiæ, propiora mihi videntur.

De Anaximandro.

Anaximander Mileſius fuit, Praxiadæ filius; popularis, ſodalis, itemque diſcipulus Thaletis. Natus eſt olympiadis XLII. anno III. Polycratiſque Samiorum tyranni temporibus magnam apud Græcos auctoritatem adeptus eſt. Ionicam ſectam propagavit; quæ ita vocata eſt, quod Thales primus ejus auctor, ex Ionia fuerit, in qua regione Miletus erat, utriuſque patria. Geometriam ante alios omnes docuiſſe traditur, tabulaſque ad Geographiam pertinentes inveniſſe. Obliquum Zodiaci ambitum primus deprehendit: qu o præclaro invento dictus eſt a Plinio Hiſtoriæ Naturalis libro II. capite VI. *rerum fores aperuiſſe*. omnis enim mundi temperatio, plantarumque & animalium ortus atque incrementum, ex obliqua Solis per Zodiacum converſione pendere videtur. Gnomonem reperit, ſive ſtylum ad horas deſignandas, ipſumque Lacedæmone in ſolariis fixit. Primus æquinoctia, & ſolſtitia notavit, & horologia commentus eſt. ὡροσκοπεῖα quoque confecit, quæ tropicos & æquinoctia indicarent. Ejus auditores Anaximenes & Parmenides fuere. Utrum vero Anaximander

der medium aliquod inter elementa, nempe igne denſius atque aëre rarius, vel aëre denſius & aqua rarius, tamquam rem contrariis ſubjectam poſuerit, quemadmodum de ipſo tradere videtur Ariſtoteles libro III. de Cælo; an vero mixtum quoddam corpus, ut legimus libro XII. Metaphyſicorum, incertum eſt. Hoc tamen veritati propius crediderim, cum & Anaximander in iis numeretur qui ex uno reliqua generari docent, contrariorum quæ in eo inſunt, ſecretione.

De Empedocle, atque Anaxagora.

Empedocles Agrigenti natus eſt, quæ nobiliſſima fuit Sicularum urbium poſt Syracuſas: clara & locuplete in familia. Patriam autem, quamvis rebus aliis valde inſignem, nominis ſui celebritate, eximiæque ſapientiæ gloria in cælum evexit; ut ex his quidem T. Lucretii verſibus manifeſtum eſt, libro I. de rerum natura:

Quorum Acragantinus cumprimis Empedocles eſt:
Inſula quem Triquetris terrarum geſſit in oris:
Quam fluitans circum magnis amfractibus æquor
Ionium glaucis aſpergit virus ab undis:
Anguſtoque fretu rapidum mare dividit undis
Italiæ terrai oras a finibus ejus.
Hic eſt vaſta Charybdis, & hic Aetnæa minantur
Murmura flammarum rurſum ſe conligere iras,

Fauci-

Faucibus eruptos iterum ut vis evomat ignes:
Ad cælumque ferat flammai fulgura rurſum.
Quæ cum magna modis multis miranda videtur
Gentibus humanis regio, viſendaque fertur
Rebus opima bonis, multa munita virum vi;
Nil tamen hoc habuiſſe viro præclarius in ſe,
Nec ſanctum magis, & mirum, carumque videtur.
Carmina quin etiam divini pectoris ejus
Vociferantur, & exponunt præclara reperta,
Ut vix humana videatur ſtirpe creatus.

Carminibus enim elegantiſſimis naturæ myſteria explicavit Empedocles: quam poſtea ſcribendi rationem ipſe Lucretius apud Latinos imitatus eſt. Pythagoram ab eo auditum, Timæus auctor eſt Hiſtoriarum libro IX. Neanthes vero apud Laërtium libro VIII. refert, Pythagoræos uſque ad Philolai & Empedoclis tempora doctrinam ſuam cum aliarum ſectarum philoſophis communicaſſe: poſtquam vero ipſe poëmatis editis ſacra illa & arcana dogmata vulgare cœperit, latam eſſe legem, ne deinceps ulli verſuum artifici in eorum ſcholas pateret aditus. Non ſolum autem rerum naturæ contemplationi vacavit, ſed & medicinæ operam dedit, eo quidem ſucceſſu, ut admiranda plurima in morborum curationibus præſtiterit. De morte ejus varia feruntur. Vulgatior tamen fama eſt, ipſum divinis honoribus augeri cupientem, in Aetnæ montis crateras ſe immiſiſſe, ibique ignibus conſumtum fuiſſe. Eo conſilio nimirum id fecit,

cit , ut repente ex oculis hominum dilapſus, unus aliquis e diis immortalibus haberetur. Sed cum altera ex ejus crepidis vi flammæ rejecta eſſet, quas æreas eum geſſiſſe ſcribunt, præſtigiæ detectæ ſunt . De hujus philoſophi morte ita Horatius, prope finem Artis Poëticæ:

-------- dicam, Siculique poetæ
Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
Inſiluit -----

Anaxagoras natus eſt Clazomenis, urbe Aſiæ minoris, in provincia Ionia, olympiadis LXX. anno I. Cum opibus & nobilitate floreret, patrimonium ampliſſimum omnino contemſit, incultoſque agros ovibus & camelis depaſcendos reliquit; ne ſcilicet quidquam eſſet quod ipſum a diſcendi divina delectatione vel paulliſper avocare poſſet; ut Cicero ſcribit Quæſtione V. Tuſculana. Anaximenem audivit: vigeſimoque ætatis anno Athenas migravit; qua in urbe triginta totos annos commoratus eſt. Divinandi ſcientia eum excelluiſſe tradit Suidas; quam ſcilicet hauſerat e multiplici rerum abditarum cognitione. Ejus auditores nobiliſſimi feruntur, Pericles orator egregius, Archelaus, Socrates moralis diſciplinæ parens, & Euripides Tragœdiarum ſcriptor, qui ſententiis utiliſſimis e ſacro philoſophiæ fonte derivatis poëmata ſua conſperſit. Impietatis demum accuſatus, & ob id Athenienſium finibus ejectus, Lampſacum conceſſit,

H ibique

ibique ad extremam ſenectutem tranquille vixit; adeo erecto animo & magno injuriam ferens, ut cuidam ita exſilium ei exprobranti: *Athenienſibus privatus es*; reſponderit, *Non ego illis, at illi me*.

Empedocles porro & Anaxagoras, cum ex permixtione res generari uterque docuiſſet, duabus rebus inter ſe diſſidebant. Primo, quod Empedocles opinabatur, certis quibuſdam temporum intervallis rerum ſeparationem congregationemque contingere. Putabat enim, mundum ſæpius genitum fuiſſe per ſeparationem; cujus ope res quæque a confuſo illo acervo ac permixtione diſcretæ ac ſejunctæ fuiſſent; corruptum pariter ſæpenumero per congregationem, cujus vi redierit ad antiquum Chaos: hanc vero ſeparationis & congregationis viciſſitudinem innumerabilibus antea ſæculis permanſiſſe, atque in poſterum ad infinitum tempus permanſuram. Ceterum, ſeparationem Empedocles Contentionem vocabat, ſive Diſcordiam; congregationem vero, Amorem: ut ex ejus diſticho apud Joannem Stobæum Eclogarum Phyſicarum capite XIII. manifeſtum eſt; quod tamen nonnulli codices Parmenidi tribuunt:

Ἄλλοτε μὲν Φιλότητι συνερχόμενα τάδε πάντα,
Ἄλλοτε δ᾽ αὖ τε ἕκαστα φορεύμενα Νείκεος ἔχθει.

id eſt, vertente Hugone Grotio:

Omnia nunc videas permixta cupidinea vi:
Nunc ſejuncta iterum diſcordi ſeditione.

Ana-

Anaxagoras contra , hujuſmodi viciſſitudinem haudquaquam probabat; dicebatque, cum omnia ab omni æternitate commixta & confuſa fuiſſent, Intellectum ſive Mentem, quæ nihil aliud eſt quam Deus, res diſtinguere ac ſeparare cœpiſſe: hanc autem diſtinctionem & ſeparationem numquam deſituram, atque adeo mundum numquam interiturum. Deinde differebant Empedocles & Anaxagoras; quod nimirum hic affirmaret, principia illa quæ in rerum omnium confuſione invenirentur, infinita eſſe, videlicet omnia illa quæ conſtant e ſimilibus partibus, puta infinitas particulas carnis, infinitas ſanguinis, infinitas oſſeas, ligneas infinitas, terrenas infinitas, & reliqua hujuſmodi: Empedocles vero cenſeret, principia ex quibus res conſtant tamquam ex materia, eſſe tantum quatuor; vulgata nimirum elementa, ignem, aërem, aquam, terram : quæ ſingula deorum nominibus inſigniebat. Ignem enim ſive ætherem vocabat Jovem; aërem Junonem; terram Ditem ſive Plutonem; aquam poſtremo Neſtim; ſi Joannem Stobæum audimus loco ſuperius allato, & Plutarchum de placitis philoſophorum libro II. Præterea ponebat Empedocles duo contraria, nempe Contentionem & Amorem, tamquam cauſſas effectrices, ut paullo ante dictum eſt.

Sed jam Anaxagoræ doctrinam de rerum ortu copioſius aliquanto exponamus. Anaxagoras igitur ſibi dari poſtulabat, ac tamquam certum

H 2 atque

atque exploratum ponebat, non poſſe id quod eſt, fieri ac generari ex nihilo: quæ ſententia fuit omnium omnino veterum Phyſicorum. Hujus principii gratia Phyſici dixere, omnia quæ in dies exſiſtere videantur, antea fuiſſe: verum hoc ab aliis atque aliis diverſo plane modo explicatum eſt. Nonnulli enim affirmavere, novarum rerum generationem nihil aliud eſſe, quam mutationem ſive ἀλλοίωσιν; cujus ope, id quod antea erat, ſed alia ſpecie indutum, mutatur, & aliam formam ſuſcipit, alioque modo ſe habet, puta denſetur, vel rarefit. Nonnulli vero generationem, ſecretionem quamdam eſſe voluere, per quam id quod prius erat confuſum atque permixtum, ſegregaretur & diſtingueretur: interitum contra ſeu corruptionem, congregationem quamdam eſſe dixere, per quam ea quæ diſtincta & ſegregata eſſent, rurſus commiſcerentur, & in priſtinum Chaos redirent. Deinde ponebat Anaxagoras, etiam contraria, & quæ inter ſe repugnarent, ita confuſa & commixta eſſe, ut in uno contrariorum aliud deliteſceret. exempli gratia, in calido frigidum contineretur, in frigido calidum. Quod ita confirmabat. Contrariorum unum ex altero prodit: experientia enim quotidiana nos docet, plurima ex calidis frigidá fieri, ex frigidis calida: & mel dulciſſimum, in bilem converti, quæ amariſſima eſt. Atqui hujuſmodi mutationes non videntur explicari poſſe, niſi id quod apparet,

in

in eo quod ex oculis vel aliis ſenſibus aufertur, delituiſſe dicamus. Unum igitur contrariorum ineſt alteri; adeoque contraria inter ſe confuſa & commixta ſunt. His poſitis, Anaxagoras ita ratiocinabatur. Neceſſe omnino eſt, ut id quod fit, vel ex iis quæ ſunt, fiat, vel ex iis quæ non ſunt. Atqui id quod eſt, fieri ex iis quæ non ſunt, ſive ex nihilo, ἀδυνάτον eſt; de quo Phyſici omnes uno ore conſentiunt: igitur id quod fit, fit ex iis quæ ſunt. Atqui ex iis quæ ſunt, fieri non poſſet, niſi antea fuiſſet in eo ipſo ex quo generatur. Igitur neceſſe omnino eſt, ut quodcumque fit, fuerit antea & latuerit in eo ipſo ex quo generatur; in particulas quidem tenuiſſimas & a ſenſuum judicio remotiſſimas diſperſum & diſſipatum. Atqui videmus ex quolibet fieri quodlibet. Igitur πᾶν ἐν παντὶ μέμιχθαι: ideſt, *quodlibet in quolibet deliteſcit: ac propterea omnia ſunt inter ſe mixta, atque confuſa*. Quamvis autem id verum ſit, ajebat Anaxagoras, nihilominus unumquodque ſenſibus noſtris id eſſe videtur, quod, propter particularum ejuſdem generis multitudinem, maxime apparet extrinſecus. Rem explicemus exemplo. Quamvis nullum album inveniatur ſine admixtione nigri; nullum dulce ſine admixtione amari; tamen quod plures particulas albas in fronte locatas habet, ſenſibus noſtris album eſt: pariterque cujus plures particulæ dulces exſtant, guſtui dulce videtur. Eadem ratione, quamvis nulla caro inve-

nia-

niatur in qua non inſint oſſeæ particulæ; nullum contra os, carnis particularum expers: nihilominus illud in quo plures oſſis vel carnis particulæ in prima fronte locatæ ſunt, ſenſuum judicio eſt os, vel caro, atque ita recte vocatur. Hæc fere fuit Anaxagoræ de principiis rerum ſententia; qui hanc particularum ſimilitudinem, proprio, & hunc ad uſum excogitato vocabulo, ὁμοιομέρειαν appellavit: quod autem rerum omnium ſemina inter ſe permixta eſſent, πανσπερμίαν quoque vocitavit. Porro hanc Anaxagoræ doctrinam eleganter deſcripſit Lucretius lib. I. de rerum natura, his verſibus:

Nunc & Anaxagoræ ſcrutemur ὁμοιομέρειαν,
Quam Græci memorant, nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrii ſermonis egeſtas:
Sed tamen ipſam rem facile eſt exponere verbis,
Principium rerum quam dicit ὁμοιομέρειαν:
Oſſa videlicet e pauxillis atque minutis
Oſſibus: ſic & de pauxillis atque minutis
Viſceribus viſcus gigni: ſanguenque creari,
Sanguinis inter ſe multis coeuntibus guttis:
Ex aurique putat micis conſiſtere poſſe
Aurum: & de terris terram concreſcere parvis:
Ignibus ex ignem, humorem ex humoribus eſſe:
Cetera conſimili fingit ratione, putatque.
Nec tamen eſſe ulla parte idem in rebus inane
Concedit, neque corporibus finem eſſe ſecandis:
Quare in utraque mihi pariter ratione videtur
Errare, atque illi ſupera quos diximus ante.

pau-

Digitized by Google

paucis vero interjectis:

Id quod Anaxagoras ſibi ſumit, ut omnibus omnes
Res putet immixtas rebus latitare: ſed illud
Apparere unum, cujus ſint plurima mixta,
Et magis in promtu, primaque in fronte locata:.
Quod tamen a vera longe ratione repulſum eſt.

Anaxagoram acerrime refellit Ariſtoteles libro I. Phyſicorum, capite V.

De Democrito, atque Epicuro.

Democritus Abderæ in Thracia natus eſt, ſummo genere, locuplete in familia. Trium fratrum natu minimus fuit. Incidit ejus ortus in olympiadem octogeſimam, quo tempore Anaxagoras annum ætatis agebat quadrageſimum. Cum ſapientiæ mirum in modum ſtudioſus eſſet, Geometriæ diſcendæ cauſſa in Aegyptum profectus eſt, deinde in Perſidem, & ad Chaldæos. Nec deſunt qui eum cum Gymnoſophiſtis in India verſatum eſſe ſcribant, & in Aethiopiam uſque penetraſſe: harumque omnium gentium doctos viros diligenter quæſiviſſe, & inventos conſuluiſſe. Quod vero, ut ſtudiis per otium vacaret nulla neque familiaris, neque publicæ rei ſollicitudine impeditus, in montibus & ſpeluncis vitam degeret, inſanus propterea a civibus ſuis judicatus eſt. Quapropter, ut eum ſanitati reſtituerent, quem ſcilicet plurimi ob eximiam doctrinam faciebant, litteras ad magnum Hippocra-

pocratem Coum civitatis nomine miſerunt, orantes ne ad eos confeſtim venire gravaretur, periculum ſcilicet artis ſuæ in tanto viro facturus. Cum veniſſet Hippocrates, ac Democritum adiviſſet, ſapientiſſimi hominis colloquio ita captus eſt, ut Abderitarum ſtuporem facile agnoſceret, qui philoſophiam a dementia internoſcere non potuiſſent: eumque poſtea in familiariſſimis ſemper habuit. Democritus Eleaticam ſectam perfecit, veſtigia ſecutus eorum qui ipſum præceſſere, in primis Leucippi. Principia rerum ſtatuebat Atomos, & Inane. Hæc duo tantummodo reipſa eſſe in natura, docebat: cetera vero omnia, ut refert Laërtius, νενομίσθαι ſeu δοξάσεσθαι: *videri* nimirum, & ab *opinionibus* noſtris ita *pendere*, ut ab iis precariam quodammodo naturam ſortiantur. Duplex igitur rerum genus inveniri; unum earum quæ *vere* & proprie ſint, &, ut ipſius vocabulo utar, ἐτεῇ: hujuſmodi autem eſſe Atomos & Inane dumtaxat: aliud earum quæ ſint νόμῳ, *lege* videlicet aut *opinione*; quam in claſſem compoſita omnia corpora referebat. Petrus autem Gaſſendus, vir doctiſſimus, metaphoram in hac voce νόμῳ, ut eam certe Democritus adhibuit, manifeſto deprehendit. Cenſet enim, Democritum id ſignificare voluiſſe: Quemadmodum juſtitia & injuſtitia, decorum ac turpe, laude ac reprehenſione dignum, in vita civili a legum ſanctionibus omnino pendeant; ita rerum qualitates, quas vocant, album puta & atrum

Digitized by Google

atrum colorem, dulcedinem atque amaritiem, calorem & frigus, in rerum natura, a vario ſitu atque ordine atomorum, quaſi ab lege quadam, proficiſci. Quemadmodum autem leges pro temporum conditione mutari ſoleant, eodem ferme pacto mutari ſitum atque ordinem principiorum; qua ex mutatione ſenſibus noſtris novæ res quotidie appareant, atque oriri videantur: quamvis materia ex qua fiunt, æterna ſit, & numquam mutetur. Ceterum atomi Democrito corpuſcula ſunt minima, ſolidiſſima, diviſionis omnis & corruptionis expertia, variis figuris prædita, & iccirco partes habentia, ſed quæ ſemper in ipſis fuerint, disjungi vero ac ſeparari nullo modo poſſint. Atomus igitur, quamvis ob ſoliditatem partium dividi nequeat, unde nomen apud Græcos invenit; magnitudine tamen deſtituta non eſt: qua ſi omnino careret, neque eam corporibus compoſitis impertiri poſſet, neque corpus ipſa eſſet. Qua de re ſunt hi verſus elegantiſſimi T. Lucretii Cari libro I. de rerum natura:

Tum porro, quoniam extremum cujuſque cacumen
Corporis eſt aliquod, noſtri quod cernere ſenſus
Jam nequeunt; id nimirum ſine partibus exſtat,
Et minima conſtat natura; nec fuit umquam
Per ſe ſecretum, neque poſthac eſſe valebit:
Alterius quoniam eſt ipſum pars, primaque, & ima:
Inde aliæ atque aliæ ſimiles ex ordine partes
Agmine condenſo naturam corporis explent.

 Quæ

Digitized by Google

Quæ quoniam per ſe nequeunt conſtare, neceſſe eſt
Hærere, ut nequeant ulla ratione revelli:
Sunt igitur ſolida primordia ſimplicitate:
Quæ minimis ſtipata cohærent partibus arcte,
Non ex ullorum conventu conciliata,
Sed magis æterna pollentia ſimplicitate:
Unde neque avelli quidquam, neque diminui jam
Concedit natura, reſervans ſemina rebus.

Cujuſque corporis cacumen extremum Lucretio non eſt atomus ipſa, ut grammatici quidam philoſophiæ expertes, nimiumque oſcitantes putavere: at potius minima pars atomi, quæ pars ita aliis partibus caret, ut ne cogitatione quidem dividi poſſit. Pars igitur ſemper eſt, neque totius naturam umquam induere poteſt: atque iccirco ſemper aliis partibus in atomo cohæret. ex qua partium æterna atque indiſſolubili conjunctione atomi ſoliditas oritur. Cum autem hujuſmodi partes numquam ſecretæ & ſejunctæ fuerint, neque ad componendam atomum ullo tempore convenerint, ſed in ipſa ſemper fuerint, propterea atomus corpus eſt ſimplex, & a compoſitorum corporum natura omnino diverſum, quæ ex primorum corpuſculorum nempe atomorum conventu oriuntur, atque in ea demum diſſolvuntur. Inane autem, ſi Democritum audimus, corpus non eſt, ſed ſpatium tantummodo vacuum, omnique corpore deſtitutum, quod primis corporibus, nempe atomis, locum præbet, eaque ſuo ſinu recipit;

pit; ipſiſque admixtum, rerum gignendarum, & motus cauſſa eſt. Democritus igitur, ut facile intelligere poſſumus, contraria principia poſuit, cum docuit, e ſolido atque inani omnes omnino res effectas fuiſſe. Solidum autem, ſive plenum, ſive corpus, ſive atomos, *entis* nomine donavit: inane contra, *non ens* appellare voluit; non quod inane nihil omnino eſſet, ſed quod eſſet aliquod *non ens*, ipſi *enti* ſive corpori oppoſitum. Porro mixta ſeu ſecunda corpora, docebat, vel ex corpuſculis individuis, vel ex nihilo conſtare oportere. Cum enim ea ſit uniuſcujuſque mixti corporis natura, ut in partes dividi poſſit; nihil vetat, nos id reapſe diviſum fingere: ſic autem neceſſe eſt, vel atomos tandem, vel nihilum relinqui. Fieri autem nequit ut nihilum relinquatur, cum ex nihilo nihil fiat. Oportet igitur atomos relinqui: ex quibus propterea & inani omnia effecta ſunt. Ignorabant ſcilicet veteres Phyſici, hanc rerum univerſitatem a ſapientiſſimo & præpotente Deo nulla ex materia creatam. propterea hoc tamquam commune ſcitum ſtatuére, *Nihil ex nihilo fieri*. Quod quamquam per ſe notum philoſophi exiſtimarent, inventus eſt nihilominus T. Lucretius Carus, ex Epicuri ſchola Phyſicus acutiſſimus, qui hujuſmodi effatum rationibus confirmandum ſuſciperet. Quæ argumenta omnia, levia magnam partem ac futilia, neque ad rem pertinentia, legere eſt apud ipſum libro I.

de rerum natura, a verſu CLVI. Neutrum vero horum principiorum quæ Democritus poſuit, ex altero fit: ſunt enim contraria, atque æterna pariter: ſed utrumque conjunctum, rerum generationis cauſſa eſt. Sunt quoque ambo infinita; atomi quidem numero, inane magnitudine. Atomorum proprietates præcipue duæ ſunt, figura nempe, & magnitudo. Quod attinet ad figuram, multa ſunt Democrito atomorum diſcrimina: quædam enim rectis lineis comprehenſæ ac definitæ ſunt, adeoque angulos habent: quædam unica linea curva concluſæ, anguliſque carentes, puta aut rotundæ, aut *elliptica* figura: aliæ læves, aliæ aſperæ: aliæ cavæ ac perviæ, aliæ vero aduncæ, neque hamorum diſſimiles. Quod ad magnitudinem ſpectat, adeo ſunt exiguæ, ut oculorum ſenſu vel acerrimo attingi nequeant: ea vero ſoliditate ſunt præditæ, ut omnem plagam facile perferant, neque ulla vi ſecari aut infringi poſſint, neque pati aliquid, aut interire: ſed perpetuo inviolatæ, integræ, individuæque permaneant, & ſemina rebus gignendis aſſidue ſuppeditent. Fit igitur neceſſario, ut atomi ſenſilium omnium qualitatum ſint expertes: non enim putandum eſt, alias atomos nigras eſſe, alias albas, alias verſicolores: vel quaſdam dulces, quaſdam amaras: quaſdam calidas, quaſdam frigidas: etenim hæ omnes qualitates ex varia atomorum inter ſe conjunctione, & inanis cum atomis, originem ducunt:

alia-

aliaque in aliam facile mutari poteſt, ut ſcilicet una recedente, altera adveniat: quæ mutatio ab atomorum ſoliditate alieniſſima eſt. Ad has duas atomorum proprietates, figuram ſcilicet ac magnitudinem, tertiam ab Epicuro adjunctam fuiſſe tradit Plutarchus in libris de placitis philoſophorum, videlicet pondus. Ariſtoteles tamen libro I. de Ortu & Interitu, animadvertit, a Democrito atomum aliam alia graviorem ſtatutam eſſe, ut quæque ſcilicet magnitudine præcelleret. Docebat præterea Democritus, atomos illas, ſive prima corpora, in infinito inani ſemper moveri, in quo nihil ſummum, nihil infimum, neque quidquam medium, vel extremum ſit. Hujuſmodi motus, ut ille quidem falſo exiſtimabat, numquam incœpit, ſed ab omni fuit æternitate. Unius autem generis eſt, nempe obliquus: quam Democriti ſententiam Epicurus minime probavit, duplexque motus genus induxit, directum unum, declinationis alterum. Corpuſcula in hoc immenſo ſpatio perenni motu agitata, in ſe ſe mutuo incurrunt, atque ita vel reſiliunt & ſeparantur, cum ſcilicet figura unius, figuræ alterius minime accommodari poteſt: vel adhærent & conjunguntur, cum utriuſque atomi figuræ optime conveniunt: ex qua conjunctione res omnes generantur, tamdiuque permanent, quamdiu aliarum atomorum extrinſecus aſſidue pulſantium ictus atque plagas ſuſtinere poſſunt: cum enim

debi-

debilitari cœperint , ſenſim fatiſcunt , ac tandem in ſua principia diſſolvuntur. Sic omnia neceſſitate quadam fiebant , atque interibant ; quæ nihil aliud erat quam rapidiſſimus motus atomorum, fatique nomine etiam appellabatur. Hanc neceſſitatem Democritus providentiæ loco habebat: quæ in repugnantia, velocitate, ac percuſſione materiæ tantummodo ſita erat. Diſcrimina porro , atque ἀντιθέσεις , quarum ope res exſiſtunt, ac ſingulas proprietates habent, & quas memorare videtur Ariſtoteles capite VI. libri I. Phyſicorum, Democritus Leucippum ſecutus, potiſſimum tres ponebat: ῥυσμὸν, ſive *figuram*; διαθιγὴν, ſive *ordinem*; τροπὴν, ſive *ſitum*, quemadmodum (ut hoc utamur exemplo) littera N & littera A differunt figura: ſyllaba AN & ſyllaba NA differunt ordine litterarum: litteræ vero Z & N ſolo ſitu diſcrepant. Manifeſtum igitur eſt, a Democrito quoque, ut & ab aliis Phyſicis, contraria inducta fuiſſe. Primum enim contraria ſunt plenum & inane ; quemadmodum oſtendimus: deinde ipſius pleni, nempe atomorum, plura diſcrimina numerantur; neque ſolum in rerum generatione, ſed in rebus ipſis genitis; quarum ſcilicet diverſæ qualitates a diverſa figura, ordine, atque ſitu primorum corpuſculorum petendæ ſunt.

Ceterum, hujuſmodi principia pluribus e Græcia philoſophis placuere. Leucippus enim , qui Democritum ætate præceſſit, poſuit τὸ πλῆρες καὶ

τὸ

τὸ κενόν: ideſt *plenum atque inane*: Democritus τὰ ναςὰ καὶ τὸ κενόν: nimirum *ſolida & inane*: Metrodorus τὰ ἀδιαίρετα καὶ τὸ κενόν: *individua* ſcilicet *atque inane*: Epicurus tandem, σώματα λόγῳ θεωρητὰ, ἀμέτοχα κενοῦ, ἀγέννητα, ἀδιάφθαρτα, οὔτε θραυσθῆναι δυνάμενα, οὔτε ἀλλοιωθῆναι, καὶ τὸ κενόν: ideſt *corpora quæ ratione tantum videri poſſunt, inanis expertia, neque umquam orta, neque umquam interitura: quæ neque perfringi, neque immutari poſſunt: & præterea inane.* Empedocles autem, & Plato, & ceteri ante Platonem, nullum in rebus inane agnoverunt: quorum ſententiæ Ariſtoteles noſter ſubſcribit. Stoici vero docebant, ἐντὸς τοῦ κόσμου οὐδὲν εἶναι κενὸν, ἐκτὸς δὲ ἄπειρον: ideſt, *intra mundum quidem nihil eſſe inane, extra mundum vero id immenſum reperiri, & nullis terminis circumſcriptum.* Porro inane, ut cenſent Epicurus atque Democritus, neque facere quidquam, neque perpeti poteſt: quæ duo ſolis corporibus conveniunt: ſed tantummodo corporibus locum præbet, ut hac atque illac moveri poſſint. Itaque Epicurus inane appellabat χώραν, ideſt *locum & regionem*, & διάστημα, hoc eſt *ſpatium atque intervallum*. Quapropter Lucretius libro I. nullam tertiam naturam vel eſſe vel excogitari poſſe affirmat, præter corpus & inane. Quidquid enim ſit, aliqua magnitudine præditum eſſe oportere contendit, aut ampla, aut modica, aut perexigua certe. quod ſi tangi ab alio, vel percelli poſſit, in corporibus jure numerabitur: ſin vero tactum omnem reſpuat, ne-

que

que ullo modo corporibus permeantibus obſiſtat, immo tranſeundi facultatem ipſis largiatur, inane cenſendum erit.

Quoniam vero in Epicuri mentionem incidimus, & de illo nonnulla dicamus. Natus eſt Epicurus Athenis, quod vel ex initio libri VI. T. Lucretii Cari abunde conſtat; quamvis non defuerint qui eum Samium appellarent; olympiadis CIX. anno III. patre Neocle, matre Chæreſtrata: atque Ariſtotele jam vita functo, doctrinæ fama florere cœpit. Hic philoſophus nobiliſſimæ apud veteres ſectæ conditor fuit, cui magni & præclari viri certatim ſecutis temporibus nomina dedere. Sumſit Epicurus a Democrito plurima, immo pleraque omnia, quæ ſuis quibuſdam inventis deteriora fecit. Dialecticam, Geometriam, dicendique artem, quaſi res inutiles, pro nihilo habuit. Senſuum judicio plurimum detulit. Voluptatem finem bonorum conſtituit. Animos hominum una cum corporibus interire docuit. Deorum providentiam ſuſtulit; deque eorum natura levia multa & ridicula monimentis mandavit: quæ omnia apud M. Tullium, in libris ad philoſophiam pertinentibus, Diogenem Laërtium libro X. de vitis philoſophorum, & T. Lucretium Carum, qui Epicurum immodicis laudibus ornavit, ac univerſam ejus phyſicam elegantiſſimis carminibus explicavit, ſtudioſi homines legere poſſunt.

d by Google

De Pythagora.

Pythagoras, a quo Pythagorici ſive Pythagoræi appellati, in Samo inſula natus eſt, Mneſarcho patre, ut plerique tradidere, mercatore ditiſſimo. Pherecydem Syrum, Anaximandrum, ac Thaletem adoleſcens audivit; cum odio Polycratis Samiorum tyranni ſolum vertiſſet, profugusque a patria multas regiones peregrinaretur. Cum Phoenicibus, Aegyptiis, atque Chaldæis philoſophis familiariter verſatus eſt, ab iiſque multiplicem doctrinam hauſit. In eam denique Italiæ partem venit quæ Magna Græcia olim appellata eſt, Tarquinio Superbo Romæ regnante, non autem Numa Pompilio, ut nonnulli falſo tradidere, inter quos Ovidius libro XV. Metamorphoſeon, ubi plura ejus præcepta commemorat. Ea in Italiæ regione ſcholas aperuit, juveneſque ad humanitatem, continentiam, erga ſenes reverentiam, frugalitatem, omnem denique virtutem informavit. Mathematicis præterea diſciplinis, quibus excellebat, rerumque item divinarum atque humanarum notitia eorum animos imbuit. Silentium quinquennale auditoribus ſuis imperabat: cujus inſtituti multæ cauſſæ feruntur: ea vero potiſſima, ut cujuſque animus a rebus externis ad ſe ipſum converteretur, atque, ut ita loquar, ſecum habitaret, nullaque alia re impeditus, deos pure ſanctequé coleret.

Ab omni animalium carne, vinoque item, ac fabis eoſdem abſtinere voluit: ne ſcilicet mens ipſorum nimio ciborum pondere gravaretur, ac tandem paullatim hebeſceret. Numeris vim plurimam tribuit: imparem vero maſcula dixit eſſe virtute, diiſque cæleſtibus dicatum; quibus iccirco ſemper eo numero ſacra fierent; plenumque ac perfectum appellavit. Parem vero, ſive æqualem, imperfectum eſſe dixit atque femineum, deorumque inferorum proprium. Præterea, quæcumque ab impari numero generentur, ea maſcula eſſe docuit, quæ vero a pari, feminea. Numerus enim par, ſectioni ac diviſioni obnoxius eſt: impar vero, utriuſque expers; nequit enim dividi in duo dimidia; & iccirco efficax, & magna vi. Porro numerus ille qui ex multiplicatione paris & imparis prodit, ἀῤῥενόθηλυς, ideſt *hermaphroditus*, Pythagoræis dicebatur: quod videlicet maſculæ ſimul ac femineæ naturæ particeps eſſet. E Pythagoræorum igitur doctrina Virgilius Ecloga VIII.

---------- *numero deus impare gaudet*.

ad quem principis poëtæ locum videndus Servius grammaticus. Muſice a Pythagora mirum in modum exculta eſt; in qua vires maximas ponebat, cum ad animi perturbationes ſanandas vel certe leniendas, tum etiam ad medicinam ægris corporibus adhibendam. Ejus doctrina de animorum immortalitate, atque in alia deinceps corpora, etiam ferarum & pecudum, migratione,

ne, quam proprio vocabulo μετεμψύχωσιν appellabat, celebratiſſima eſt. De hac Ovidius libro XV. Metamorph. v. CLIII. verbis ipſius Pythagoræ:

O genus attonitum gelidæ formidine mortis!
Quid Styga, quid tenebras, quid nomina vana timetis,
Materiem vatum, falſique piacula mundi?
Corpora ſive rogus flamma, ſeu tabe vetuſtas
Abſtulerit, mala poſſe pati non ulla putetis.
Morte carent animæ: ſemperque, priore relicta
Sede, novis domibus habitant vivuntque receptæ.
Ipſe ego (nam memini) Trojani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram: cui pectore quondam
Sedit in adverſo gravis haſta minoris Atridæ.
Cognovi clypeum lævæ geſtamina noſtræ
Nuper Abanteis templo Junonis in Argis.
Omnia mutantur: nihil interit. errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus: eque feris humana in corpora tranſit,
Inque feras noſter: nec tempore deperit ullo.
Utque novis fragilis ſignatur cera figuris,
Nec manet ut fuerat, nec formas ſervat eaſdem;
Sed tamen ipſa eadem eſt: animam ſic ſemper eamdem
Eſſe, ſed in varias doceo migrare figuras.
Ergo, ne pietas ſit victa cupidine ventris,
Parcite (vaticinor) cognatas cæde nefanda
Exturbare animas, nec ſanguine ſanguis alatur.

Hic primus *philoſophiæ* nomen invenit; cum enim per Peloponneſum iter faceret, Leonti Sicyoniorum tyranno eum interroganti, cujuſnam artis

aut diſciplinæ notitiam profiteretur, ſe *philoſophum* eſſe reſpondit, id eſt *ſapientiæ ſtudioſum*; cum ante ipſum, qui rerum cognitione floruerant, ſe σοφὺς, ideſt *ſapientes*, nominari, inſolenter nimium atque arroganter, paſſi eſſent: quod nomen Pythagoras in ſolum Deum convenire arbitratus eſt. Pythagoræ ſecta, Italica dicta fuit, nimirum a regione in qua ille docuit: quemadmodum Thaletis, Ionica. Porro e Pythagoræorum cœtu fama clariſſimi adhuc ſunt, Timæus Locrus, Ocellus Lucanus, Archytas Tarentinus, Philolaus Crotoniates, Parmenides & Zeno ambo Eleatæ, Meliſſus Samius, & alii nonnulli.

De Platone.

Plato Athenienſis fuit, Ariſtonis & Perictyones filius, primum avi nomine appellatus *Ariſtocles*. *Platonis* vero nomen accepit, vel quod eſſet πλατὺς τὰ στέρνα, *lato & valido pectore*, vel quod τὸ πλατὺ τοῦ λόγου γένος, *copioſum* ſcilicet *atque apertum dicendi genus* excoleret. Nec deſunt qui hujus rei alias quoque cauſſas afferant, quas longum eſſet ſingillatim recenſere. Natus eſt olympiadis LXXXVII. anno III. Archonte Athenis Apollodoro. Gymnaſticæ, muſicæ, picturæ adoleſcens operam dedit; quibus deinde valere juſſis, in Socratis diſciplinam ſe tradidit, a quo philoſophus effectus eſt. Annos natus duodetriginta, varia itinera ſuſcepit, ejuſque temporis doctiſ-

doctiſſimos viros conſuluit, in primis vero Euclidem Megarenſem, Theodorum mathematicum, & Pythagoræos celeberrimos, Archytam, Philolaum, Eurytum, Timæum Locrum, Echecratem, Acrionem, & nonnullos alios. Cum vatibus & ſapientibus Aegyptiis familiariter verſatus eſt. Ex Aegypto demum reverſus, Deliis oraculum declaravit, quo jubebantur cubum, ſive aram quæ in Delo erat, duplicare. Ter Siciliam ingreſſus, modo propitios, modo iratos utrumque Dionyſium, ejus inſulæ tyrannos, expertus eſt. Quamvis rempublicam attingere noluerit, conſilio tamen, Dioni, multiſque viris principibus præſto fuit. Docuit in Academia, qui locus fuit nemoroſus, Athenis mille paſſuum intervallo diſtans, conditus a quodam Academo heroë: unde Platonicæ philoſophiæ ſtudioſi, Academici poſtea vocati. Ejus auditores præſtantiſſimi Ariſtoteles, & Xenocrates fuere. Oratione uſus eſt elegantiſſima, clariſſimiſque verborum & ſententiarum luminibus exornata, quemadmodum ipſius monumenta quæ exſtant, abunde teſtantur: ut iccirco poëmati propior a ſummis dicendi magiſtris judicata ſit. In Phyſicis Pythagoræos atque Heraclitum, in Ethicis Socratem, in Dialecticis Zenonem Eleatem & Parmenidem ſecutus eſt, a quo præcipue doctrinam de ideis, ſive de formis rerum univerſalibus, accepiſſe videtur. Hanc porro doctrinam, quamvis a Platone ſedulo emendatam, nonnulli

li ſiniſtre exceperunt, & calumniari auſi ſunt. Fato functus eſt olympiadis CVIII. anno I. ætatis vero ſuæ LXXXI. ſucceſſore in Academia relicto Speuſippo, ſororis filio.

Ut igitur de principiis rerum a Platone poſitis, quod inſtituti noſtri ratio poſtulat, aliqua dicamus; Ariſtoteles cap. V. libri I. Phyſicorum tradit, duobus modis ab his quos ipſe Phyſicos appellat, principium unum ſtatutum fuiſſe. Quidam enim, cum ipſum *ens*, ſive principium, unum corpus ὑποκείμενον poſuiſſent; & illud quidem vel trium elementorum unum, nempe aut ignem, ut Heraclitus, aut aërem, ut Anaximenes, aut aquam, ut Thales; vel aliud quippiam igne denſius, & aëre rarius; raritate ac denſitate, & omnino abundantia quadam & defectu, ex illo uno reliqua generari, rerumque multitudinem effici docuere. Abundantiam porro & defectum Plato potiſſimum adhibuit, magnum & parvum inducens loco materiæ reique ſubjectæ, e qua reliqua orirentur. Et hoc ab aliis Plato differt; quod ſcilicet cum illi unum ſubjectum, tamquam materiam, & duo contraria, denſitatem ſcilicet ac raritatem, quæ formæ ac differentiæ vicem fungerentur, ſtatuiſſent; hic contrariam omnino viam ingreſſus, duo ſtatuerit tamquam rem ſubjectam, nempe magnum & parvum; unum vero tamquam formam. Joannes autem Philoponus exiſtimavit, materiam ideo magnum & parvum a Platone appellatam,

quod

Digitized by Google

quod hæc duo ad quantitatem pertineant, quæ a materia ante recipitur, quam ea ullis qualitatibus afficiatur. Vocatam vero duplici nomine, ut ſcilicet τὴν δυάδα, ſive *duorum numerum*, ſignificaret, de quo Pythagoræi mentionem ſæpius fecerant. Ab his enim materia *dyas infinita* nominata erat, quod nimirum ipſa per ſe materia ſit infinita, atque a forma tantummodo circumſcribatur: diviſionis præterea formarum, & multitudinis cauſſa & radix eſſe videatur. Primus enim numerorum, qui ab uno recedit, ac diviſionem patitur, *dyas* eſt. Plurima quæ de Platone ſcribi ac memorari poſſent, libenter prætermittimus: hæc enim quæ diximus, ad rem præſentem ſatis eſſe arbitramur.

T E′ Λ O Σ.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX
NOMINUM PROPRIORUM,
Rerumque memorabilium quæ in his Opuſculis continentur.

A

ABANTEI Argi. pag. 75
Abderitæ male ſentiunt de Democrito. 42. *ſtupidi.* 64
Academia, & Academici. 3. 4. 11. 22. 77
Academia a Xenocrate occupata. 6
Academus heros. 77
Acragantinus Empedocles. 55
Atrion Pythagoræus. 77
Aegyptii ſapientes. 63. 73
vates. 77
Aeſopus. 50
Aethiopia. 63
Aetna mons. 55. 56
A. Gellius. 5. 7
Agenor. 48
Agrigentum, Siciliæ urbs. 55
Alexander Magnus, Ariſtotelis diſcipulus. 4. 5. 12
expoſtulat cum Ariſtotele, quod is libros acroamaticos *ediderit.* 7
Alexandrina bibliotheca. 20
Alexinus, Ariſtoteli obtrectat. 12
Alphonſus Caſtiliæ rex, Aſtronomus excellens. 32
D. Ambroſius. 14
Ammonius. 9
Amyntas Macedoniæ rex, Magni Alexandri avus. 2
Analyſeos Logicæ inventor Ariſtoteles. 26
Analytici Ariſtotelis libri. 8
Anaxagoras Clazomenius. 55. 57 & ſequu.
Anaximander Mileſius. 47. 54. 55
Anaximandrum audit Pythagoras. 73
Anaximenes Mileſius. 46. 47. 78. *auditor Anaximandri.* 54. *Anaxagoræ magiſter.* 57
Andronicus Rhodius libros Ariſtotelis in vulgus edit. 21
Antiquitas laudata. 36
Antiquis etiam nova quodammodo debentur. 31. 32
Apellicon Tejus. 21
Apollodorus Archon Athenis. 76
Apollodorus Hiſtoricus. 42
Apolloniates Diogenes. 46
Apollonius Pergæus, inſignis mathematicus. 32
Apollonius Rhodius. 49
Apollothemides, pater Diogenis Apolloniatæ. 46
Archelaus, Anaxagoræ auditor. 57
Archimedes. 32
Archytas Tarentinus. 76. 77
Areoſtus (Ludovicus.) 25
Argi Abantei. 75
Ariſteas philoſophus ænigmata in ſcribendo conſectatur. 22
Ariſtocles prius appellatus Plato, 76

Ariſto, Platonis pater. 76
Ariſtonymus. 51
Ariſtotelea, ſacra in bonorem Ariſtotelis. 9
Ariſtotelei. 10
Ariſtotelis dictum celebre. 37
Ariſtotelis inventis utitur Carteſius. 31
Ariſtoxenus, Ariſtotelis diſcipulus, magiſtrum calumniatur. 4. 11
Atarnenſes. 2. 4
Athenæus. 8
Athenas Sylla occupat. 21
Atheorum venenati ſermones. 16
Atrides minor, i.e. Menelaus. 75
Attalici reges. 20
Averroes Arabs Ariſtotelem miris laudibus extollit. 10
D. Auguſtini cogitatis utitur Carteſius. 31

B

Barcinonenſis Academia. 20
Bernoullius (Joannes) laudatus. 32
Bibliothecam primus inſtruit Ariſtoteles. 20
Blyſo, Heracliti pater. 51

C

Cacumen extremum cujuſque corporis, *Lucretio quid ſit.* 66
Cadmus. 48
Calliſthenes Olynthius, Ariſtotelis conſanguineus, in Alexandrum conjurat. 5
Capuenſis (Leonardus.) 32
Carteſius (Renatus.) 37. *laudatus.* 31. *ejus materia triplex.* 34
Caſſinus, Aſtronomus excellens. 32
Cephiſodorus, Ariſtoteli obtrectat. 12
Chæreſtrata, Epicuri mater. 72
Chalcide moritur Ariſtoteles. 8
Chaldæi philoſophi. 63. 73
Charybdis. 55
Cicero. vide M. Tullius.
Clazomenæ, urbs Ioniæ, patria Anaxagoræ. 57
Clemens Alexandrinus. 13
Cœlius Rhodiginus. 9
Cogitationes hominum ad naturæ leges accommodari oportet. 34
Cometas Luna inferiores falſo exiſtimavit Ariſtoteles. 29
Copernicus (Nicolaus) Aſtronomus excellens. 32
Corinthiorum tyrannus Periander. 49.
Cubi duplicatio. 77

D

Dantis locus explicatus. 51. 52
Delphicum oraculum. 3
Delus. Delii. 77
Demochdris, Ariſtoteli obtrectat. 12
Democritus Abderites. 17. 31. 34. 42. 63. & ſequu.
Dialectica Ariſtotelis, ſingulare atque egregium opus. 28
Dialecticæ inventor Zeno Eleates. 39
Diogenes Apolloniates. 46. 47
Diogenes Laertius. 2. 5. 12. 39. 56. 64. 72
Dion, amicus Platonis. 77
Dionyſius Halicarnaſſeus. 2. 25
Dionyſius uterque, Siciliæ tyranni. 77
Diotrephes Archon Athenienſium. 2
Diſputationum, & librorum Ariſtotelis duo genera. 6
Dyas infinita, quæ. 79

Eche-

Digitized by Google

E

Ecbecrates Pythagoræus. 77

Eleates Zeno. 39. 77

Eleatica ſecta a Democrito abſoluta. 64

Eleuſinia ſacra. 45

Empedocles Agrigentinus. 52. 55. & ſequu. 71. *philoſophiam carminibus tradit.* 24

Epheſii male ſentiunt de Heraclito. 42

Epicharmus. 23

Epicurus Athenienſis. 17. 31. 34. 69. 71. 72. *Ariſtoteli obtrectat.* 11

Epimenides, philoſophus & poeta, ænigmata in ſcribendo conſectatur. 22

D. Epiphanius. 14

Error novus antiquo deterior. 36

Etymologus Græcus. 9

Eubulides, Ariſtoteli obtrectat. 12

Euclides geometra. 32

Euclides Megarenſis. 77

Eudoxus, vetus Aſtronomus. 32

Euphorbus Panthoides. 75

Euripides Tragicus, Anaxagoræ auditor. 57

Euripus Chalcidenſis. 9

Eurymedon Ariſtotelem impietatis accuſat. 8

Eurytus Pythagoræus. 77

Euſebius. 4. 12. 47

F

Fabulis quidam philoſophi in ſcribendo uſi. 22

G

Galenus. 11

Galilæus (Galilæus) Aſtronomus excellens. 25. 32

Gaſſendus (Petrus.) 37. 64. *ab antiquis pæne omnia ſumit.* 31. 32. *Ariſtotelis inimicus.* 16. 17

Gorgiæ ſententia de rerum cognitione. 53

Græcarum litterarum ignoratio pernicioſa. 10. 23 *earum magiſtri excellentes in Gymnaſio Patavino.* 25

D. Gregorius Nazianzenus. 14

Gregorius XIV. Pontifex Maximus. 17

Grotius (Hugo.) 58

Gymnoſophiſtæ, Indorum ſapientes. 63

H

Heraclitus Epheſius. 42. 51. & ſequu. 78. *Heraclitum ſecutus Plato.* 77

Hermaphroditus numerus, qui. 74

Hermias eunuchus, Atarnenſium in Myſia tyrannus, Ariſtotelis amicus & affinis. 4

Hermogenes, contra quem ſcripſit Tertullianus. 14

Herpylis, altera Ariſtotelis uxor. 4

Heſiodus. 49

Hipparchus, vetus Aſtronomus. 32

Hippocrates Cous Democritum adit. 64

Hiſtoria animalium ab Ariſtotele conſcripta. 8

Homericæ Quæſtiones ab Ariſtotele adoleſcente conſcriptæ. 3

Homerici proci. 24

Homerus. 2. 49

Horatius. 57

I

Idearum duo genera a Parmenide inducta. 39. 40

Ideæ Platonis. 77
India. 63
Inventa Anaximandri. 54
Inventoribus artium & diſciplinarum omnia debentur. 32
Joannes Philoponus. vide Philoponus.
Ionia. 54. 57
Ionica ſecta, a Thalete condita. 54. 76
D. Irenæus, Lugdunenſis Antiſtes. 14
Italica ſecta, a Pythagora condita. 76
Italiæ pars, Magna Græcia. 73
Ithagenes, Meliſſi pater. 42
Junonis templum Argivum. 75
Juſtinus Martyr. 9. 14.
Ixionis fabella. 24

K

Keplerus, Aſtronomus excellens. 32

L

Laberius. 38
Lactantius Firmianus. 14. 27. 30. 37
Lacteus orbis in cælo, quid. 29
Lampſacus. 57
Launojus (Joannes.) 14
L. Cornelius Sylla Felix Athenas occupat. 21
Leibnitius laudatus. 32
Leonardi Capuenſis de Galilæo judicium. 32
Leon Sicyoniorum tyrannus. 75
Leucippus. 31. 64. 70
Locrenſes inſtitutorum veterum valde retinentes. 37
Lucretii locus contra grammaticorum ſententiam explicatus. 66
Lucretius. 24. 31. 46. 53. 55. 56. 62. 65. 67. 71. 72
Lyceum, Ariſtotelis ſchola. 4. 6. 22
Lyco, Ariſtoteli obtrectat. 12

M

Machaon, medendi arte præſtantiſſimus. 2
Macrobius. 38
Magna Græcia, Italiæ pars. 73
Maſius (Didacus) Phyſicorum Ariſtotelis interpres. 11
Maximus Tyrius. 22
Meleſagoras philoſophus, ænigmata in ſcribendo conſectatur. 22
Meliſſus Samius. 42. & ſequu. 76
Methodus quænam in Phyſicis & Ethicis ab Ariſtotele adhibita. 26. 27.
Metrodorus. 70
Migratio animorum in alia corpora. 74
Miletus, Ioniæ urbs. 48. 54
Mneſarchus, Pythagoræ pater. 73
M. Tullius Cicero. 12. 27. 30. 33. 36. 52. 57. 72. *Ariſtotelis laudator.* 9
M. Varro. 52
Muſicæ vires maximæ. 74

N

Neanthes. 56
Neceſſitas Democrito quid ſit. 70
Neleus Scepſius. 20
Neocles, Epicuri pater. 72
Nervos a corde proficiſci, falſo exiſtimat Ariſtoteles. 29
Neſtim aquam vocabat Empedocles. 59
Newtonus (Iſaacus) laudatus. 32
Nicomachus, Ariſtotelis filius. 4
Nicomachus, Ariſtotelis pater. 2
Novitatis nimius amor. 35

Nu-

Digitized by Google

Numa Pompilius. 73
Numenius philoſophus. 49
Numeri maſculi, & feminei. 74
Nunneſius (Petrus Joannes) Valentinus. 20

O

Obtrectatores Ariſtotelis. 11. 12
Ocellus Lucanus. 76
Olympias, Philippi Macedoniæ regis uxor, Alexandri Magni mater. 4. 5
Origenes, Platonis amantiſſimus, in varios errores incidit. 15
Ovidius. 32. 34. 73. 75

P

Panthoides Euphorbus. 75
Pappus Alexandrinus, inſignis mathematicus. 32
Pariſienſis Academia. 16. 17
Parmenidem ſequitur Plato. 77
Parmenides Eleates. 39. & ſequu. 76.
Anaximandri auditor. 54
philoſophiam carminibus exponit. 24
Patricius (Franciſcus.) 12
Ariſtotelis inimicus. 16. 17
D. *Paulus*. 33
Peloponneſus. 75
Penelope. 24
Periander, Corinthiorum tyrannus. 49
Pericles, Anaxagoræ auditor. 57
Lyceum condit. 6
Perictyone, Platonis mater. 76
Peripatetici veteres perſpicue loquuntur, & ſcribunt. 22. *unde dicti*. 6
Perſarum ſapientes. 63
Phædri, Auguſti liberti, fabella explicata. 50
Phæſtis, ſive Phæſtias, Ariſtotelis mater. 2
Pherecydes Syrus. 73
Philippus Macedoniæ rex, Alexandri Magni pater. 4. 5
Philolaus Crotoniates, Pythagoræus, Aſtronomus & philoſophus. 32. 56. 76. 77
Philoponus (Joannes) cognomine Grammaticus. 3. 11. 78
Philoſophi omnes veri aliquid protulere. 38
Philoſophi quidam humaniores litteras aſpernantur. 24
Philoſophi veteres, ac recentiores quo loco habendi. 36
Philoſophia longe abeſt a perfectione. 30. *propriis & perſpicuis verbis tradenda*. 45
Philoſophiæ nomen a Pythagora inventum. 75
Philoſophorum veterum monimenta Ariſtoteles non delevit. 12
Phœnices. 48. 49
Phœnices philoſophi. 73
Pindarus. 48
Plato. 3. 12. 33. 37. 39. 41. 52. 71. 76. & ſequu. *deliciæ SS. Patrum*. 15. *caute legendus*. ibidem.
Platonem ceteris philoſophis præfert Cicero. 10
Platonis inventis utitur Carteſius. 31
Plautus. 23
Plinius Hiſtoricus. 54
Plutarchus. 21. 49. 69
Poetica Ariſtotelis laudata. 28
Polycrates Samiorum tyrannus. 73
Porphyrius. 49
Praxiades, Anaximandri pater. 54
Principia rerum ſumme ſimplicia eſſe oportet. 33
Proclus. 3
Proxenus Atarnenſis, Ariſtotelis edu-

Digitized by Google

educator. 2
Ptolemæi, Aegypti reges. 20
Ptolemæus, Aſtronomus excellentiſſimus. 32
Pyretis filius Parmenides. 39
Pyrrhonii philoſophi. 17. 18
Pythagoræi. 56. 79
Pythagoræi plerique philoſophiam carminibus tradunt. 24
Pythagoram audit Empedocles. 56
Pythagoras Samius. 32. 34. 73. & ſequu.
Pythais, prima Ariſtotelis uxor. 4

Q

Qualitates occultæ. 35

R

Ramus (Petrus) Ariſtotelis inimicus, quomodo obierit. 16
Rhetorica Ariſtotelis laudata. 28
Romam aſportantur libri Ariſtotelis. 21
Romanum Gymnaſium. 17

S

Sacræ Litteræ. 27. 49
Samiorum tyrannus Polycrates. 73
Samium nonnulli dixerunt Epicurum. 72
Scaliger (Julius Cæſar.) 11
Scepſis, Myſiæ oppidum. 20
Scholaſtici philoſophi. 10. 23
Scholiaſtes Apollonii Rhodii. 49
Scholiaſtes Pindari. 49
Seneca. 30
Servius grammaticus. 74
Sextus Empiricus. 53
Sicilia. 77. *ejus deſcriptio*. 55
Sicyonii. 75
Simplicius, Phyſicorum Ariſtotelis interpres. 25. 42
Socrates. 37. *Anaxagoræ auditor*. 57
Socratis auditor & ſectator Plato. 76. 77
Sophiſtarum præſtigiæ. 45
Speuſippus, Platonis ſororis filius, ejuſque ſucceſſor in Academia. 78
SS. Patres ab Ariſtotelis doctrina abhorrent. 13
Stagiræ urbs, Ariſtotelis patria. 2
Stagiritæ Ariſtotelem colunt, tamquam deum. 9
Stobæus (Joannes.) 51. 58
Stoici. 11. 71
Strabo. 20. 21
Suidas. 57
Sylla Athenas occupat. 21
Syracuſæ. 55

T

Tarquinius Superbus. 73
Tertullianus. 14
Thales Mileſius. 48. & ſequu. 76. 78
Thaletem audit Pythagoras 75
Theodorus mathematicus. 77
Theophraſtus Ereſius, diſcipulus & ſucceſſor Ariſtotelis in Lyceo. 4. 8. 11. 20. 21. *a Clemente Alexandrino reprehenſus*. 13
D. Thomas. 11
Timæus Locrus, Pythagoræus. 56. 76. 77.
Trojanum bellum. 75
Typhon. 14
Tycho Brahe, Aſtronomus excellens. 32
Tyrannio grammaticus, Ariſtotelis volumina deſcribi curat. 21

V

Virgilius. 23. 74

Xeno-

X

Xenocrates, *Platonis auditor*, *Ariſtotelis condiſcipulus*. 3. 77
Xenophanes, *Heracliti & Parmenidis magiſter*. 39. 51

Z

Zaleucus, *Locrenſium legislator*. 37
Zeno Eleates. 49. 76. *Parmenidis diſcipulus*. 39
Zenonem Eleatem ſecutus Plato. 77

F I N I S.

Digitized by Google

PATAVII. CIƆIƆCCXXVIII.
Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DE CÆLI NATURA
ET SUBSTANTIA
ORATIO

JO. ANTONII VULPII
PUBLICI PHILOSOPHIÆ PROFESSORIS

HABITA

IN GYMNASIO PATAVINO

NONIS NOVEMBRIS, ANNO A V. P.

CIↃIↃCCXXVII.

PATAVII. CIↃIↃCCXXXII.

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS.

Superiorum permiſſu.

Digitized by Google

VIRO ILLUSTRISS. ATQUE EXCELLENTISS.

ANDREÆ SUPERANTIO

ÆDIS D. MARCI PROÇURATORI,

EX ORDINE TRIUMVIRUM ACADEMIÆ PATAVINÆ CURANDÆ,

Joannes Antonius Vulpius S. P. D.

ROGATUS olim a familiari ſuo Anaxagoras Clazomenius, ANDREA SUPERANTI Senator Ampliſſime, cujuſnam rei cauſſa natus eſſet: *Inſpiciendi*, reſpondit, *Cæli & Solis & Lunæ cauſſa*. Cum vero eumdem

Digitized by Google

dem philoſophum quidam e populo (ut vulgaribus hominibus odioſum fere eſt ſapientiæ nomen) acriter objurgaret, quod is a civium cœtibus libenter abeſſet, ac patriam prorſus negligere videretur; illud memorabile pronuntiaſſe fertur, digitum ad Cælum intendens, *Mihi vero patriæ cura, & quidem ſumma eſt*; non obſcure ſignificans, *Nullam aliam ſibi patriam eſſe, quam Cælum*. Socrates contra, quamquam ab Anaxagoræ diſciplina profectus eſſet, exiſtimavit tamen, homini a ſublimium & cæleſtium rerum inveſtigatione abſtinendum, atque humana ſola curanda, nempe quæ ad morum inſtitutionem, familiæ præterea & civitatis gubernationem pertinerent. Ejus itaque vox in hanc ſententiam pervulgata, ore omnium celebratur: QUÆ SUPRA NOS, NIHIL AD NOS. Uterque, ſi verum fateri volumus, non omnino recte. Nam ut civilia & domeſtica negotia floccifacientem, totum ſe aſtrorum contemplationi dedere, inurbanum ac ſubagreſte non injuria videtur: ita Cæli aſpectu negle-

neglecto mentis aciem ad terrena & vilia penitus convertere, præpoſterum & natura hominis indignum haberi poteſt. Quamobrem Lactantius auctor graviſſimus, Divin. Inſtitut. lib. 3. cap. 20. Socrati vehementer ſuccenſet, quod is nobiliſſimum animal, & ad ſumma genitum, arctis terrarum finibus, tamquam piſtrino aliquo, concludere & coercere voluerit: Ariſtoteles vero Ethicorum lib. 6. cap. 7. tradit, Anaxagoram, Thaletem, & horum ſimiles alios, ſapientes quidem appellatos fuiſſe, prudentes non ſane; quod ſcilicet admirabilia & difficilia callerent, ſed humana ac ſibi profutura ignorarent. Te porro ſi neutrius erroris affinem dixerim, Vir Præſtantiſſime, vere ac merito dixerim. SUPERANTIOS enim illos veteres, Majores Tuos, imitatus, viros fortiſſimos, & civium ſuorum amantiſſimos, Patriæ ſemper conſuluiſti, & nunc, ſi quis alius, conſulis Sevir Senatu regundo: verumtamen in doctrinæ ſtudiis temporis aliquid ponis, & doctorum virorum ſermonibus inter-

es,

es, eorum præcipue qui de cæleſtibus & divinis diſputare conſueverunt. Nimirum regiones illas animo peragrare amas, ad quas Te eximia probitas Tua, & maxima erga Immortalem Rempublicam merita aliquando evectura ſunt. Optimis enim curis de ſalute Patriæ agitata & exercitata mens (quod Cicero ipſe teſtatur in Somnio Scipionis) in ſupremam illam ſedem & domum ſuam celerrime pervolabit. Quæ cum ita ſint, Orationem hanc meam *De Cæli Natura & Subſtantia*, tenuem illam quidem, ſed induſtriæ ac diligentiæ meæ in Phyſica tradenda ſpecimen qualecumque, obſervantiæ vero erga Te Virum Summum, pignus ac teſtimonium, benigno animo, lætaque fronte, ut ſpero, excipies, meiſque conatibus ſavebis. Deus Optimus Maximus, bonorum conſiliorum adjutor, Te Patriæ, Familiæ, Gymnaſio Patavino, mihi denique clienti & cultori tuo diu ſervet incolumem. Vale. Patavio. Kalendis Decembribus Anno a V. P. cIↃ IↃ CC XXXII.

Digitized by Google

DE CÆLI NATURA,

ET SUBSTANTIA.

ORATIO.

STUDIORUM curriculum hoc anno rurſus ingreſſus, explicationem librorum Ariſtotelis de Cælo ab Ampliſſimis Rei Litterariæ Triumviris mihi mandatam eſſe video. Cum igitur in his libris philoſophus noſter, aſpectabilem hanc rerum univerſitatem e quinque omnino corporibus conſtare doceat: quorum quatuor, vulgata nimirum elementa, & mutabilia ſint, & oriantur atque occidant; quinti vero, a ceteris longe diverſi, ea ratio ſit, ut neque mutari poſſit, neque diſſolvi; exiſtimo iccirco, me recte facturum, ſi, Deo Optimo

Maximo opem atque auxilium ferente, celeberrimam quamque veterum & recentiorum Phyſicorum ſententiam de Cæli natura & conditione in medio poſuero, atque hinc futuræ diſputationis exordium cepero. Tota enim, quanta eſt, ſuperioris illius regionis conſideratio vel ad Aſtronomos pertinet, vel ad Phyſicos. Atque Aſtronomi quidem leges accurate inveſtigant, quibus aſtra, nempe corpora quæ in æthere moveri animadvertimus, conſtanter atque perpetuo trajectiones & converſiones ſuas abſolvunt: horumque incredibili ac pertinaci labore, plurium ſæculorum intervallo, effectum eſt, ut homines multo ante ſcire ac prædicere poſſent, quo loco cæli quovis minimo temporis puncto unumquodque aſtrum futurum ſit: quando item oriturum, vel occaſurum: quando eodem quo aliud, perventurum; vel, contra, quanto ſpatio a quolibet alio abfuturum, puta utrum nonnullis tantum circuli gradibus, an quadrante, an vero tota diametro. Præterea, quo tempore, defectus non tantum Solis ac Lunæ, ſed etiam minorum illorum planetarum qui circum Jovem feruntur, & quos Galilæi ſollertia primum detexit, contingere neceſſe ſit: atque utrum totum planetæ corpus obſcurandum ſit, an vero ſolum ejus pars aliqua; & quota. Quæ omnia diligentiſſimis ſupputationibus deprehenſa, in ephemeridas poſtea redigere ſolent, magno vitæ hominum uſui atque adjumento futuras. Quid

ego

Digitized by Google

ego nunc (1) Ptolemaicas tabulas, (2) Alphonſinas, (3) Prutenicas, (4) Danicas, (5) Rudolphinas, (6) Lansbergianas, (7) Philolaicas a Bullialdo concinnatas, (8) Streetianas, (9) Hirianas, Au-

(1) *Ptolemaicas tabulas*] Quæ in libris *μεγάλης συντάξεως*, nempe *Magna Conſtructionis*, ſive *Almageſti*, Claudii Ptolemæi, Aſtronomorum apud veteres principis, paſſim occurrunt.

(2) *Alphonſinas*] Eas Alphonſus X. Caſtellæ & Legionis Rex, cognomine Sapiens, ingenti ſumtu confici curavit, & in vulgus edidit A.C. 1252. Cum ipſe Aſtrologiam egregie calleret, ad illas tamen parandas doctiſſimos quoſque Mauros, Arabas, & Judæos rerum cæleſtium cognitione florentes Toletum convocavit, eorumque opera uſus eſt. Ceteris præſtabat Rabbi Iſaac Hazan, quem Hiſpalenſes Judæi earum tabularum verum auctorem perhibent. Porro Alphonſini multa in hypotheſibus Ptolemaicis immutaverunt.

(3) *Prutenicas*] Auctore Eraſmo Reinholdo Salveldienſi, qui eas Alberto Marchioni Brandeburgico, Ducique Pruſſiæ, Stetini, ac Pomeraniæ, anno 1551. dicavit Tubingæ. In his vero condendis, & Copernici numeris emendandis totos ſeptem annos conſumſit.

(4) *Danicas*] Quas nimirum Chriſtianus Severini Longomontanus Danus compoſuit, Tychonis in Aſtronomia inſtauranda ſocius, & ſtrenuus adjutor; Mathematum vero publicus Doctor in Academia Hafnienſi. Editæ ſunt cum ejus Aſtronomia Danica Amſterodami 1621.

(5) *Rudolphinas*] Quas e Tychonis Brahæi obſervationibus fere depromtas Joannes Keplerus divulgavit anno 1627. & Rudolphi II. Cæſaris, cujus in aula floruerat, nomine inſignivit. Vide Petrum Gaſſendum lib. 4. de vita Peireskii.

(6) *Lansbergianas*] Ita dictas a Philippo Lansbergio Gandavenſi, qui eas edidit Middelburgi anno 1632.

(7) *Philolaicas a Bullialdo concinnatas*] Iſmael Bullialdus, Aſtronomus excellentiſſimus, edidit Aſtronomiam Philolaicam Pariſiis 1645. adjectis tabulis.

(8) *Streetianas*] Quæ exſtant in Aſtronomia Carolina nova Thomæ Streetii Angli. Id opus Joannes Gabriel Doppelmayr in Latinum ſermonem vertit, ediditque Noribergæ 1705.

(9) *Hirianas*] Juſſu Ludovici XIV. Galliæ Regis a Philippo de la Hire, illuſtri Mathematico, elaboratas, editaſque Pariſiis anno 1702.

reas denique Jo: Dominici Caſſini, tametſi nondum editas, commemorem, immortalia excellentiſſimorum ingeniorum monumenta? hæ ſcilicet poſteritati omni fidem facere poſſunt, ad quem uſque finem terreſtre animal homo, ſumma induſtria, improbo labore, mentis denique conatu progrediatur. In hos quippe viros, aut heroas potius, illa Ovidii e primo Faſtorum (v. 297.) perbelle conveniunt:

Felices animos, quibus hæc cognoſcere primis,
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit!
Credibile eſt, illos pariter vitiiſque, lociſque
Altius humanis exſeruiſſe caput.
Non Venus, & vinum ſublimia pectora fregit,
Officiumve fori, militiæve labor.
Nec levis ambitio, perfuſaque gloria fuco,
Magnarumve fames ſollicitavit opum.
Admovere oculis diſtantia ſidera noſtris,
Ætheraque ingenio ſuppoſuere ſuo.
Sic petitur cælum: non ut ferat Oſſan Olympus,
Summaque Peliacus ſidera tangat apex.

His tamen, ſi verum fateri volumus, quamvis & hibernis noctibus vigilare, puroque ac ſereno cælo vim frigoris perpeti, quamvis oculos ſervandis ſiderum curſibus delaſſare, & planetas quoſdam ſub Solis radiis plerumque latentes, ac tamquam in inſidiis poſitos, notare ac patefacere debuerint: quæ difficultatis ac moleſtiarum plena ſunt; benignius longe argumentum propoſitum fuit, quam Phyſicis, qui rerum earumdem

na-

Digitized by Google

naturas & proprietates explicare, in animum induxerunt. Etenim Aſtronomi, Trigonometriæ præſidiis inſtructi, certiſſimam inſiſtunt viam, qua planetæ cujuslibet a terra diſtantiam, ſingulorum periodos vel tardiores, vel celeriores, varios eorumdem acceſſus & receſſus, tum aſtrorum loca, ortus, occaſus, coitiones, digreſſiones, συζυγίας, oppoſitiones, aliaſque τῶν φαινομένων mutationes penitus cognoſcere poſſint, neque in errores adeo pudendos incidere: quamquam haud raro & ab iis peccatum fuerit, regularum fortaſſe negligentia: Phyſici contra; quorum cognitio fere tota ſenſuum teſtimonio innititur; cum ad res cæleſtes explorandas ventum eſt, tam longe a nobis remotas, conjecturis opus habent, quæ fallaciſſimæ perſæpe ſunt. Neminem igitur veſtrum, Auditores ornatiſſimi, indignari aut mirari oportebit, tam varias eſſe, tamque inter ſe diſcrepantes virorum doctiſsimorum de Cæli natura ſententias. Nam ſi philoſophos minime vulgares, de rebus humilioribus, quas & oculis colluſtrare, & manibus contrectare ac verſare ipſis licet, ſummopere diſſentire videmus; eo magis humanæ imbecillitati ignoſcendum eſt, quotieſcumque mentis acies in rerum ſublimium contemplatione, (1) quas natura longiſsimo inter-

(1) *Quas natura longiſſimo intervallo* &c.] Plurimis maximiſque difficultatibus obſtructam eſſe rerum cæleſtium cognitionem, neque Ariſtoteles ipſe diſſimulavit; cujus hæc verba ſunt cap. 3. l. 2. de Cælo: καίπερ πόῤῥωθεν πειρωμένοις ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν· πόῤῥω δ' οὐχ ἧτ

tervallo a terreſtribus hiſce regionibus ſeparare ac diſpeſcere voluit, hebeſcit quodammodo atque caligat; neque judicia ſua ita firmare aut ſtabilire poteſt, ut nullum reprehenſioni aut dubitationi locum relinquat.

Pri-

ὑπὸ τοῦ τόπου, πολὺ δὲ μᾶλλον τῷ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς (οὐρανοῖς) πάνυ, παάμπαν ὀλίγην ἔχειν αἴσθησιν. *Quamquam*, inquit, *eminus facere inquiſitionem conamur, eminuſque non adeo loco, ſed multo magis hoc ipſo, quod eorum quæ accidunt ipſis cælis, tenuem valde ſenſum habemus.* Hic autem animadvertendum eſt, Ariſtotelem ſenſuum judicio & periclitationi multum tribuere in exquirenda rei cujuslibet corporeæ veritate. Niſi enim rerum φαινόμενα, nimirum ea quæ in rebus apparent, & in earum prima quaſi fronte locata, in ſenſus noſtros incurrunt, probe cognita atque explorata habuerimus, inanes omnino ὑποθέσεις de natura conſtituemus, ingeniique acumine ac ſollertia nimium abuſi, ſomnia tantum leveſque conjecturas amplectemur. Recte igitur Lucretius lib. 1. v. 423.

Corpus enim per ſe communis deliquat eſſe
Senſus: quo niſi prima fides fundata valebit,
Haud erit, occultis de rebus quo referentes,
Confirmare animi quicquam ratione queamus.

Communem ſenſum appellat Lucretius (ut id παρέργως moneam) ſenſum omnium hominum, quibus ideo perſuaſum ſit, corpora eſſe, quod ea videant, audiant, manu tangant. Ceterum varietatem ac difficultatem quæſtionum ad cæleſtia corpora pertinentium uberrime exponit Philo Judæus ἐν τῷ περὶ ὀνείρων, *in libro de Inſomniis*; ex quo locum inſignem, quamquam longiuſculum, proferre non gravabor, qui legitur etiam, ſed Latine tantum, apud Petrum Gaſſendum Phyſicæ ſectione 2. lib. 2. cap. 1. ὁ δ᾽ οὐρανὸς, ait Philo, ἀκατάληπτον ἔχει τὴν φύσιν, οὐδὲν ἑαυτοῦ σαφὲς γνώρισμα πρὸς ἡμᾶς ἀποστείλας. τί γὰρ ἂν εἴποιμεν; ὅτι πεπηγώς ἐστι κρύσταλλος ὡς ἠξίωσάν τινες, ἢ ὅτι πῦρ τὸ καθαρώτατον, ἢ ὅτι πέμπτον κυκλοφορητικὸν σῶμα, μηδενὸς τῶν τεττάρων στοιχείων μετέχον; τί δ᾽ ἡ ἀπλανὴς καὶ ἐξωτάτω σφαῖρα; πρὸς τὸ ἄνω βάθος ἔχει, ἢ αὐτὸ μόνον ἐστὶν ἐπιφάνεια βάθους ἐρήμη, τοῖς ἐπιπέδοις σχήμασιν ἐοικυῖα; τί δ᾽ οἱ ἀστέρες; πότερον γῆς εἰσιν ὄγκοι πυρὸς πλήρεις; ἄγκεα γὰρ καὶ νάπας καὶ δρυμοὺς διαπύρους εἶπον αὐτοὺς εἶναί τινες, αὐτοὶ δεσμωτηρίου καὶ μύλωνος, ἐν οἷς τὰ τοιαῦτ᾽ ἐστὶν ἐπὶ τιμωρίᾳ τῶν ἀσεβῶν ὄντες ἐπάξιοι· ἢ συνεχὴς καὶ ὡς εἴποι τις, πυκνὴ ἁρμονία, πιλήματα ἀδιάλυτα αἰθέρος; ἔμψυχοι δὲ καὶ νοεροὶ, ἢ νοῦ καὶ ψυχῆς ἀμέτοχοι; προαιρετικὰς

τικὰς

Prima igitur de Cæli natura ſententia (prima, inquam, non tempore, aut dignitate, ſed quadam facilitate doctrinæ) Petro Gaſſendo tribuenda eſt, viro eximio, & in antiquorum philoſophorum decretis cognoſcendis maximopere exercitato; qui ſectione II. Phyſicæ, lib. 1. c. 1. terram tantummodo, & huic circumfuſa elementa reliqua, ſtellas item fixas, & vagas, ex materia conſtare docet. Interjectum autem, vaſtiſſimum ac prope immenſum, cæli ſpatium, (quod

τικὰς δὲ, ἢ κατηναγκασμένας αὐτὸ μόνον κινήσεις ἔχοντες; τί δὲ σελήνη; πότερον γνήσιον, ἢ νόθον ἐπιφέρεται φέγγος, ἡλιακαῖς ἐπιλαμπόμενον ἀκτῖσιν, ἢ καθ' αὐτὸ μόνον ἰδίᾳ, ἢ τούτων οὐδέτερον, τὸ δ' ἐξ ἀμφοῖν, ὡς ἂν ἐξ οἰκείου καὶ ἀλλοτρίου πυρὸς κρᾶμα; πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ τετάρτου καὶ ἀρίστου τῶν ἐν κόσμῳ σώματος ὄντα οὐρανοῦ, ἄδηλα καὶ ἀκατάληπτα στοχασμοῖς καὶ εἰκασίαις, οὐ παγίῳ λόγῳ τῆς ἀληθείας ἐφορμοῦνται, ὥς τε κἂν ὀμόσαι τινὰ θαῤῥήσαντα, ὅτι θνητὸς οὐδεὶς πώποτε ἰσχύσει τούτων ἐναργῶς καταλαβεῖν οὐδέν. i. e. *Cælum naturam habet quæ comprehendi non poteſt; nullamque ſui notitiam manifeſtam ad nos uſque tranſmittit. Quid enim dicamus? eſſe illud concretam glaciem, ut nonnulli cenſuerunt? an ignem puriſſimum? an quintum aliquod corpus, cujus proprium ſit in orbem moveri, nullius ex quatuor elementis particeps? Quid illa inerrans, & omnium extima ſphæra? an ſuperius profunda eſt, an vero nihil aliud eſt quam ſuperficies craſſitudinis expers, planarum figurarum ſimilis? Quid porro ſtellæ? utrum ſunt maſſa quædam terreæ igne plenæ? quidam enim dixerunt, eas valles eſſe, ſaltus, ac ſilvas ignitas, ipſi carcere ac piſtrino digni, in quibus hujuſmodi ſunt, ad pœnam impiorum, comparata. An ſunt continua quædam, &, dixerit aliquis, denſa compages, puta ſpiſſamenta ætheris non diſſolubilia? Sunt ne animatæ intelligenteſque, an mentis & animæ expertes? Voluntarios ne motus, an tantummodo coactos habent? Quid Luna porro? verum germanumque, an nothum præfert lumen? quod ſolaribus radiis illuceat, an propriis? An horum neutrum eſt? ſed potius quoddam ex duobus temperamentum, ex proprio nimirum igne, & alieno? Hæc enim omnia & ſimilia, quæ ad quartum, idque præſtantiſſimum, mundi corpus, nempe cælum, pertinent, incerta, & quæ comprehendi nequeant, conjecturis & ſimilitudinibus, non ſolidæ veritatis rationi innituntur, ut jurare quis auſit, mortalium neminem ullo tempore quicquam horum manifeſto percipere poſſe.*

Digitized by Google

(quod pulchre (1) Pindarus Olympiorum Ode 1. dum Sol terras illuſtrat, vocavit ἐρήμαν αἰθέρα, *deſertum atherem*) nequaquam corporeum, ſed omnino materiæ expers, inane, ac prorſus immotum, eſſe ſuſpicatur; quod tamen corporibus quibuslibet, hac & illac permeantibus, omni ſublato impedimento, tranſeundi poteſtatem faciat. Si quis hanc ſententiam probet, nullo negotio fortaſſe explicaverit, cur cælum ſit ſumme pellucidum, (2) ſiderumque radios ad incredibilem

(1) *Pindarus*] Verba ſunt poetæ: μηκέθ' ἁλίω σκόπει Ἄλλο θαλπνότερον Ἐν ἁμέρα φαεινὸν ἄστρον, Ἐρήμας δι' αἰθέρος. *Ne amplius Sole contempleris Aliud quod magis foveat, Interdiu lucidum aſtrum, deſertum per atherem.* Noctu enim cælum frequens eſt multitudine ſtellarum, nec proprie *deſertum* appellari poteſt; interdiu autem, fulgente Sole, ac reliquorum ſiderum luce penitus oppreſſa, vacuum quodammodo apparet. Quam veram & germanam loci hujus explicationem vetus Pindari Scholiaſtes non ſatis pervidit.

(2) Ariſtoteles tamen Gaſſendo non facile concederet, inane ſpatium trajectioni radiorum a ſtellarum corporibus uſque ad oculos noſtros quicquam prodeſſe. Etenim cap. 7. lib. 2. de Anima, Democriti opinionem valde improbat, qui docuerat, ſi totum illud intervallum quo nos a cælo diſtamus, inane fieret, nimirum ab omni corpore vacans, fore ut per inane hujuſmodi optime videre poſſemus quodlibet corpus vel minimum in cælo poſitum, puta minimam formicam. Hanc vero ſententiam Ariſtoteles ita refellit. Certum eſt, ait, nos videre non poſſe, niſi viſus noſter extrinſecus moveatur ad videndum ab aliquo corpore. Viſus porro non patitur, neque movetur ab ipſo colore, nullo corpore interjecto inter colorem & viſum: ſiquidem corpus coloratum ſi ponatur ſupra ſenſum videndi, non efficit viſionem. Propterea igitur videmus, quod viſus patiatur, contingatur, & moveatur ad videndum a corpore interjecto, nimirum a pellucido illuminato, per quod propagatur atque diffunditur ſpecies, ſeu ſimilitudo coloris. Igitur ſi ſpatium interjectum ab omni corpore vacaret, nihil omnino cerni poſſet. Colligit propterea, pellucidum corpus, quod Græci vocant διαφανὲς, radiorum luminis ὄχημα, ſeu vehiculum eſſe.

lem diſtantiam trajiciat, neque ullum in adverſam partem reflectat. Hæc enim eſt vacui, ſive loci corpore carentis, natura, ut nullo modo obſiſtat, ſed ſpatium & viam corporibus præbeat. Neque vero quicquam eſſe cauſſæ Gaſſendus arbitratur, cur ingentia illa cæli intervalla plena potius, quam inania exiſtimare debeamus. Ut enim ſidera per illa moveantur, atque diſcurrant, nullo adminiculo iis opus eſſe cenſet, quo librentur & ſuſtineantur; quemadmodum aves aere indigent ad volandum, piſces aqua ad natandum: neque enim ſtellas perinde graves eſſe, ac volucres & piſces, nullumque extra ſe habere, in quem decidant, inferiorem locum.

Enimvero, ſi fingamus, aſtra omni corpore quo fulciantur, deſtituta, magno impetu deorſum ruere, quo tandem ventura eſſe dicemus, aut quo tandem loco quietura? Nonne philoſophi quibus placet, terram in media mundi regione immotam conſiſtere, eam ponderibus ſuis libratam in aere circumfuſo pendere docent, propterea quod omnes terræ partes ad ſimilem communemque naturam conveniant, unumque globum efficiant, adeoque ſi divulſæ inde fuerint, eodem ſumma ope reverti nitantur? Nulla porro cauſſa eſt, quamobrem totum terræ corpus alior ſum ferri oporteat; quo enim, quæſo, terra moveatur, ſi eam aliquo moveri contingat? num ad aliam terram multo majorem,

cui comparata hæc terra noſtra quam incolimus, pars ejus quodammodo habenda ſit? at præter hanc terram, alia terra nulla eſt: num ad corpus aliquod cæleſte, puta Solem, vel aliquam e ſtellis? at Solis, & cujuslibet ſideris natura a terræ natura longe diverſa eſt, neque iccirco fieri poteſt, ut vel totum terrenum corpus, vel ulla ejus pars ad tam diſſimiles naturas congregetur. Quapropter mirum non eſt, terram in ſua ſede permanere, neque ſtationem deſerere quam initio rerum ſortita fuit. Ob eamdem igitur cauſſam ſingulæ ſtellæ, ſive per tenuiſſimum labentes ætherem, ſive per inania cæli ſpatia (quod Gaſſendus opinatur) permeantes, numquam de ſuis regionibus dimoventur, eoſdem ſemper curſus tenent, eoſdem ſemper gyros abſolvunt. Veriſimile quidem eſt, ſi quemadmodum terræ particulæ a toto ejus elementi corpore avelli poſſunt, ita Lunæ partes (ut hoc potiſſimum exemplo utamur) ab ejus ſideris corpore vi avellerentur, eas ſibi poſtea relictas, eodem recaſuras unde avulſæ fuiſſent: totum vero Lunæ corpus in ſua regione ſemper manere oportet, perinde ac totus terrarum orbis e ſibi præſcriptis finibus numquam excedit. Eadem & reliquorum ſiderum ratio eſt.

Moventur igitur corpora cæleſtia, ut ſapienter olim animadvertit Galilæus, (1) eo tantum ge-

(1) Syſtematis Coſmici Dialogo 1.

Digitized by Google

genere motus, quod (1) vel illa ſemper in eodem loco detineat, vel circa punctum aliquod medium per magni orbis ambitum deferat: quo motu neque ejus quæ movetur, ſtellæ, neque adeo proximarum ſtellarum ordo turbatur. Motum enim hujuſmodi aut undique finitum, aut potius omni termino carentem appellare poſſumus: cum in circuli ambitu, a puncto quolibet converſio initium ſumere, & ad punctum quodlibet, tamquam finem, contendere videatur. Cum autem certas maxime orbitas planetarum curſibus natura præſcripſerit, quas iis tranſilire non licet; propterea fit, ut intervalla quæ illas vel extrinſecus complectuntur, vel ab iis incluſa continentur, aliorum ſiderum trajectionibus expedita omnino relinquantur, neque ulla ſequatur in rerum natura confuſio. Porro quodcumque in orbem movetur, ſemper in eo eſt ut quodammodo e carceribus exeat, & ut pariter eodem redeat unde diſceſſit. Iccirco ſolus motus orbicus æquabilis eſt, ac ſui ſemper ſimilis: neque progreſſu fit celerior atque celerior, neque contra tardior atque tardior; id quod motui recto contingere videmus. Nam ſi corpus

 ſe-

(1) *Vel illa ſemper in eodem loco detineat*] Hujuſmodi eſt motus planetæ circa proprium axem. Porro vera loci mutatio nihil aliud eſſe videtur, ſi rem accuratius perpendas, quam mutatio diſtantiæ mobilis a centro. Ingentia autem mundi corpora quæ moventur in orbem, numquam mutant diſtantiam ſuam a centro, cum ſemper ab eo æquis intervallis diſtent. Ingentia igitur mundi corpora quæ moventur in orbem, numquam vere mutant locum.

feratur ad terminum naturæ ſuæ convenientem; quo magis ipſi propius ſit, eo velocius movetur: contra, ſi vi quadam abreptum diſcedat a termino naturali; quo longius abripitur, eo ſegnius incedit. Quæ autem corpora in orbem moventur, cum ſemper e locis naturalibus proficiſcantur, ad ea ſemper nihilominus revertuntur: ita ut paribus omnino propenſionis & repugnantiæ momentis æquabilitas motus conſervetur. Nihil igitur mirum, ſi corporum cæleſtium circuitus perpetuus eſt, neque tam longis temporum ætatibus adhuc ceſſat: ubique enim incipit, ubique deſinit. Contra, in linea recta, per quam motus accelerat, aut retardatur, eum aliquando deſinere neceſſe eſt. Qui enim motus progreſſu minuitur, aut langueſcit, violentus eſt: nihil autem in eo quod violentum eſt, perſeverat. Qui vero augetur, & velocior fit, neceſsario tandem ad terminum pervenire debet, ſi quem habet, atque ibi ceſsare: (1) nam ſi nullum habuerit, neque incipere poterit. Nullo enim fine motui propoſito, fruſtra eſſet motus. His argumentis adductus Galilæus, converſionem & circuitum dumtaxat, motum ſcilicet

æqua-

(1) *Nam ſi nullum habuerit*] Ariſtoteles libro 1. de Cælo cap. 7. Εἰ ἀδύνατον γενέσθαι λευκὸν ἢ πηχυαῖον, ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ γίνεσθαί τι τούτων ἀδύνατον. ἀδύνατον ἄρα καὶ φέρεσθαι ἐκεῖ, οὗ μηδὲν δυνατὸν ἀφικνεῖσθαι φερόμενον. i. e. *Si impoſſibile eſt, album quippiam eſſe, aut cubitale, aut in Ægypto; & fieri quicquam horum impoſſibile eſt. Impoſſibile eſt igitur, & illuc etiam quicquam ferri, quo nullum corpus pervenire poteſt quod fertur.*

by Google

æquabilem atque perpetuum, proprium eſſe docet ingentium corporum hanc rerum univerſitatem conſtituentium, optimeque a Deo diſpoſitorum: motu autem recto ſolum ob eam cauſſam uti naturam, ut corpora quælibet, eorumque partes in ſua loca, via nimirum breviſſima, reponat, ſi forte e ſedibus ſuis exceſſerint, aut ordine præpoſtero collocatæ fuerint. Propterea non temere Gaſſendus pronuntiavit, Aſtra nullum extra ſe habere, in quem decidant, inferiorem locum.

Immo vero cum ea ſint ad motum ſuapte natura comparata, motuſque ipſorum, ſupra quam credibile eſt, ſit velox, atque concitatus, iccirco, ſi Gaſſendum audimus, rationi conſentaneum eſt, ut ſpatia quæ ab ipſis tranſmittuntur, a quovis corpore vacua & libera ſint, quod motu ſcindi ac dividi oporteat, quodque propterea permeantibus vel tantillum obſiſtat. Porro, ſi tota illa ſpatia corpore aliquo repleta fuerint, quonam pacto radii e lucidis corporibus prodeuntes, aut ex opacis redeuntes, inoffenſo, ut ita dixerim, pede ad noſtras uſque regiones pervenire poſſint, exiſtimat, ſatis intellecturum eſſe neminem. Ait enim, hujuſmodi corpus, ſtellas inter & hæc noſtra loca interpoſitum, quantumvis tenue, quantumvis defæcatum, omnique cryſtallo purum longe magis atque pellucidum, contextum tamen e corpuſculis eſſe oportere; quorum unicuique ea vis inerit,

erit, atque facultas, quæ exilem radium tranſire prohibeat, ipſumque a recto itinere facillime avertat. Nam ſi aer hic noſter, olim cum ſudum eſt, imbreſque ac nives magna copia deciderunt, quamquam liquidiſſimus appareat, e longinquo tamen ſpectantibus (1) opacitatem quamdam contrahere videtur; (ejus enim corpuſcula quæ remotiora ſunt, exiguos illos meatus paullatim occludunt qui a propioribus ejus particulis liberi ac patentes relinquebantur) quid ſentiendum erit de immenſo aliquo corpore æthereo, inter ſidera oculoſque noſtros collocato? Fingamus enim, ætherem decies, immo centies, immo millies aere hoc noſtro puriorem eſſe; ea tamen eſt ſpatiorum immanitas, ut ipſum tandem aere opaciorem effici neceſſe ſit; atque ita ſtellis offuſum, aut earum aſpectum nobis eripere, aut ſaltem ſub caligine quadam exhibere. Quod vero ceteri philoſophi neceſſarium omnino exiſtimant, ſidera inter ac terræ globum, corpoream quamdam naturam interjectam eſſe, ne tanta ſit rerum naturalium disjunctio; pernegat Gaſſendus, ullam requiri conjunctionem, mutuumve nexum inter duo tota, quorum in eo natura conſiſtit, ut unum ab altero maxime diſtet: ejuſmodi autem, ſiderum atque telluris eſſe naturam. Si quis tamen ob-

(1) *Opacitatem quamdam*] Hoc φαινόμενον eleganter expreſſit Valerius Flaccus l. 1. Argonauticon v. 496.

— — — donec jam celſior arbore pontus,
Immenſuſque ratem ſpectantibus abſtulit aer.

obſtinato animo contendat, corpus aliquod interjectum eſſe oportere; id profecto ea tenuitate futurum eſt, qualem vix cogitatione aſſequi poſſumus. Hanc porro ſententiam, quæ Gaſſendo probabilis admodum viſa eſt, poſtremis hiſce temporibus Iſaacus Nevvtonus, philoſophus & mathematicus celeberrimus, acerrime propugnavit in opere quod inſcripſit: *Philoſophiæ Naturalis Principia Mathematica*. Cur enim planetæ perpetuo & æquabili motu circumferantur, neque ab orbitis ſuis umquam deflectant, hanc eſſe cauſſam voluit, quod per inania cæli ſpatia moveantur, neque in ullum aliud corpus impingant. Nam, ut ipſe docet, hæc natura eſt impetus impreſſi, ut in corpore moto conſtantiſſime permaneat, niſi cum alio communicetur.

Ceterum, illud animadverſione dignum mihi videtur, Gaſſendum, tametſi pæne omnia ſuæ philoſophiæ decreta ab Epicuri, ejuſque interpretis Lucretii fontibus derivaverit, de ſpatio tamen inter Solem terramque porrecto ab illis longe diſſenſiſſe: quod certe ſpatium Lucretius libro 2. de Rerum Natura non omnino ἀσώματον atque inane eſſe docet, his verſibus: (1)

Nunc quæ mobilitas ſit reddita materiai
Corporibus, paucis licet hinc cognoſcere, Memmi.
Primum Aurora novo cum ſpargit lumine terras,
Et variæ volucres nemora avia pervolitantes
Aera

(1) verſu 141.

Digitized by Google

Aera per tenerum liquidis loca vocibus opplent:
Quam ſubito ſoleat Sol ortus tempore tali
Conveſtire ſua perfundens omnia luce,
Omnibus in promtu, manifeſtumque eſſe videmus:
At vapor is quem Sol mittit, lumenque ſerenum,
NON PER INANE MEAT VACUUM: *quo tardius ire*
Cogitur, aerias quaſi cum diverberet undas:
Nec ſingillatim corpuſcula quæque vaporis,
Sed complexa meant inter ſe, conque globata:
Quapropter ſimul inter ſe retrahuntur, & extra
Officiuntur, uti cogantur tardius ire.
At, quæ ſunt ſolida primordia ſimplicitate,
Cum per inane meant vacuum, nec res remoratur
Ulla foris; atque ipſa ſuis e partibus unum,
Unum in quem cæpere locum, connixa feruntur:
Debent nimirum præcellere mobilitate;
Et multo citius ferri, quam lumina Solis,
Multiplexque loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore, quo Solis pervolgant fulgura cælum.

Comparat poeta mobilitatem atomorum per immenſum inane diſcurrentium, cum celeritate radiorum Solis: atque ita ratiocinatur: Si tanta eſt luminis quod Sol mane diffundit, celeritas, ut, quamquam ei æther, vel aer medius non parum obſiſtat, momento pæne temporis nocturnam caliginem undique diſcutiat; quanta propterea primis corpuſculis velocitas tribuenda eſt, quibus libere volitantibus nihil uſquam occurrit quod eorum itineri moram atque impedimentum afferre poſſit? Ne-

Digitized by Google

Nemo, ut opinor, inficiabitur, argumenta quæ paullo ante memoravimus, ingenioſe admodum ac ſollerter a Gaſſendo excogitata fuiſſe. Certe enim, ſi aſtra propriis motibus in cæli ſpatiis corporeis atque immotis ferrentur, non ea porro pergerent velocitate, qua pergunt: & ſaltem longiſſimis ſæculorum intervallis motus eorum tardior fieret. Neque puncto prope temporis tanta exſiſteret luminis propagatio, quantam reapſe exſiſtere miramur. Corpus enim illud interpoſitum, quamquam ſumma tenuitate præditum, ob immane tamen intervallum, radiis corporeis (ſaniores enim philoſophi, luminis radios non ſine corpore eſſe, jam docent) impedimento eſſet, quominus ad terram momento pervenirent. Ad hæc tamen incommoda e natura tollenda ὑπόθεσις Gaſſendi minime neceſſaria eſt; cum præſertim ea corporum omnium colligationi adverſetur, inani videlicet ſpatio inter illa relicto. Nam & qui cælos ex materia conſtare docent, eoſque fluxos & liquentes eſſe contendunt; de quorum doctrina non ita multo poſt verba faciam; ii & rerum univerſarum conjunctioni conſulunt, & idoneam cauſſam afferunt, cur ſidera tam celeriter moveantur, & cur lumen tam ſubito per immenſa cæli ac terræ ſpatia diffundatur. docent enim, ſtellas non per immotam cæli materiam diſcurrere, ſed cum ea ſimul circumagi: neque radios luminis ab æthere ipſo diſtinguunt, ſed in eo potius

conſiſtere oſtendunt: quod cujuſmodi ſit, ſuo loco declarabimus.

Altera ὑπόθεσις de Cæli natura, ſpatium illud omne quod ſtellas inter atque elementorum regionem porrigitur, ſolidiſſimo ac duriſſimo quodam corpore plenum eſſe ponit, ſed cryſtalli, aut aquæ in glaciem concretæ ſimillimo; ne ſcilicet aliquis miraretur, id adeo pellucidum & perſpicuum eſſe. Hanc opinionem defendit olim Anaximenes, qui nempe cælum cryſtallo, ſidera clavis cryſtallo infixis comparabat. Hujus etiam patrocinium ſuſcepit Empedocles, (1) ut quidem Plutarchus tradit libro 2. de Placitis Philoſophorum capite 11. his verbis: Ἐμπεδοκλῆς (φησὶ) στερέμνιον εἶναι τὸν οὐρανὸν, ἐξ ἀέρος συμπαγέντος ὑπὸ πυρὸς κρυσταλλοειδῶς, τὸ πυρῶδες καὶ ἀερῶδες ἐν ἑκατέρῳ τῶν ἡμισφαιρείων περιέχοντα. i. e. *Empedocles* (ait) *cælum eſſe ſolidum, glaciei in modum ex igne ab aere compactum, quod igneam aëriamque naturam in utroque globi ſemiſſe contineat.* Sunt etiam, qui Anaximandrum Mileſium, philoſophum vetuſtiſſimum, popularem ac diſcipulum Thaletis, ſoliditatem cælo tribuiſſe ſcribant (2); ex quo tamen certo colligere non poſſis, ei placuiſſe, cæleſtia corpora ex duriore ali-

(1) Quam ſententiam Empedoclis videtur floccifacere Lactantius in libro de Opificio Dei, cap. 17. *An*, inquit, *ſi mihi quis dixerit æneum eſse cælum, aut vitreum; ut Empedocles ait, aerem glaciatum; ſtatimne adſentiar, quia cælum ex qua materia ſit, ignorem? ſicut enim hoc neſcio, ita illud ſcio.*

(2) Joannes Stobæus Eclog. Phyſic. cap. 14.

Digitized by Google

aliqua materia conſtare, ſed tantum ex ea quæ corruptioni & diſſolutioni, propter ſoliditatem, haudquaquam obnoxia eſſet. Non etenim quæcumque ſunt ſolida, & plagæ vim reſpuunt, dura continuo cenſeri debent; ſiquidem & Epicurus atomos illas ſuas omnino ſolidas inducit, ac propterea corruptionis expertes, quæ tamen efficiendi corpora mollia, immo & fluentia, aerem puta & aquam, facultate præditæ ſint. Utrum vero ita ſentientibus Claudium Ptolemæum, inſignem illum antiquorum temporum Aſtronomum, annumerare oporteat, necne, minus mihi compertum eſt. Nam cæli quidem ſoliditas, ad cæleſtium orbium, epicyclorum præcipue, apparatum & machinationem ſtruendam in primis idonea eſt; quorum ope Ptolemæus motus aſtrorum accuratius explicare & ſupputare ſibi viſus fuerat. Nonnullam tamen dubitationem afferunt ea verba quæ apud ipſum legere eſt μεγάλης συντάξεως l. 13. cap. 2. & recitantur Latine a Gaſſendo Phyſicæ ſect. 2. lib. 1. cap. 1. καὶ μὴ μόνον, inquit, περὶ τοὺς κατὰ μέρος κύκλους τὸ τοιοῦτον εὐοδεῖν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς σφαίρας αὐτὰς καὶ τοὺς ἄξονας τῶν περιφορῶν, ὧν καὶ αὐτῶν τὴν ἐν ταῖς διαφόροις κινήσεσι συμπλοκὴν καὶ ἐπαλληλίαν ἐν μὲν ταῖς κατασκευαζομέναις παρ' ἡμῖν εἰκόσιν ὁρῶμεν ἐργώδη καὶ δυσπόριστον πρὸς τὸ τῶν κινήσεων ἀκώλυτον, ἐν δὲ τῷ οὐρανίῳ μηδαμῇ μηδαμῶς ὑπὸ τῆς τοιαύτης μίξεως ἐμποδιζομένην. i. e. *Ipſa in medio ſuperando facilitas* (Græce τὸ εὐοδεῖν) *non circulis tantum peculiaribus convenit, verum etiam ſphæris, circumductionumque axibus; quorum quidem in motibus variis implexionem, permixtionemque mu-*

 tuam,

tuam, creare videmus in his noſtris quæ apparamus, ſpeciminibus & laborioſam & difficilem exhibendis motibus libertatem: at vero in cæleſtibus haudquaquam, nulloque modo creatur ex iſta commixtione impedimentum. Quibus verbis Ptolemæus non obſcure ſignificat, nullos in cælo *eccentricos* orbes, nullos epicyclos, nullos axes, nullas planetarum orbitas eſſe, cujuſmodi vel mente fingere, vel machinis arte paratis exprimere licet; ſed cum libera omnino ſint, fluxa, & liquida cæli ſpatia, ſtellas ipſas vario inter ſe poſitu, accedentes puta, recedenteſque, ac tamquam ad numerum choreas ducentes, illa omnia præſtare, unde inſtrumentum ac ſupellectilem veteres Aſtronomi ſibi comparaverunt. Porro ſupremæ illius mundi regionis duritiem ac ſoliditatem Divinarum quoque Litterarum auctoritas tueri videtur: in libro enim Jobi, cap. 37. (ut alia plura teſtimonia prætermittam) legimus, *cælos* a Deo conditore *ſolidiſſimos, quaſi ære, fuſos eſſe*. Verum ſi quis attentius totum locum perpendere & conſiderare voluerit, inveniet, ea verba non ab ipſo Deo, vel a Jobo prolata, ſed ab Eliu Jobi amico, qui cum eo colloquebatur. Hunc autem paullo poſt, tamquam inepte ac ſtulte locutum, ipſe Deus increpat. Hæc enim occurrunt initio cap. 38. *Reſpondens autem Dominus Job de turbine, dixit: Quis eſt iſte involvens ſententias ſermonibus imperitis?*

Ceterum, hanc ſententiam apud Græcos, Eudo-

doxus Platonis familiaris maximopere propugnavit, teſte Ariſtotele Primæ Philoſophiæ lib. 14. (alias 12.) cap. 8. (1); qui ſcilicet, cum animadvertiſſet, motum ſiderum diurnum, ſive ab ortu in occaſum procedentem, omnium cæleſtium corporum eſſe communem, at nihilominus planetas proprio motu ab occaſu in ortum contendere; cenſuit iccirco, diurnum motum ſtellis inerrantibus per ſe convenire, quas motu alio nullo cieri, falſo exiſtimabat: moventur enim & ſtellæ fixæ tardiſſimo quidem, ſed tamen vero motu, quemadmodum planetæ, ab occaſu in ortum. Planetis autem motum ab occidente in orientem proprie ac per ſe congruere opinatus eſt: communem porro illum & diurnum, nonniſi κατὰ συμβεβηκός; quod videlicet ab orbe ſtellarum fixarum in eaſdem partes continenter abducerentur. Cum tamen vidiſſet, inerrantium ſtellarum motum cum errantibus communicari nullo modo poſſe, ſi ſpatia cæli fluxa & liquentia eſſent; regionem qui-

(1) Verba ſunt Ariſtotelis: Εὔδοξος μὲν οὖν, ἡλίου καὶ σελήνης, ἑκατέρου τὴν φορὰν ἐν τρισὶν ἐτίθετο εἶναι σφαίραις. ὧν τὴν μὲν πρώτην, τὴν τῶν ἀπλανῶν ἄστρων εἶναι· τὴν δὲ δευτέραν, κατὰ τὸ διὰ μέσων τῶν ζωδίων· τὴν δὲ τρίτην, κατὰ τὸ λελοξωμένον ἐν τῷ πλάτει τῶν ζωδίων· ἐν μείζονι δὲ πλάτει λελοξῶσθαι, καθ' ὃν ἡ σελήνη φέρεται, ἢ καθ' ὃν ὁ ἥλιος. &c. i. e. *Ludoxus igitur Solis & Lunæ, utriuſque lationem in tribus poſuit ſphæris eſſe: quarum quidem primam eam eſſe quæ non errantium ſtellarum: alteram vero ſecundum id quod per medium zodiacum: tertiam porro ſecundum eum qui in latitudine zodiaci obliquatur: in majori autem latitudine obliquari eum ſecundum quem Luna fertur, quam ſecundum quem Sol.* &c.

quidem fixarum unum orbem ſolidum ac firmum eſſe voluit, in quo ſtellæ omnes, tamquam in rotæ alicujus apſide clavi, depactæ forent: illius autem fornici, ut ita loquar, orbem alium accommodavit, qui priorem omni ex parte contingeret, & cui Saturni ſtella quodammodo illigata eſſet: tum intra ſecundi hujus orbis cavum, tertium poſuit, qui ſtellam Jovis ſecum ferret: atque ita deinceps uſque ad orbem Lunæ, quæ, ut ait Cicero libro VI. de Republica, in Somnio Scipionis, *citima terris*, *ultima cælo eſt*. Hos autem planetarum orbes impetu primi cæli abripi voluit Eudoxus, ut tamen peculiari quodam motu ei ſemper obniterentur. Quam Eudoxi doctrinam, paucis quibuſdam immutatis, Callippus tuendam & ornandam ſuſcepit: deinde vero Ariſtoteles, ut perhibent, tantam ei conciliavit auctoritatem, ut duum millium annorum ſpatio a Peripateticis, in rebus certiſſimis & omnino exploratis numerata ſit; nimirum uſque ad Tychonis tempora.

Hic enim, cum novam ſtellam in Caſſiopeæ ſidere deprehendiſſet; cometas porro non in aere, ut Ariſtoteles Meteorolog. lib. 1. capp. 6. & 7. falſo opinatus fuerat, ſed ſupra Lunam poſitos eſſe, quemadmodum olim tradiderant (1) Anaxagoras atque Democritus, & Seneca ipſe (2) ſuſpi-

(1) Vide Ricciolum lib. 8. Almageſti Novi ſect. 1. cap. 6. n. 5.

(2) Seneca Natur. Quæſt. l. 7. cap. 21. *Placet ergo noſtris*, inquit, *come-*

ſpicabatur, ac modo in altiora loca, modo in humiliora liberrime ferri, & quaqua verſus evagari, certiſſimis matheſeos regulis cognoviſſet; philoſophos propterea monuit, ut cæli ſoliditatem deinceps in fabellas referrent. Cujus moniti fides tunc eſt confirmata, cum primum Aſtronomi animadverterunt, Martem eo tempore quo telluri propior eſt, ſive περίγειος, infra Solem deſcendere: quod nulla ratione fieri poſſet, ſi cæleſtes orbes e duriore aliqua materia, puta cryſtallina, conſtarent: neceſſe enim eſſet, Martem e ſphæra ſua in Solis orbem ſolidum, atque immenſa profunditate, penetrare. Ad hæc, niſi ſpatia cæli fluxa & pervia forent, quomodo Venus jam citra Solem conſiſteret, jam ultra progrederetur, jam ad latus ejus incederet? quod ex mutabili ejus aſpectu certiſſimum eſt. quomodo Jovis & Saturni comites circum eos planetas ferrentur? quomodo maculæ in Solis facie ab Aſtronomis notatæ eum continenter ambirent? Videtis igitur, niſi fallor, Auditores, hanc ὑπόθεσιν rationi pariter atque experientiæ adverſari. Præterea, luminis radii non ea ſane celeritate diffunderentur ac propagarentur, qua nunc eos diffundi & propagari videmus: corpus enim illud cryſtallinum,

cometas, ſicut faces, ſicut tubas, trabeſque, & alia oſtenta cæli, denſo aere creari. Ideo circa Septemtrionem frequentiſſime apparent, quia illic plurimum eſt aeris pigri. & rurſum cap. 22. *Ego noſtris non aſſentior. Non enim exiſtimo cometen ſubitaneum ignem, ſed inter æterna opera naturæ.*

num, quamvis nitidiſſimum, eos profecto aliquantum remoraretur, & fortaſſe a recto curſu detorqueret. Deinde, cum Sol in oppoſito nobis ἡμι-σφαιρίῳ noctu detinetur, & radios tamen confertiſſimos in ſuperius hoc ἡμισφαίριον jaculatur, facile admodum contingere poſſet, ut radii, centum quidem, aut etiam ſexcentos cæleſtis corporis meatus inoffenſi tranſirent, ſed tandem impedimentum aliquod meatibus interpoſitum offenderent, a quo retorquerentur: atque icc irco neceſſe omnino eſſet, innumerabilem radiorum reflexorum multitudinem in oculos noſtros incurrere, & noctem in diem quodammodo converti; quod nihilominus reapſe non contingit.

Neque illud quidem argumentum quod affert Gaſſendus loco ſæpius memorato, adverſus hujus opinionis patronos, mihi videtur ſilentio prætereundum. Cum enim ob id potiſſimum cæleſtes orbes inducant ſolidos, ut inferiores a ſuperioribus facile in eaſdem partes abducantur, oſtendit vir ingenioſus, hoc nullo modo fieri poſſe. Nimirum & ſupremus ille orbis, & ceteri omnes qui ſupremo continentur, exquiſitius formati, & quaſi torno politi, circa commune centrum volvi debebunt. Nihil igitur præſto erit majoribus orbibus, unde abripiant minores, aut in illos vim ſuam exerceant, quamquam ipſos proxime contingant; ſuperficies enim concavæ mirum in modum æquabiles ac læves, lubrico lapſu convexas, pari æquabilitate ac lævore prædıtas

ditas, prætervehentur, neque in eas impetum facere, neque longius propellere, neque ſecum abducere ullo modo poterunt. Quod ſi devitandi hujus incommodi cauſſa, cæleſtium orbium partes aliquas eminere, aliquas hiare fingamus, ut ſcilicet eminentes lacunoſis excipiantur, eoque ſubſidio ſphæræ inferiores a ſuperioribus, tamquam injectis harpagonibus naves, prorſum trahantur; id ſtatim vitium conſequetur, ut planetarum orbibus regreſſu prohibitis, proprioque motu penitus deſtitutis, unus tantum in cælo motus, nempe diurnus, relinquatur.

Ceterum, quamquam Ariſtoteles cæleſtia corpora interitus omnino expertia eſſe, luculente admodum docuerit; non tamen æque manifeſtum eſt, ipſum exiſtimaviſſe, ea ſolida eſſe, & quaſi cryſtalli inſtar obtinere, vel aquæ in glaciem concretæ. Enimvero locum aliquem, in quo Ariſtoteles id aperte contendat, monſtrari mihi velim: nondum enim reperire potui. Quod ſane ſi litteris mandaſſet, non obſcure ſecum ipſe pugnaviſſet: cryſtalli enim natura terrena eſt, ac multum opaci admixtum habet: philoſophus autem libro 2. de Anima cap. 7. docet, corpora cæleſtia ſumme pellucida eſſe; tum illud ſæpius inculcat, cæli qualitates ab elementorum qualitatibus differre plurimum. Neque Malebranchius, acerrimus alioquin Ariſtotelis inimicus, hanc opinionem ipſi objecit, cap. 5. lib. 6. de Inquirenda Veritate, ubi libros ejus de Cæ-

lo, de Ortu item atque Interitu, refellit, contemnit, irridet: quod certe facere haudquaquam neglexiſſet, ſi hujuſmodi ſententiam ipſi tribui poſſe arbitratus eſſet. Non tamen valde negaverim, multa Ariſtotelem in his de Cælo diſputationibus peccaviſſe, quod videlicet nullam, vel certe parvam admodum, Aſtronomiæ operam dederit: quam vix a limine videtur ſalutaviſſe.

Venio nunc ad tertiam de Cæli natura ſententiam, quæ recentiorum pæne omnium philoſophorum communis eſt. Horum itaque temporum philoſophi, ſpatium illud vaſtiſſimum atque immoderatum, ſtellas inter ac tellurem diffuſum, e materia quidem conſtare docent, ſed illa fluxa, ſpirabili, & mirum in modum attenuata; cui etiam, auræ ætheræ, ſive ætheris aut aeris puriſſimi, maximeque ſubtilis, nomen impoſuere: qui nimirum ſi cum aere hoc noſtro, quem ducimus, comparetur, tanto eum tenuitate antecellit, quanto ipſe aer noſter aqua rarior ac tenujor eſt. Quæ tamen opinio, ſi verum fateri volumus, & priſcis nonnullis philoſophis, in primis (1) Anaxagoræ, (2) Democrito, (3) univerſæ Stoicorum familiæ, pluribus etiam

(1) Vide Plutarchum de Placitis Philoſoph. l. 2. c. 13. item Ariſtotelem l. 1. Meteorolog. c. 3.

(2) Vide Laertium l. 9. in vita ejus.

(3) Lucilius Balbus, diſciplinæ Stoicorum maxime addictus, ita lo-

etiam (1) Catholicæ Eccleſiæ Patribus tribuenda eſt: qui ſaltem inferius cælum, in quo ſtellæ vagæ, ſive planetæ, curſus & converſiones ſuas conficiunt, ex agitabili quadam tenuique materia compoſitum eſſe exiſtimavere. Placuit porro Anaxagoræ, Democrito, eumque ſecuto Epicuro, cum ſolidos orbes e medio ſuſtuliſſent, unum eſſe omnium ſtellarum motum, qui nempe ab ortu in occaſum tendat: videri autem planetas contraria via orientem verſus procedere, quod a ſuperiorum ſiderum incredibili celeritate, ipſi ſegniores, ad eam regionem relinquantur. Hujus doctrinæ ita meminit Lucretius l. 5. v. 620.

Nam fieri vel cum primis id poſſe videtur,
Democriti quod ſancta viri ſententia ponit:
Quanto quæque magis ſint terram ſidera propter,
Tanto poſſe minus cum cæli turbine ferri.
Evaneſcere enim rapidas illius, & acres
Imminui ſubter vires, ideoque relinqui
Paullatim Solem cum poſterioribus ſignis,
Inferior multo quod ſit, quam fervida ſigna:

loquitur apud M. Tullium l. 2. de Natura Deorum: *Nec vero ſtellæ eæ quæ inerrantes vocantur, non ſignificant eamdem mentem atque prudentiam: quarum eſt quotidiana, conveniens, conſtanſque converſio: nec habent æthereos curſus, neque cælo inhærentes, ut plerique dicunt phyſicæ rationis ignari: non eſt enim ætheris ea natura, ut vi ſua ſtellas complexa contorqueat. nam tenuis, ac perlucens, & æquabili calore ſuffuſus æther, non ſatis aptus ad ſtellas continendas videtur.*

(1) Lege præter ceteros D. Ambroſium Hexaemeri l. 2. c. 51. Conſule item Ricciolum Almageſti Novi lib. 9. ſect. 1. cap. 7.

Et magis hoc Lunam, & quanto demiſſior ejus
Curſus abeſt procul a cælo, terriſque propinquat,
Tanto poſſe minus cum ſignis tendere curſum.
Flaccidiore etiam quanto jam turbine fertur
Inferior quam Sol, tanto magis omnia ſigna
Hanc adipiſcuntur, circum, præterque feruntur.
Propterea fit, ut hæc ad ſignum quodque reverti
Mobilius videatur, ad hanc quia ſigna reviſunt.

Neque vero tenuis hujuſmodi atque ſubtilis materia, e qua philoſophi paullo ante memorati cælum contextum eſſe volunt, ita continua cenſeri debet, ut foraminibus omnino careat; quemadmodum olim (1) Franciſcus Lana eam cogitatione finxerat: qui cum cælum nulli mutationi neque corruptioni obnoxium ſtatuiſſet, iccirco ex nullis atomis, ſive particulis figura præditis, illud conſtare affirmavit: quod ſcilicet atomi exiguas quaſdam vias inter ſe relinquerè tament, ex quibus diſſolutionem & corruptionem tandem conſequi neceſſe ſit: corpora enim propterea diſſolvi atque retexi, quod eorum particulæ magis *contiguæ*, quam continuæ ſint, atque adeo facillime ſitum atque ordinem mutare poſſint. Sed cum radii Solis & ſiderum per cæli ſpatia tranſeant, & ad nos uſque ferantur, manifeſtum eſt, cælum non eſſe corpus ita continuum, ut omni prorſus meatu deſtitutum ſit. (2) Cor-

(1) *Franciſcus Lana*] Operum Volum. 2. lib. 8. Prop. 31.
(2) Huic ſimillimum argumentum occurrit apud Sextum Empiricum

Corpus enim hujuſmodi, quamquam tenuiſſimum, & mire ſubtile, radiorum luminis tranſitum profecto magis impediet, quam corpus aliquod cryſtalli ſimile, in quo vias aliquas radiis patentes eſſe fingamus. Propterea Lanæ ſententia nullo modo propugnari poteſt.

Præſtat igitur, aut ego fallor, Carteſii doctrinæ adhærere, quam ad φαινόμενα facilius explicanda, nonnulli ejus ſectatores aliquantulum immutaverunt. Veriſimile itaque exiſtimant Carteſiani, in ipſa mundi creatione atque exordio, ſpatium illud cæli nullis prope terminis circumſcriptum, a rerum omnium conditore ac parente Deo, corpore quodam fluxo atque incredibilis tenuitatis, repletum fuiſſe; quod corpus ex particulis quibuſdam ſolutis, & punctis materiæ *contiguis* conſtet: quæ puncta rotunda figura eſſe, ac inſtar globulorum habere, opinantur, ut ſcilicet impulſui magis obſequi poſſint. Hujuſmodi autem puncta, eo motu qui eſt ad rectam lineam, pulſa vel preſſa, luminis ſenſum in animalium oculis excitant. Quem pulſum materiæ cuidam ſumme attenuatæ, & in omnem par-

ricum Pyrrhoniarum Hypotypoſeon lib. 2. cap. 12. cujus hæc verba ſunt: εἰ ῥέουσι διὰ τῆς ἐπιφανείας ἱδρῶτες, εἰσὶ νοητοὶ πόροι. ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον ἄρα. τὸ γὰρ ῥεῖν τοὺς ἱδρῶτας ἐκκαλυπτικόν ἐςι τῦ πόρυς εἶναι, διὰ τὸ προειλῆφθαι ὅτι διὰ ναςῦ σώματος ὑγρὸν ὐ δύναται φέρεσθαι. i. e. *Si fluunt ſudores per ſuperficiem, ſunt pori quos mente percipere poſſumus: atqui prius* eſt, *ergo & poſterius. Nam fluere ſudores eſt declarativum hujus, videlicet poros eſse: quod preconcepta ſit in animo illa opinio, per ſolidum corpus humidum non poſse ferri.*

tem admirabili celeritate agitatæ, tribuere ipſis placet: qua nulla tenujor, nulla mobilior eſſe, aut excogitari poſſit: deveniendum enim tandem eſt ad aliquod motus principium; neque ſine fine ulterius procedendum. Ab hac vero materia & ſpatia illa exigua quæ inter globulos æthereos comprehenduntur, accurate impleri; & ab eadem in certis mundi locis ingenti copia collecta, rerum opifice ita jubente, lucida illa & nobiliſſima corpora, Solem nimirum & ſtellas fixas, maximam partem componi opinantur.

Ut tamen hæc doctrina veritati proxima ſit, illud vix intelligi poteſt, quomodo in Sole, & in reliqua illa ſtellarum inerrantium multitudine, ſola vigeat materia ſubtilis, nulla re ſolidiore ſuffulta, quæ ipſam contineat, prohibeatque ne dilabatur: præſertim cum philoſophi fere omnes aſtrorum corpora magis compacta, denſa, & ſtipata eſſe velint, quam ſint cæli ſpatia, in quibus feruntur. Nam corpora omnia vere pellucida, & colore deſtituta, quæ nullos luminis radios in adverſam partem reflectunt, & propterea oculorum aciem fugiunt, rariora & leviora ſunt, quam corpora opaca, & colorata, quæ cum lumen vel aliunde in ipſa incidens, vel ex ſua natura profectum, ulterius tranſire prohibeant, ejus radios retorquent, & iccirco a nobis videri poſſunt. Aer porro, & multo magis æther corpora ſunt vere pellucida, neque

ſub

ſub aſpectum cadentia: contra, corpora lucida, ignita, & flammam emittentia, in quibus aſtra numerantur, ſunt opaca, & colore infecta, cum & a nobis videantur, neque res alias poſt ſe collocatas videri patiantur. Manifeſtum igitur eſt, aeris & ætheris, quam ignis & ignitorum corporum materiam eſſe rariorem. Semper enim ignis ad terreſtrem aliquam gravioremque naturam adhæreſcit, in quam ſcilicet vim ſuam exercet, & quæ ipſi alimentum ac ſedem præbet. Quapropter non adeo inepta exiſtimanda eſt (1) Anaxagoræ opinio, quam poſtea ſuffragio ſuo comprobavit (2) Democritus; natura nimirum terreſtri ſtellas eſſe: ignemque poſt primam illam elementorum ſeparationem, cum ad loca ſua diſceſſiſſet, terræ partes nonnullas ad ſe pertraxiſſe, utque igneam naturam referrent, effeciſſe. Ex quo colligebat, Solem maſſam aut lapidem eſſe immenſæ magnitudinis, igni candentem. Sed hæc hactenus.

Primam igitur, & ab ipſo Deo profectam, materiæ tenuiſſimæ agitationem, *lucem* Carteſiani appellant: ex ea vero ortum ad rectam lineam, ætheris circumfluentis, in omnes partes impulſum, *lumen*, & *luminis radios* nominare conſueverunt. Quæ cum ita ſint, Solis propterea & reliquorum globorum lucem emitten-

(1) Achilles Tatius Iſagoge in Arat. cap. 11. Plutarchus de Placitis Philoſoph. lib. 2. cap. 20.
(2) Plutarchus ibidem.

tentium radii, dum ab origine ſua profecti, ad oculos noſtros pervenire nituntur, nihil offendunt quod ipſis impedimento ſit, vel moram faciat, quominus momento temporis longe lateque diffundantur. Etenim ſpatia illa vaſtiſſima, ſideribus lucidis interjecta, non alio corpore plena ſunt, quam æthere tenuiſſimo, ſive punctis æthereis ſe ſe mutuo contingentibus: quæ puncta ſunt ipſum luminis vehiculum, ut ita loquamur; pulſuque a corporibus lucidis accepto, ipſos luminis radios conſtituunt: atque ideo æther & radii non ſunt duæ res inter ſe diverſæ, neque æther ullo modo radiis permeantibus obſiſtit; id quod Gaſſendus verebatur. Deinde, ſi aliqua ratione admirabilis velocitas luminis intelligi aut comprehendi poſſit, hujus tantummodo ὑποθέσεως auxilio videtur comprehendi poſſe: ὑπόθεσις enim Gaſſendi alias quidem difficultates evitat, quæ jam a nobis memoratæ ſunt: at explicandæ cauſſæ, cur lumen, temporis prope puncto per ingentia cæli terræque ſpatia diſcurrat, minus profecto idonea eſt. Nam ſi ſpatia illa vacua eſſent, cujuſmodi ea fingit Gaſſendus, luminis corpuſcula quæ primum e ſideribus effluxiſſent, nonniſi ingenti intervallo temporis terram contingere potuiſſent. Æthereas igitur lineas animo concipere licet, a lucidis ſtellarum corporibus continenter pulſas, tamquam rigida quædam bacilla, vel tentos funiculos: qua ſimilitudine,

ne, ad hanc ipſam rem explicandam, uſi quondam fuerunt etiam Simplicius, & Joannes Philoponus, (1) celeberrimi Ariſtotelis interpretes. Hoc autem ætherearum linearum pulſu ſemel probato, facile declarari poteſt, cur terra, Luna, & planetæ reliqui, quos omnes opacos eſſe ſatis conſtat, Solis radiis objecti tantopere ſplendeant: niſum ſcilicet earumdem linearum, quæ ad illos recta feruntur, opacitate ſua ſiſtunt, & contraria via ad oculos noſtros detorquent: quo fit, ut imperitis hominibus, ſenſus luminis in ipſis excitatus, ab his corporibus, tamquam ab origine, adveniſſe, falſo videatur.

Atque hæ ſunt, Auditores, præcipuæ maximeque celebres de Cæli natura opiniones. Poſſem & alias minus vulgatas in medium afferre: quas tamen libenter prætermitto, & quod infirmis admodum argumentis nitantur, & ne humanitate veſtra diutius abutar. Exiſtimo autem,

(1) Joannis Philoponi, cognomine Grammatici, verba hæc ſunt, e Commentario in caput 7. libri 2. Ariſtotelis de Anima: ὥσπερ, εἰ τίς σχοίνου τῆς μακρᾶς καὶ διατεταμένης τὸ ἄκρον κινήσειε, πᾶσα ἡ σχοῖνος ἀχρόνως συγκινεῖται, διὰ τὴν τῶν μορίων συνέχειαν, τοῦ προτέρου κινοῦντος τὸ ἑπόμενον· οὕτω δεῖ νοεῖν καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ φωτὸς ἐνεργείας γίνεσθαι, διὸ πάντα ἐφεξῆς τὰ τοῦ κόσμου σώματα ἀλλήλων ἅπτεσθαι. i. e. *Quemadmodum ſi quis funiculi longi diſtentique extremum moverit, funiculus totus, ſine ulla temporis interjecta mora, una movetur, propter partium continuationem; dum ſcilicet antecedens quæque ſequentem commovet: ita concipere oportet in actione quoque luminis rem habere, quod omnia mundi corpora ſe invicem deinceps contingant.* Eadem fere legere eſt apud Simplicium in eumdem locum Ariſtotelis: niſi quod Simplicius non funiculi, ſed baculi potius comparatione utitur.

Digitized by Google

tem, quæ dixi, ſatis futura ad ſtudioſorum adoleſcentium ingenia nonnihil acuenda, ut minus imparati, Ariſtotelis noſtri decreta cum audire, tum æquis judiciis perpendere poſſint: cujus primum librum de Cælo, Deo dante, vobiſque faventibus, proxima ſchola interpretari aggrediar.

Digitized by Google

Digitized by Google

P A T A V I I. CIƆIƆCCXXXII.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

Digitized by Google

by Google

00568243
Digitized by Google